

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

PAULIUS MARKEVIČIUS
(VIEŠASIS ADMINISTRAVIMAS)

**TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ SVARSTYMO SU VISUOMENE
TVARKOS VEIKSMINGUMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
dr.,
docentas;
Danius Lygis

Vilnius, 2006

TURINYS

I. Įvadas	3
II. Dėstomoji dalis	8
1. Teritorijų planavimo vaidmuo šalies politikai	8
1.1. Teritorijų planavimo pagrindiniai aspektai ir jų ypatumai	8
1.2. Teritorijų planavimo priskirtinumo zonos.....	8
2. Teritorijų planavimo dokumentų samprata	10
2.1. Teritorijų planavimo dokumentų turinys.....	10
2.2. Teritorijų planavimo dokumentų sudarymas.....	14
2.3. Teritorijų planavimo dokumentų legitimumo problematika	15
3. Teritorijų planavimo dokumentų rengimas ir svarstymas	19
3.1. Visuomenės dalyvavimas teritorijų planavimo procese.....	20
3.2. Teritorijų planavimo dokumentų svarstymo procedūros atlikėjai.....	29
3.3. Teritorijų planavimo dokumentų rengimo tvarkos nustatymas.....	31
3.4. Valstybinės teritorijų planavimo priežiūros vaidmuo	34
3.5. Visuomenės teisė kreiptis į teismą teritorijų planavimo klausimais.....	35
4. Teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarkos veiksmingumo tyrimas	37
4.1. Apklausa	37
4.2. Konfliktinės situacijos dėl planuojamų statybų Vilniaus Gervių gatvėje analizė	43
4.3. Konfliktinės situacijos dėl Žvėryno malūno analizė	53
4.4. Konfliktinės situacijos Latvių gatvėje analizė.....	60
III. Pabaiga	67
Išvados	67
Rekomendacijos.....	69
Šaltinių ir literatūros sąrašas	71
Santrauka	76
Summary	77

IVADAS

Temos aktualumas ir iširtumas

Žmogaus gyvenamosios ir gamtinės aplinkos keitimas daro didelį poveikį žmonių visuomenėms ir individams, nes tiesiogiai arba netiesiogiai gali keisti jų gyvenseną, tradicijas, tapatumą, socialinę sanglaudą, socialinę bei fizinę saugą, sveikatą, ekonomiką ir kitus visuomenei bei individui gyvybiškai svarbius dalykus. Todėl visos valstybės, o ypač Vakarų demokratijos, reglamentuoja bendrąjį tokios kaitos procesą ir atitinkamas keitimo procedūras. Kadangi šis procesas yra sudėtinis, daugialypis ir tęstinis, jis dažniausiai reglamentuojamas ne vienu, bet keliais skirtingais, tačiau tarpusavy susijusiais įstatymais. Paprastai atskirai reglamentuojama žemėnauda ir teritorijų planavimas (dar vadinamas „fizinis“ arba „erdviniu“ planavimu), statyba, aplinkos, gamtos, paveldo, sveikatos apsauga, darnus vystymasis.

Dėl galimo didelio poveikio visuomenei ir individams ir vadovaujantis pamatiniu teisiniu principu, kad asmuo yra laisvas veikti, jei savo veikomis nedaro žalos kitiems asmenims, šios srities įstatymai paprastai suteikia visuomenei teisę gauti informaciją, dalyvauti priimant sprendimus ir ginti viešąjį interesą ikiteisminėmis ir teisminėmis priemonėmis.

Europos Sąjungos teisėje nustatyta, kad veiksmingas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus sudaro palankias sąlygas visuomenei reikšti nuomonę, o sprendimų priėmėjams atsižvelgti į jos nuomones ir interesus, kurie gali būti svarbūs tiems sprendimams, kartu didindamas atskaitomybę ir sprendimų priėmimo proceso skaidrumą bei visuomenės informuotumą aplinkos klausimais ir paramą priimtiems sprendimams. Todėl visuomenės dalyvavimas, įskaitant asociacijų, organizacijų ir grupių, ypač aplinkosaugą skatinančių nevyriausybinų organizacijų dalyvavimą, turėtų būti atitinkamai puoselėjamas, taip pat *inter alia* skatinant visuomenės švietimą aplinkosaugos klausimais¹. Lietuvoje, ypač tapus Europos Sąjungos nare, teritorijų planavimas vis labiau plėtojamas ir yra nepaprastai svarbus, nes padeda išlaikyti, saugoti ir gerinti aplinkos kokybę, žmonių sveikatą. Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai teritorijų planavimo, aplinkosaugos ir kitose minėtose bendrojo aplinkos keitimo proceso srityse įgalioja viešosios valdžios institucijoms ir kitoms institucijoms priimti sprendimus, kurie gali turėti didelį poveikį aplinkai, taip pat asmenų sveikatai ir gerovei.

¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB 2003 m. gegužės 26 d. nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0035:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

Būtina saugoti, tausoti aplinką, gerinti jos būklę ir užtikrinti darnų vystymąsi, subalansuotą bei aplinkai palankią plėtrą. Aplinkos apsauga būtina žmonių gerovei ir pagrindinėms žmogaus teisėms užtikrinti, įskaitant ir teisę gyventi. Kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai bei gerovei aplinkoje, privalo ir individualiai, ir kartu su kitais saugoti aplinką ir gerinti jos būklę dėl dabartinių ir būsimų kartų gerovės. Plėtojant visuomenės galimybes gauti informaciją ir dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos srityje, gerėja priimamų sprendimų kokybė ir jų įgyvendinimas, visuomenei pateikiama daugiau informacijos apie aplinkosaugos problemas, taip pat sudaroma galimybė išreikšti savo susirūpinimą ir valstybės institucijoms atkreipti reikiamą dėmesį į šiuos visuomenės interesus. Tokiu būdu didinama sprendimų priėmimo proceso atskaitomybė bei viešumą ir stiprinama visuomenės parama. Visuomenė turi būti informuota apie dalyvavimo priimant aplinkosaugos sprendimus tvarką, kad ji galėtų nevaržomai su ja susipažinti ir žinotų, kaip ja pasinaudoti².

Tačiau Lietuvoje vis dažniau susidaro konfliktinės situacijos, kada visuomenės nariai bando apginti savo teises ar viešąjį interesą, kuri, jų nuomone, pažeidžia teritorijų planavimo dokumentai ir jų sprendiniai, visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo proceso pažeidimai ar šio proceso nevykdymas ar neveiksmingumas. Vis labiau įeina į rinką neteisėti ir nekaupiantys legitimumo dokumentai, kurie susiję su teritorijų planavimu, todėl būtina užtikrinti jų legitimumą. Tam, kad būtų užkirstas kelias neteisėtiems dokumentams, o būtent teritorijų planavimo, į šių procedūras turi būti veiksmingai įtraukta visuomenė.

Šiame darbe nagrinėjamas vienas iš pagrindinių minėto proceso etapų – teritorijų planavimas, kuris tiriamas bei vertinamas visuomenės teisės dalyvauti priimant šios srities sprendimus atžvilgiu. Kitas bendrojo proceso etapas yra statyba, kurią kartais sunku atsieti nuo pirmojo etapo, nes statybų projektai privalo atitikti teritorijų planavimo dokumentus. Todėl drauge su teritorijų planavimo procesu darbe nagrinėjamas ir pradinis statybų etapas, būtent vadinamųjų projektavimo sąlygų išdavimas.

Vakarų demokratijose visos minėtos temos yra nepaprastai aktualios, todėl šios srities teisėkūros ir praktinio taikymo, įskaitant teisėsaugą, temos daug ir plačiai tyrinėjamos, vyksta nuolatinis viešas diskursas. Tuo tarpu Lietuvoje visuomenės dalyvavimas teritorijų planavimo procese yra beveik netyrinėtas, nors visuomenei šie klausimai ypač rūpi, kaip matyti iš žiniasklaidoje nuolat pateikiamų visoje šalyje pastaraisiais metais vis daugėjančių konfliktų tarp valdžios institucijų (daugiausiai savivaldybių) ir gyventojų dėl teritorijų planavimo, žemėnaudos ir statybų, kuriomis, visuomenės nuomone, pažeidžiamos jos teisės ir viešasis interesas. Todėl šiame darbe nagrinėjama tema Lietuvai yra ypač aktuali.

² Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, 1998 06 25/Ratifikuota nuo 2001 07 10; Įsigaliojo nuo 2002 04 28 // Valstybės žinios. 2001 Nr. 73-2572 // <http://unece.org/env/pp/documents/cep43li.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

Temos problematika. Planavimo organizatorius atlieka teritorijų planavimo viešumą užtikrinančias procedūras. Apie konsultavimosi ir viešo svarstymo procedūras planavimo organizatorius paskelbia atitinkamose visuomenės informavimo priemonėse ne vėliau kaip prieš 10 darbo dienų iki jų pradžios, nuroydamas atlikimo vietą ir laiką. Planavimo organizatorius gali atlikti papildomus viešumą užtikrinančių procedūrų veiksmus – apklausą dėl teritorijų planavimo dokumento sprendinių, jų pristatymą spaudoje, televizijos ir radijo laidose, susitikimus su suinteresuota visuomene, pavienėmis visuomenės grupėmis ir t.t.

Pasiūlymus dėl teritorijų planavimo dokumento visuomenė gali teikti planavimo organizatoriui raštu per visą teritorijų planavimo dokumento rengimo laikotarpį. Planavimo organizatorius privalo registruoti teikiamus pasiūlymus.

Planavimo organizatorius ir plano rengėjas su suinteresuota visuomene konsultuojasi dėl rengiamų sprendinių, supažindina ją su teritorijų planavimo dokumento koncepcijos rengimo stadijoje rengiamais sprendiniais, jų alternatyvomis ir strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita, paskelbia informaciją apie tai planavimą organizavusios institucijos interneto tinklalapyje, be to, informuoja apie visuomenės galimybes teikti pasiūlymus.

Apie nacionalinio lygmens teritorijų planavimo dokumentų ir apskrities teritorijos bendrojo plano patvirtinimą planavimo organizatorius skelbia teritorijų planavimą organizavusios institucijos interneto tinklalapyje ir oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“ su nuoroda, kokių interneto adresu, esant galimybei, skelbiami patvirtinti teritorijų planavimo dokumento sprendiniai.

Darbo dalykas: teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene procedūros veiksmingumo nustatymas ir teisinis reglamentavimas.

Darbo objektas: teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene procedūros.

Darbo tikslas: ištirti teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene procedūras bei jų veiksmingumo teisinius aspektus.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti teritorijų planavimo dokumentų svarbos vertinimą;
2. Apibrėžti teritorijų planavimo dokumentų teisinį reglamentavimą;
3. Nustatyti, kokios yra teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene procedūros;

4. Išanalizuoti teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomenė procedūrų veiksmingumo prielaidas;
5. Atskleisti visuomenės vaidmenį, veiksmingai svarstant teritorijų planavimo dokumentus.

Darbo metodika. Šis darbas yra tarpdisciplininio pobūdžio. Jis apima teisės, politologijos, sociologijos, psichologijos, tarptautinių santykių ir kitas sritis. Tyrimui naudojamas kiekybinis ir kokybinis visuomenės dalyvavimo aptariant teritorijų planavimo dokumentus reglamentavimo jurisprudencijoje ir teisės doktrinoje tyrimo metodas, taip pat lyginamosios analizės metodas, kuriuo pagalba bus siekiama įvertinti teritorijų planavimo dokumentų aptarimo su visuomene tvarkos veiksmingumą. Tyrimui taip pat panaudota Vilniaus miesto rajonų bendruomenių atstovų apklausa, norint sužinoti nuomones apie teritorijų planavimo dokumentų aptarimo su visuomene tvarkos veiksmingumą. Taip pat iš daugelio visuomenės, valdžios ir vystymo bendrovių konfliktinių situacijų atrinkti ir išnagrinėti trys tipiški atvejai Vilniaus Žvėryno rajono Gervių ir Latvių gatvėse. Plačiausiai taikomas sisteminės analizės metodas, kuriuo siekiama įvertinti norminių aktų ir teisės doktrinos reikšmę teritorijų planavimo dokumentų aptarimo su visuomene sistemoje. Empiriniu metodu siekiama įvertinti, kaip yra apsaugomos ir reglamentuojamos visuomenės teisės dalyvauti teritorijų planavimo dokumentų aptarime praktikoje. Telmologinis metodas padės geriau atskleisti Lietuvos Respublikos ir kitų valstybių, pozicijas teritorijų planavimo dokumentų aptarimo su visuomene tvarkos atžvilgiu.

Hipotezė. Viešumą užtikrinanti procedūra – vienas ar keli veiksmai, kuriuos privalo atlikti planavimo organizatorius arba jo įgaliotas asmuo (toliau vadinama – planavimo organizatorius) ir kurie susiję su visuomenės dalyvavimu rengiant teritorijų planavimo dokumentą bei visuomenės galimybėmis teikti pasiūlymus dėl teritorijų planavimo dokumento sprendinių. Nors Lietuvos teisės aktai reglamentuoja visuomenės dalyvavimą teritorijų planavimo procese, tačiau šis procesas nėra veiksmingas ir neužtikrina visuomenės teisės žinoti apie planuojamus pokyčius supančioje aplinkoje ir jos teisę gyventi saugioje ir sveikoje aplinkoje.

Naudota literatūra ir šaltiniai. Magistro darbe naudojami tarptautiniai ir Lietuvos Respublikos teisės aktai; Lietuvos ir užsienio teisės, sociologijos, politologijos ir su žmogaus teisėmis susijusi (taip pat ir kitų mokslų) literatūra; internetinių periodinių leidinių, puslapių ir forumų pateikiama informacija ir tekstai; ES ir kitų tarptautinių visuomeninių organizacijų bei Lietuvos Respublikos Seimo, Vyriausybės ir ministerijų interneto svetainių tyrimų, susijusių su teritorijų planavimo dokumentų aptarimo su visuomene tvarka ir jos veiksmingumu, taip pat

Vilniaus visuomeninių organizacijų ikiteisminių ir teisminių bylų dėl viešojo intereso ginimo aplinkosaugos srityje medžiaga. Darbe cituojamas pagrindinių teisės aktų, pvz. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo“, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/35, Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais³, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos⁴ kontekstas.

Darbas sudarytas iš įvado, keturių pagrindinių dalių ir pabaigos. Įvade pateikiamas temos aktualumas, darbo problema, darbo objektas, dalykas, keliami tikslas ir uždaviniai, o taip pat darbo metodika, hipotezė, naudota literatūra ir šaltiniai.

Baigiamąją dalį sudaro išvados ir rekomendacijos bei darbe naudotos literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

³ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, 1998 06 25/Ratifikuota nuo 2001 07 10; Įsigaliojo nuo 2002 04 28/Valstybės žinios 2001 Nr. 73-2572 // <http://unece.org/env/pp/documents/cep43li.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁴ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841; prisijungimo laikas 2006-11-28;

II. DĖSTOMOJI DALIS

1. TERITORIJŲ PLANAVIMO VAIDMUO

1.1. Teritorijų planavimo pagrindiniai aspektai ir jų ypatumai

Teritorijų planavimas yra nustatyta procedūra teritorijos vystymo bendrajai erdvinei koncepcijai, žemės naudojimo prioritetams, aplinkosaugos, paminklosaugos ir kitoms sąlygoms nustatyti, žemės, miško ir vandens naudmenų, gyvenamųjų vietovių, gamybos bei infrastruktūros sistemai formuoti, gyventojų užimtumui reguliuoti, fizinių ir juridinių asmenų veiklos plėtojimo teisėms teritorijoje nustatyti⁵. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimą, fizinių, juridinių asmenų, valstybės ir savivaldybių institucijų teises ir pareigas šiame procese reglamentuoja Teritorijų planavimo įstatymas⁶ ir poįstatyminiai teisės aktai. Teritorijų planavimo įstatymu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos, apskričių teritorijų, savivaldybių ir jų dalių teritorijų bendrieji planai yra privalomieji teritorijų planavimo dokumentai, užtikrinantys sistemingą konkrečių teritorijų darnų vystymąsi bei racionalų teritorijų, lėšų ir kitų išteklių panaudojimą, atsižvelgiant į šių teritorijų plėtros ilgalaikius poreikius. Lietuvos Respublikos Seimo 2002-10-29 nutarimu Nr. IX-1154 buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas⁷.

1.2. Teritorijų planavimo priskirtinumo zonos

LR teritorijos bendrasis planas yra pagrindinis planavimo dokumentas, reglamentuojantis šalies teritorijos naudojimo ir tvarkymo ilgalaikę strategiją. Bendrojo plano kompleksiskumas ir privalomumas užtikrina darnų vystymąsi, visų veiklos rūšių plėtros tvarumą ir pusiausvyrą teritorijoje, suteikia jai erdvinės raiškos kryptingumą bei pagrįstumą. Šiuo metu rengiami visų apskričių teritorijų bendrieji planai. Kadangi daugelyje miestų ir rajonų savivaldybių galiojantys bendrieji teritorijų planavimo dokumentai yra pasenę, t. y. parengti iki Teritorijų planavimo įstatymo įsigaliojimo, be to, sulaukus finansinės paramos, šiuo metu intensyviai pradėti rengti miestų ir rajonų savivaldybių bendrieji planai. Savivaldybės turi parengti savivaldybių teritorijų ir jų dalių bendruosius planus įgyvendindamos Teritorijų planavimo įstatymą⁸. Lietuvoje pradėti rengti pasienio regionų teritorijų planavimo projektai. Jais siekiama suformuoti pasienių regionų

⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004 m. rugsėjo 28 d. Nr. IX-2452;

⁶ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391; 2005, Nr. 152-5532;

⁷ Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 110-4852;

⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262, Nr. 80-0;

teritorijų plėtros valstybės politiką. Yra parengtos Lietuvos-Latvijos-Baltarusijos pasienio regiono bei Lietuvos-Lenkijos pasienio regiono plėtros problemų ir galimybių studijos. Pasienio regionų teritorijų plėtros projektai turi būti parengti visiems Lietuvos pasieniams. Šie projektai kartu su Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu suformuos šalies teritorijų planavimo pagrindines nuostatas. Plėtojant LR teritorijų planavimo sistemą, kaip viena jos sudėtinių dalių, buvo sukurta ir įdiegta teritorijų planavimo informacinė sistema, kurią sudaro Teritorijų planavimo dokumentų registras ir Teritorijų planavimo duomenų bankas. Ateityje numatomas visų lygmenų teritorijų planavimo dokumentų rengimas, tiek bendrųjų, tiek ir specialiųjų teritorijų planų. Bus siekiama užtikrinti reikiamų šalies ir apskričių specialiųjų planų, apskričių ir savivaldybių teritorijų bendrųjų planų parengimą, urbanistinių centrų planų bei nuskurdusių urbanizuotų zonų planų parengimą. Siekiama visų šalyje vykstančių planavimo darbų nuoseklumo, suderinamumo ir tarpusavio neprieštaravimo.

2. TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ SAMPRATA

Teritorijų planavimo dokumentai – bendrieji (generaliniai), specialieji ir detalieji planai, kuriuose raštu ir grafiškai pateikti sprendiniai dėl teritorijų, žemės sklypų ar jų grupių tvarkymo, naudojimo ir apsaugos bei teritorijos vystymo reikmių ir sąlygų⁹. Teritorijų planavimo dokumento sprendinys – raštu arba grafiškai išreikštas teritorijų planavimo uždavinių sprendimo rezultatas, nusakantis vystymo kryptis, erdvinio organizavimo nuostatas, žemės sklypų arba jų grupių, infrastruktūros objektų išdėstymo, naudojimo ir apsaugos sąlygas bei tvarką. Teritorijų planavimo dokumento sprendinių poveikio vertinimas – teritorijų planavimo proceso etapas, kurio metu surenkama ir analizuojama informacija, jos pagrindu (nustatytais aspektais ir tvarka) įvertinamas rengiamo teritorijų planavimo dokumento sprendinių įgyvendinimo galimas teigiamas ir neigiamas ilgalaikis ir suderinami parengtų ir galiojančių teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai, patikrinama, ar buvo laikytasi planavimo sąlygų ir kitų teritorijų planavimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų. Teritorijų planavimo duomenų bankas – teritorijų planavimo informacinė sistema, kurią sudaro patvirtintų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai, grafiniai ir tekstiniai duomenys, reikalingi analizuojant ir įvertinant planuojamą teritoriją, prognozuojant jos vystymą, rengiant teritorijų planavimo dokumentus, grindžiant jų sprendinius¹⁰. Teritorijų planavimo specialistas – aukštąjį išsilavinimą ir atitinkamą kvalifikaciją turintis specialistas, vadovaujantis teritorijų planavimo dokumento rengimui ar jį rengiantis.

2.1. Teritorijų planavimo dokumentų turinys

Teritorijų planavimo tikslai yra šie¹¹: išlaikyti valstybės teritorijos socialinio, ekonominio ir ekologinio vystymo pusiausvyrą; formuoti sveiką ir harmoningą gyvenamąją, darbo ir poilsio aplinką stengiantis sukurti geresnes ir visoje valstybės teritorijoje visavertes gyvenimo sąlygas; formuoti gyvenamųjų vietovių ir infrastruktūros bei kitų veiklos sričių plėtojimo politiką; saugoti, racionaliai naudoti ir atkurti gamtos išteklius, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, tarp jų ir rekreacijos išteklius; formuoti gamtinį karkasą, sudaryti prielaidas kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai palaikyti arba jai atkurti; formuoti žemės sklypus, rezervuoti (nustatyti) teritorijas gyvenamųjų vietovių infrastruktūros ir kitų veiklos sričių, skirtingų rūšių žemės naudmenų plėtrai; suderinti fizinių ir juridinių asmenų ar jų grupių, visuomenės, savivaldybių ir valstybės

⁹ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120;

¹⁰ Ten pat // 14 str.;

¹¹ Ten pat // 18 str.;

interesus dėl teritorijos ir žemės sklypų naudojimo bei veiklos plėtojimo šioje teritorijoje sąlygų; skatinti investicijas socialiniam ekonominiam vystymui.

Nustatant konkrečių teritorijų planavimo tikslus, būtina atsižvelgti į visuomenės poreikius, planuojamos teritorijos kraštovaizdžio ypatumus, geografinę padėtį, geologines sąlygas, urbanistikos, architektūros, techninius, aplinkosaugos, paveldosaugos, žemės ūkio paskirties žemės naudojimo ir tvarkymo reikalavimus, žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkų ir trečiųjų asmenų teises, valstybės saugumo ir gynybos poreikius. Teritorijų planavimo rūšys yra šios¹²:

1. Bendrasis teritorijų planavimas;
2. Specialusis teritorijų planavimas;
3. Detalusis teritorijų planavimas.

Teritorijų planavimo lygmenys pagal teritorijų planavimo dokumentą tvirtinančią instituciją yra šie: valstybės (dokumentus tvirtina Seimas); Vyriausybės (dokumentus tvirtina Vyriausybė); Vyriausybės įgaliotos institucijos (dokumentus tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija); apskrities (dokumentus tvirtina apskrities viršininkas); savivaldybės (dokumentus tvirtina savivaldybės taryba ar jos įgaliotas savivaldybės administracijos direktorius). Teritorijų planavimo lygmenys pagal planuojamos teritorijos dydį ir sprendinių konkretizavimo lygį yra šie: nacionalinis – visa valstybės teritorija (rengiami bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentai); regiono – valstybės teritorijos dalys, išsiskiriančios administraciniu (apskritys), principiniu funkcinio bendrumu (rengiami bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentai); rajono – regiono dalys, išsiskiriančios administraciniu (savivaldybės), konkrečiu funkcinio bendrumu (rengiami bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentai); vietovės – žemės sklypai ar jų grupės (rengiami detaliojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentai). Teritorijų planavimo politikos bendrąsias kryptis nustato Seimas. Vyriausybė formuoja valstybės teritorijų planavimo politiką ir numato priemones jai įgyvendinti. Aplinkos ministerija: pagal kompetenciją įgyvendina valstybės teritorijų planavimo politiką; koordinuoja ir pagal kompetenciją organizuoja valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentų rengimą; pagal kompetenciją rengia teritorijų planavimo politikai įgyvendinti reikalingus teisės aktus; pagal kompetenciją išduoda planavimo sąlygas; teikia planavimo organizatoriams reikalavimus dėl teritorijų planavimo dokumentų privalomo parengimo, jeigu vykdoma arba numatoma veikla ar jos nevykdymas turi ar gali turėti neigiamų pasekmių gyvenimo ar aplinkos kokybei; pagal kompetenciją atlieka valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą; pagal kompetenciją atlieka

¹² 2005 m. LRV nutarimas Nr. 951 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 9 d. nutarimo nr. 1424 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento prie kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/05_951.htm; prisijungimo laikas 2006-11-28

valstybės lygmens teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėseną (monitoringą); atlieka kitas šio Įstatymo bei kitų teisės aktų nustatytas funkcijas. Vyriausybės įgaliotos institucijos: pagal kompetenciją organizuoja teritorijų planavimo dokumentų rengimą; pagal kompetenciją rengia šiam Įstatymui įgyvendinti reikalingus teisės aktus; pagal kompetenciją atlieka Vyriausybės, Vyriausybės įgaliotos institucijos lygmens teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėseną (monitoringą); atlieka kitas šio Įstatymo bei kitų teisės aktų nustatytas funkcijas. Teritorijų planavimo dokumentų rengimas turi būti derinimas su tai pačiai teritorijai ar veiklos sričiai rengiamais strateginio planavimo dokumentais. Strateginio planavimo dokumentai turi būti parengti iki teritorijų planavimo proceso pradžios arba gali būti rengiami teritorijų planavimo dokumentų rengimo metu. Teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimui užtikrinti parengiamos sprendinių įgyvendinimo programos. Bendrojo teritorijų planavimo objektai: valstybės teritorija; apskrities teritorija; savivaldybės teritorija arba jos dalys (miestai ir miesteliai).

Bendrojo teritorijų planavimo uždaviniai yra¹³:

1. Suformuoti teritorijos tvarkymo, naudojimo ir apsaugos koncepcija;
2. Optimizuoti teritorijos urbanistinę struktūrą ir infrastruktūros sistemą;
3. Numatyti priemones ir apribojimus, užtikrinančius gamtos išteklių racionalų naudojimą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, gamtinio karkaso formavimą, gamtos ir kultūros paveldo vertybių išsaugojimą;
4. Numatyti priemones užstatytų teritorijų urbanistinei erdvinei kompozicijai tobulinti, gyvenimo ir aplinkos kokybei gerinti, bendrojo naudojimo želdynų sistemai formuoti;
5. Nustatyti planuojamos teritorijos užstatymo aukščio ir intensyvumo parametrus;
6. Numatyti pagrindines regioninės politikos formavimo bei įgyvendinimo nuostatas;
7. Rezervuoti teritorijas, kuriose būtų plėtojami komunikaciniams koridoriams, inžinerinei bei susisiekimo infrastruktūrai ir kitiems visuomenės poreikiams tenkinti reikalingi objektai;
8. Nustatyti teritorijų funkcinės zonas, nurodančias teritorijos integruotumą ir (ar) jos ypatumus.

Gali būti nustatomi ir kiti bendrojo teritorijų planavimo uždaviniai atsižvelgiant į bendrojo teritorijų planavimo objektą bei konkrečius visuomenės poreikius, socialinius, ekonominius ir ekologinius planuojamos teritorijos ypatumus. Bendrojo teritorijų planavimo procesą sudaro parengiamasis etapas, teritorijų planavimo dokumento rengimo etapas, sprendinių pasekmių vertinimo etapas, baigiamasis etapas. Rengiant savivaldybės teritorijos dalies (miestų

¹³ Government of Lithuania 2004-11-09 Resolution No 1424 „On the approval of the Regulations for the export of movable cultural property and antiques from the Republic of Lithuania and the List of movable cultural property and antiques the export whereof from the Republic of Lithuania requires a permit issued by the Department of Cultural Heritage Protection under the Ministry of Culture“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/04_1424_engl.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

ir miestelių), kurioje gyvena ne daugiau kaip 20 tūkstančių gyventojų, bendruosius planus ar keičiant visus galiojančius bendrųjų planų sprendinius, numatytos bendrojo plano rengimo etapo stadijos gali būti sujungtos motyvuotu savivaldybės tarybos sprendimu, o konkretūs planavimo darbai atliekami pagal planavimo organizatoriaus patvirtintą planavimo darbų programą. Parengiamojo etapo metu nustatomi teritorijų planavimo tikslai ir uždaviniai, parengiama ir patvirtinama planavimo darbų programa, prireikus atliekami tyrimai, viešai paskelbiama apie priimtą sprendimą dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžios ir planavimo tikslų.

Teritorijų planavimo dokumento rengimo etapą sudaro¹⁴:

1. Esamos būklės analizės stadija – atliekamas teritorijos gamtinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės būklės, galimybių ir kokybės potencialo vertinimas, teritorijos vystymo tendencijų bei probleminių situacijų ir arealų ištyrimas;
2. Konceptijos rengimo stadija – nustatoma teritorijos vystymo bendroji erdvinė koncepcija, funkciniai prioritetai ir teritorijos tvarkymo reglamentavimo ypatumai;
3. Sprendinių konkretizavimo stadija – parengiami sprendiniai urbanistinio ir gamtinio karkasų formavimo, kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo išsaugojimo, bioprodukcinio ūkio, rekreacinės, pramonės, verslo ar kitokios paskirties teritorijų naudojimo ir tvarkymo, socialinės, kultūrinės ir susisiekimo komunikacijų bei kitos infrastruktūros teritorijų vystymo ir teritorijų rezervavimo valstybės poreikiams (miestų ir miestelių bendruosiuose planuose taip pat ir dėl architektūrinės erdvinės kompozicijos formavimo, želdynų sistemos plėtojimo, gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimo, ekologinės apsaugos zonų nustatymo, teritorinių reglamentų bei tolesnio detalaus planavimo vykdymo nuostatų) klausimais.
4. Teritorijų planavimo dokumento sprendinių pasekmių vertinimo etapas yra reikalingas teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikiui Vyriausybės nustatyta tvarka įvertinti. Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka atliekamas teritorijų planavimo dokumento sprendinių strateginis pasekmių aplinkai vertinimas. Tai ypač svarbus etapas nagrinėjamosios temos atžvilgiu, nes šis vertinimas turi būti pateikiamas aptarimui su visuomene, taip didinant visuomenės informuotumą ir užtikrinant proceso skaidrumą.
5. Baigiamasis etapas: teritorijų planavimo dokumentų sprendinių svarstymo ir derinimo stadija – konsultavimasis ar viešas svarstymas, derinimas su institucijomis, ginčų nagrinėjimas; teritorijų planavimo dokumento tvirtinimo stadija – tikrinimas valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančioje institucijoje, tvirtinimas ir registravimas teritorijų planavimo registre.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-08-30 nutarimas Nr. 951 „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2004 m. lapkričio 9 d. nutarimo nr. 1424 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros vertybių apsaugos departamento prie kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/05_951.htm; prisijungimo laikas 2006-11-28;

Prieš pradėdamas rengti bendrojo teritorijų planavimo dokumentus, planavimo organizatorius Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka raštu kreipiasi į šios tvarkos apraše nurodytas institucijas, kad šios pateiktų planavimo sąlygas. Patvirtinus bendrąjį planą, vykdoma šių teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėseną (monitoringą), priežiūra ir kontrolė. Kartu su teritorijų planavimo duomenų banku nuolat kaupiama ir analizuojama informacija, nustatomas investicijų poreikis, rengiamos programos bendrojo plano sprendiniams įgyvendinti.

2.2. Teritorijų planavimo dokumentų sudarymas

Valstybės, apskrities, savivaldybių teritorijų ir savivaldybių dalių vystymo kryptys, erdvinės raidos koncepcija rengiama 20 metų laikotarpiui, o konkretūs sprendiniai – 10 metų laikotarpiui. Jų galiojimas gali būti pratęsimas. Bendrųjų planų rengimo, svarstymo, derinimo, tikrinimo, tvirtinimo ir galiojimo tvarką nustato šis Įstatymas ir Aplinkos ministerijos patvirtintos apskrities teritorijos, savivaldybės teritorijos ir jos dalių bendrųjų planų rengimo taisyklės. Valstybės teritorijos bendrasis (generalinis) planas rengiamas Vyriausybės nustatyta tvarka. Valstybės teritorijos bendrasis (generalinis) planas pradėdamas rengti Vyriausybės nutarimu. Rengimą organizuoja Aplinkos ministerija. Vyriausybė bendrąjį (generalinį) planą teikia tvirtinti Seimui. Apskrities teritorijos bendrasis (generalinis) planas rengiamas apskrities viršininko sprendimu. Apskrities viršininkas bendrąjį (generalinį) planą teikia tvirtinti Vyriausybei. Savivaldybės teritorijos arba jos dalių bendrieji planai rengiami savivaldybės tarybos sprendimu. Jų rengimą organizuoja savivaldybės administracijos direktorius. Savivaldybės administracijos direktorius bendrąjį planą teikia tvirtinti savivaldybės tarybai. Valstybės teritorijos bendrojo (generalinio) plano sprendiniai turi būti suderinti su ministerijomis, apskričių viršininkais ir kitomis institucijomis, pateikusiomis planavimo sąlygas. Apskrities bendrojo (generalinio) plano sprendiniai turi būti suderinti su gretimų apskričių galiojančiais bendrųjų (generalinių), taip pat su specialiųjų planų sprendiniais nurodytose taisyklėse nustatyta tvarka ir neprieštarauti valstybės teritorijos bendrojo (generalinio) plano, Vyriausybės ar Vyriausybės įgaliotos institucijos lygmens specialiųjų planų sprendiniams. Savivaldybės teritorijos ir jos dalių bendrieji planai turi neprieštarauti apskrities lygmens bendrojo ir specialiojo planavimo dokumentų sprendiniams, taip pat teritorijų planavimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatoms. Tuo atveju, kai valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančios institucijos išvada dėl bendrojo teritorijų planavimo dokumento tvirtinimo yra neigiama, šis teritorijų planavimo dokumentas tvirtinti neteikiamas. Patvirtintas valstybės, apskrities bendrasis (generalinis) planas įsigalioja kitą dieną po to, kai „Valstybės žiniuose“

paskelbiamas jį tvirtinančios institucijos sprendimas dėl bendrojo (generalinio) plano patvirtinimo, jeigu pačiame sprendime nenustatyta vėlesnė jo įsigaliojimo data. Patvirtintas savivaldybės ar jos dalies teritorijos bendrasis planas įsigalioja kitą dieną po to, kai vietinėje spaudoje paskelbiamas jį tvirtinančios institucijos sprendimas dėl teritorijų planavimo dokumento patvirtinimo, jeigu pačiame sprendime nenustatyta vėlesnė jo įsigaliojimo data. Remdamasis bendrojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėsenos (monitoringo) duomenimis, savivaldybės administracijos direktorius, apskrities viršininkas, Vyriausybė ne vėliau kaip likus šešioms mėnesiams iki kiekvienų savivaldybės ir Seimo rinkimų pradžios turi pateikti ataskaitas atitinkamai savivaldybės tarybai, Vyriausybei ar Seimui, taip pat informuoti visuomenę apie bendrojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimą. Savivaldybės administracijos direktorius, apskrities viršininkas, Vyriausybė per šešis mėnesius po Seimo ir savivaldybių tarybos rinkimų atitinkamai supažindina Seimą, Vyriausybę ir savivaldybės tarybą su valstybės, apskrities ir savivaldybės teritorijos bendrojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo rezultatais. Bendrojo plano keitimai rengiami, derinami ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip ir bendrasis planas. Bendrųjų planų sprendiniai gali būti keičiami ne dažniau kaip vieną kartą per metus. Bendrasis planas keičiamas tik tais atvejais, kai keičiama principinė teritorijos tvarkymo, naudojimo ir apsaugos koncepcija ir numatomi keitimai turi esminės įtakos urbanistinės struktūros, infrastruktūros sistemos ar bendrojo naudojimo teritorijų panaudojimui¹⁵. Sprendimą dėl bendrojo plano keitimo būtinumo planavimo organizatoriaus motyvuotu siūlymu priima bendrąjį planą tvirtinusi institucija. Savivaldybės teritorijos dalies (miesto ar miestelio) bendrieji planai nekeičiami, jei šių planų gyvenamosios, visuomeninės, pramonės ir sandėliavimo bei komercinės paskirties teritorijose numatomi kito naudojimo būdo (negu nustatytas) žemės sklypai sudaro ne daugiau kaip 20 procentų bendro konkrečios teritorijos pažymėto ploto, taip pat tais atvejais, kai keičiamas taršių gamybinės paskirties objektų žemės sklypo naudojimo būdas, nesukeliant neigiamų pasekmių gyvenimo ir aplinkos kokybei (šių objektų sąrašą tvirtina savivaldybės taryba).

2.3 Teritorijų planavimo dokumentų legitimumo problematika

Specialiojo teritorijų planavimo procesą sudaro parengiamasis etapas, teritorijų planavimo dokumento rengimo etapas, sprendinių pasekmių vertinimo etapas, baigiamasis etapas. Planavimo organizatorius, vadovaudamasis specialiuoju planų rengimo taisyklėmis ir atsižvelgdamas į planavimo tikslus ir uždavinius, gali planavimo darbų programoje numatyti sujungti teritorijų planavimo dokumentų rengimo etapo stadijas. Parengiamojo etapo metu

¹⁵ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120;

nustatomi planavimo tikslai ir uždaviniai, parengiama ir patvirtinama planavimo darbų programa, prireikus atliekami tyrimai, viešai paskelbiama apie priimtą sprendimą dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžios ir planavimo tikslų. Teritorijų planavimo dokumento rengimo etapą sudaro: esamos būklės analizės stadija – atliekamas teritorijos vystymo galimybių vertinimas, vystymo tendencijų ir probleminių situacijų bei arealų nustatymas; koncepcijos rengimo stadija – nustatomi planuojamų teritorijų erdvinio vystymo prioritetai ir tvarkymo principai; sprendinių konkretizavimo stadija – parengiami sprendiniai atitinkamų naudmenų tvarkymui, atskirų infrastruktūros objektų vystymui, kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo apsaugai, galimam teritorijų rezervavimui, nustatomi planavimo lygmenis atitinkantys teritorijų tvarkymo reglamentai.

Teritorijų planavimo dokumento sprendinių pasekmių vertinimo etapas. Teritorijų planavimo dokumento sprendinių poveikio vertinimas atliekamas Vyriausybės nustatyta tvarka. Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka atliekamas teritorijų planavimo dokumento sprendinių strateginis pasekmių aplinkai vertinimas. Tais atvejais, kai pagal Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymą turi būti atliktas planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas ir toks vertinimas nėra atliktas, šis vertinimas atliekamas specialiojo plano rengimo metu. Baigiamąjį etapą sudaro: teritorijų planavimo dokumento svarstymo ir derinimo stadija – konsultavimasis ar viešas svarstymas, derinimas su institucijomis, ginčų nagrinėjimas; teritorijų planavimo dokumento tvirtinimo stadija – tikrinimas valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančioje institucijoje, tvirtinimas ir registravimas teritorijų planavimo registre. Prieš pradėdamas rengti specialiojo teritorijų planavimo dokumentus, planavimo organizatorius Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka raštu kreipiasi į šios tvarkos apraše nurodytas institucijas, kad šios pateiktų planavimo sąlygas. Planavimo sąlygos išduodamos arba motyvuotas atsakymas apie neišdavimo priežastis¹⁶ pateikiamas per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo dienos. Jei planavimo sąlygos per nustatytą terminą nebuvo išduotos ir planavimo organizatoriui nepranešta apie neišdavimo priežastis, planavimo organizatorius turi teisę pradėti rengti specialiojo teritorijų planavimo dokumentus. Apie tai jis per 5 darbo dienas raštu praneša institucijai, kuriai pavaldi yra planavimo sąlygas turėjusi išduoti institucija. Pranešimą gavusi institucija turi priimti sprendimą, kaip turės būti patikrinami be išduotų planavimo sąlygų parengto teritorijų planavimo dokumento sprendiniai. Specialiųjų planų rengimo, svarstymo, derinimo, tikrinimo, tvirtinimo ir galiojimo tvarką nustato šis Įstatymas, atitinkamą veiklą reglamentuojantys įstatymai ir specialiųjų planų rengimo taisyklės¹⁷. Specialieji planai, kuriems nėra patvirtintų rengimo taisyklių, rengiami pagal šio

¹⁶ Čiočys P. Pasienio pagrindai. - Vilnius, 1998;

¹⁷ Jakaitis J. Neformalaus veikimo veiksmų įtaka urbanistinei raidai;

Įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių teritorijų planavimą, reikalavimus. Pagal kompetenciją ministerijos rengia atskirų rūšių specialiųjų planų rengimo taisykles ir tvirtina jas kartu su Aplinkos ministerija. Specialiųjų planų sprendiniai turi neprieštarauti įstatymais ar Vyriausybės nutarimais nustatytų specialiųjų žemės naudojimo sąlygų reikalavimams, galiojantiems atitinkamo lygmens bendrojo teritorijų planavimo dokumentams, kitiems teisės aktams ir turi būti patvirtinti nurodytų taisyklių nustatyta tvarka.

Tarpvalstybinius pasienio teritorijų plėtros planavimo projektus tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą¹⁸ įrašytų teritorijų specialiuosius saugomų teritorijų tvarkymo planus tvirtina Vyriausybė. Patvirtintas specialusis planas įsigalioja kitą dieną po to, kai Seimo, Vyriausybės, ministerijų ar Vyriausybės įstaigų ir kitų valstybės institucijų sprendimas dėl specialiojo plano patvirtinimo paskelbiamas „Valstybės žiniuose“, aukštesnių administracinių vienetų valdymo institucijų, savivaldybių sprendimas dėl specialiojo plano patvirtinimo paskelbiamas vietinėje spaudoje, jei pačiuose sprendimuose nenustatyta vėlesnė jų įsigaliojimo data. Patvirtinti specialieji planai galioja neterminuotai¹⁹. Specialiųjų planų keitimai rengiami, svarstomi, derinami, tikrinami, tvirtinami ta pačia tvarka kaip ir specialusis planas. Specialusis planas keičiamas tik tais atvejais, kai keičiama veiklos koncepcija, veiklos kryptys, tvarkymo prioritetai ir jo sprendiniai. Sprendimą dėl specialiojo plano keitimo būtinumo planavimo organizatoriaus motyvuotu siūlymu priima specialųjį planą tvirtinusi institucija. Naudojamų gretimų žemės sklypų ribas ir plotą be detaliojo plano galima keisti, jei toks keitimas nesiejamas su naujo sklypo suformavimu ar žemės ploto padidinimu laisvoje valstybinėje žemėje, taip pat teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimo pakeitimu.

Detalieji planai, keičiantys pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį iš žemės ūkio į kitos paskirties žemę, rengiami, jei toks keitimas numatytas savivaldybės ar jos dalies bendruosiuose, taip pat specialiuosiuose planuose²⁰. Jei bendrieji ar specialieji planai neparengti, detaliųjų planų planavimo organizatoriumi gali būti tik savivaldybės administracijos direktorius arba valstybinės žemės valdytojas. Jei žemės valdytojas ar naudotojas numato keisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį iš žemės ūkio į kitos paskirties žemę, kurioje numatyta statyti svarbius savivaldybės infrastruktūros objektus (išskyrus gyvenamuosius namus), iki 2007 m. gruodžio 31 d., kai turi būti parengti savivaldybių teritorijų ir jų dalių (miestų ir miestelių) bendrieji planai, savivaldybės administracijos direktorius, esant savivaldybės tarybos sprendimui ir apskrities viršininko pritarimui, Vyriausybės nustatyta tvarka sudaro sutartį dėl detaliojo teritorijų planavimo organizatoriaus teisių ir pareigų perdavimo žemės valdytojui ar naudotojui.

¹⁸ Jakaitis J. Neformalaus veikimo veiksmų įtaka urbanistinei raidai;

¹⁹ Jakovlevas-Mateckis K., V. Kmieliauskienė. Kai kurie miesto gatvės dizaino objektų projektavimo principai;

²⁰ Kamičaitytė-Virbašienė J. Architektūrinis reglamentavimas valstybiniuose parkuose siekiant kraštovaizdžio vizualinės kokybės;

Rengti detaliuosius planus formuojant žemės sklypus gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų bei statinių statybai galima tik tais atvejais, kai statyba numatyta savivaldybės teritorijos ar jos dalies bendruosiuose planuose arba specialiuosiuose saugomų teritorijų ar jų zonų, saugomų paveldo objektų, taip pat gyvenamųjų ar kitų teritorijų išdėstymo planuose. Jei bendrieji planai neparengti iki 2007 m. gruodžio 31 d., kai turi būti parengti savivaldybių teritorijų ir jų dalių (miestų ir miestelių) bendrieji planai, rengti detaliuosius planus svarbių savivaldybės infrastruktūros objektų (išskyrus gyvenamųjų namų) statybai gali būti leidžiama savivaldybės tarybos sprendimu, gavus apskrities viršininko pritarimą. Detalioju planu nustatant teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimą miestuose²¹, miesteliuose ir jų įtakos zonose, planavimo sąlygose nurodomi reikalavimai inžineriniams tinklams prisijungti prie savivaldybės infrastruktūros. Jeigu prisijungti prie esamų komunalinių inžinerinių tinklų ekologiniu, ekonominiu ir techniniu požiūriu netikslinga, rengiant detalų planą nagrinėjamos vietinių tinklų įrengimo galimybės. Inžineriškai neparengtose teritorijose, kuriose numatoma statyti komunalinius inžinerinius tinklus, detalieji planai pastatų ir statinių statybai rengiami tais atvejais, jeigu jų planavimo tikslams įgyvendinti yra parengti būtinos inžinerinės infrastruktūros plėtros planai. Detalieji planai negali būti rengiami, jeigu planavimo tikslai prieštarauja įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimams²². Detalieji planai, kurių numatomi sprendiniai neatitinka regiono ar rajono lygmens bendrųjų arba specialiųjų planų sprendinių, planavimo organizatoriaus pageidavimu rengiami kartu su bendrųjų ar specialiųjų planų (išskyrus žemės reformos žemėtvarkos projektų) sprendinių pakeitimais, jei sprendimą dėl sprendinių keitimo yra priėmusi šiuos planus tvirtinusi institucija. Šiuo atveju detalusis planas tvirtinamas po to, kai šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pakeičiami numatomų detaliojo plano sprendinių neatitinkantys teritorijų planavimo dokumentų (bendrųjų ir specialiųjų planų) sprendiniai. Jeigu nustatyta tvarka bendrojo arba specialiojo plano sprendiniai nepakeičiami ir detalusis planas negali būti tvirtinamas, išlaidos, susijusios su detaliojo plano rengimu, planavimo organizatoriui nėra kompensuojamos.

²¹ Kitkauskas N. Vilniaus žemutinės pilies senieji pastatai ir jų datavimo kriterijai; Žemėlapiai, dokumentai ir tarptautinės sutarys dėl LR valstybės sienų// Žemė – tvarka ir melioracija, 1997, Nr. 1, p. 183;

²² Staniūnas E.K. Darbo pasidalijimas formuojant erdvę. Postkomunistinės ir išsivysčiusios Europos valstybės tūkstantmečių sandūroje (Lietuvoje ir Vokietijoje);

3. TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ RENGIMAS IR SVARSTYMAS

Savivaldybės lygmens teritorijų planavimo dokumentų derinimo procedūra atliekama savivaldybės Nuolatinėje statybos komisijoje kompleksiskai ir turi būti baigta nuo planavimo organizatoriaus prašymo derinti teritorijų planavimo dokumentą pateikimo dienos. Komisija sudaroma iš planavimo sąlygas rengiančių institucijų atstovų, turinčių įgaliojimus priimti sprendimus. Komisijos pirmininkas ir komisijos nariai už savo pagal kompetenciją priimtų sprendimų teisėtumą atsako įstatymų nustatyta tvarka. Derinimo procedūroje turi dalyvauti planavimo organizatorius ar jo įgaliotas atstovas. Derinimo procedūros rezultatai informinami protokolu. Teritorijų planavimo dokumentas yra suderintas, jei tam pritarė visi posėdyje dalyvavę ar raštu savo pritarimą pateikę savivaldybės Nuolatinės komisijos nariai. Jeigu bent vienas komisijos narys nepitaria teritorijų planavimo dokumento derinimui, laikoma, kad komisija priėmė sprendimą nederinti teritorijų planavimo dokumentą. Nepritarimo derinti teritorijų planavimo dokumentą motyvai išdėstomi derinimo procedūros protokole.

Nacionalinio lygmens teritorijų planavimo dokumentų derinimo procedūra tai atliekančioje institucijoje turi būti baigta, regiono lygmens teritorijų planavimo dokumentų, o rajono ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentų nuo pareiškimo gavimo dienos. Jei išvada ar protokolas dėl pateikto dokumento derinimo arba nederinimo per nustatytą terminą nebuvo išduotas ir planavimo organizatoriui nepranešta apie protokolo ar išvados neišdavimo priežastis, laikoma, kad dokumentas yra suderintas, o planavimo organizatorius turi teisę parengtą teritorijų planavimo dokumentą teikti tikrinti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančiai institucijai. Apie tai jis raštu praneša derinimo išvadą ar protokolą turėjusiai pateikti institucijai. Ginčus, kilusius tarp planavimo sąlygas išdavusių institucijų ir planavimo organizatoriaus, taip pat derinimo ir svarstymo procedūros metu kilusius ginčus nagrinėja ir sprendimus priima teritorijų planavimo valstybinę priežiūrą atliekančios institucijos. Teritorijų planavimo dokumentai registruojami teritorijų planavimo dokumentų registre. Registrą sudaro valstybinis, apskrities ir savivaldybės teritorijų planavimo dokumentų registrai bei jų centrinė duomenų bazė. Teritorijų planavimo dokumentų registro tvarkymą reglamentuoja Valstybės registrų įstatymas ir Vyriausybės patvirtinti Teritorijų planavimo dokumentų registro nuostatai.

Visus patvirtintus teritorijų planavimo dokumentus planavimo organizatoriai privalomai pateikia registruoti teritorijų planavimo dokumentų registro tvarkytojams.

Bendrasis, specialusis ir detalusis teritorijų planavimas yra viešas. Teritorijų planavimo viešumą užtikrinančias procedūras (sprendimo dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo

pradžios ir planavimo tikslų skelbimas, konsultavimasis, viešas svarstymas, informacijos teikimas ir kt.) atlieka planavimo organizatorius. Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese bendroji ir supaprastinta tvarka reglamentuojama Vyriausybės patvirtintuose konsultavimosi²³, viešo svarstymo nuostatuose²⁴. Bendroji ir supaprastinta visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese svarstymo tvarka nustatoma atsižvelgiant į teritorijų planavimo dokumentų lygmenis ir rūšis.

3.1. Teisės aktai, reglamentuojantys visuomenės dalyvavimą teritorijų planavimo dokumentų svarstyme

Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymas²⁵ įpareigoja informacijos turėtojus asmenims turi teikti visokeriopą pagalbą ir padėti įgyvendinti jų teises. Asmenų aptarnavimo tvarką taip pat reglamentuoja 2002 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1491 „Dėl piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinės tvarkos patvirtinimo“²⁶. Pagal LR Vyriausybės nutarimo Nr. 1175 „Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos“²⁷ nuostatus, valstybės ir savivaldybių institucijos turi paskirti padalinį arba darbuotoją, atsakingą už informacijos pateikimą. Konkrečiose aplinkos politikos srityse visuomenės informavimą ir dalyvavimą reglamentuoja specializuoti teisės aktai. 1996 m. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1079 buvo patvirtinti „Teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatai“²⁸, o 2004 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 904 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimo Nr. 1079 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“

²³ Jakovlevas-Mateckis K., S. Gasperavičienė. Vilniaus jėzuitų vienuolyno sodo Vingyje tyrimų analizė ir atkūrimo projektiniai bei paveldosauginiai siūlymai;

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-08-25 nutarimas Nr. 1496 „Dėl Vilniaus istorinio geto būdingų fragmentų atkūrimo programos ir Vilniaus istorinio geto būdingų fragmentų atkūrimo programos I etapo įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/02_1496.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

²⁵ Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1524 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=266443, prisijungimo laikas 2006-11-29;

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-09-25 nutarimas Nr. 1491 „Dėl piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinės tvarkos patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=187115, prisijungimo laikas 2006-11-29

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-07-13 nutarimo Nr. 1175 „Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259581, prisijungimo laikas 2006-11-29;

²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996-09-18 nutarimas Nr. 1079 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatų patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=31087, prisijungimo laikas: 2006-11-29;

nuostatai²⁹ išdėstyti nauja redakcija, pakeistas jų pavadinimas - „Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatai“. Šie nuostatai yra privalomi valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms, juridiniams ir fiziniams asmenims, dalyvaujantiems teritorijų planavimo dokumento rengime. Jie reglamentuoja visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese tvarką bei nustato bendrojo, specialiojo ir detaliojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo viešumą užtikrinančias procedūras.

Valstybinėje aplinkos apsaugos strategijoje (1996 m.) kaip vienas iš aplinkos apsaugos politikos principų įvardintas informacijos viešumas. 1998 m. patvirtinta LR visuomenės aplinkosauginio švietimo strategija ir veiksmų programa (pastaroji šiuo metu atnaujinama), kurios vienas iš uždavinių - didinti visuomenės kompetenciją aplinkosaugos srityje ir skatinti ją dalyvauti priimant bei įgyvendinant politinius, ekonominius ir socialinius sprendimus. Nors įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų reikalavimai įgyvendinami, tačiau veiksmingas visuomenės informavimas ir dalyvavimas ir jį nuostatų veiksmingas pritaikymas išlieka siekiniu, reikalaujančiu laiko, žmogiškųjų, finansinių ir kitokių sąnaudų.

Visuomenės informavimas. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje³⁰ skelbiama, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais - tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija. Pagalba asmenims, norintiems pasinaudoti savo teisėmis yra suteikiama visų pirma kreipiantis į valstybės ar savivaldybės institucijos informacijos atstovą, kuris suteikia informaciją telefonu, piliečiams apsilankius institucijoje, bei kreipiantis el. paštu. Jeigu reikalinga speciali informacija, piliečius konsultuoja atitinkamos srities specialistai. Daugelio savivaldybių ir kitų valstybės institucijų skelbimo lentose ar interneto tinklalapiuose galima surasti aptarnavimo tvarką bei informacinių telefonų numerius. Pvz., Vilniaus savivaldybės internetiniame tinklalapyje paskelbtas nemokamo telefono numeris, kuriuo paskambinus galima teirautis informacijos aplinkosaugos klausimais. Kitų savivaldybių tinklalapiuose yra nurodyta, kokiais klausimais gyventojus informuoja vienas ar kitas specialistas ar atskiroje rubrikoje pateikiamas informacijos sąrašas su nuorodomis, kur ją galima rasti.

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimas Nr. 904 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimo Nr. 1079 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=237982, prisijungimo laikas: 2006-11-29

³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992 m. Nr. 33-1014 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=237975, prisijungimo laikas: 2006-11-29

Informaciją apie aplinką visuomenė gauna ne tik per institucijos informacijos atstovą) ar spaudos tarnybą. Informacijos teikimas inicijuojamas ir per aplinkosauginio švietimo projektus, žiniasklaidą.

Pagal minėtos tvarkos 9 punktą informacija teikiama pareiškėjams neatsižvelgiant į jų pilietybę, tautybę ir gyvenamąją vietą (jeigu pareiškėjas yra juridinis asmuo arba įmonė, neturinti juridinio asmens teisių, - neatsižvelgiant į jo registracijos arba pagrindinės veiklos vietą) ir nereikalaujant nurodyti, kuriam tikslui šios informacijos reikia. Pagal Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymo³¹ 11 str. 2 d., jeigu pareiškėjas prašo pateikti oficialų dokumentą, jam turi būti sudaroma galimybė susipažinti su to dokumento originalu. Jeigu tam galimybės nėra, parengiama dokumento kopija arba išrašas. Už dokumentų kopijų parengimą pareiškėjas atlygina išlaidas Vyriausybės nustatyta tvarka. Pagal šios tvarkos 10 ir 11 punktus informacija teikiama pareiškėjo pageidaujama forma. Jeigu pareiškėjas nenurodo informacijos pateikimo formos arba jeigu jo nurodyta forma negalima pateikti informacijos dėl techninių priežasčių, arba informacija visuomenei jau buvo pateikta kita forma, arba valstybės ar savivaldybės institucija mano, jog būtų tikslingiau pateikti informaciją kita forma, informacija pateikiama valstybės ar savivaldybės institucijos pasirinkta forma (nurodžius priežastis).

Pagal tvarkos V skyrių valstybės ir savivaldybių institucijos į paklausimą atsako kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per mėnesį nuo jo gavimo dienos. Jeigu atsakymui parengti nereikia papildomos medžiagos ar tikrinimo, valstybės ir savivaldybių institucijos atsako pareiškėjui per 15 darbo dienų nuo paklausimo gavimo dienos. Jeigu dėl prašomos informacijos apimties ir sudėtingumo valstybės ar savivaldybės institucija negali atsakyti pareiškėjui per mėnesį, atsakymo terminą šios institucijos vadovas gali pratęsti, tačiau ne ilgiau kaip iki 2 mėnesių nuo paklausimo gavimo dienos. Pareiškėjui reikia pranešti kiekvienu atveju, kad ir koks būtų sprendimas dėl šio laikotarpio pratęsimo, taip pat turi būti nurodoma pratęsimo priežastis.

Tvarkos IV skyriuje pateikiamas sąrašas atveju, kuriais valstybės institucijos gali neteikti informacijos apie aplinką. Valstybės ir savivaldybių institucijos gali neteikti informacijos apie aplinką, jeigu: prašoma informacijos, kuria valstybės ar savivaldybės institucija nedisponuoja ir teisės aktais neįpareigota jos turėti; paklausimas yra labai abstraktus arba nelogiškai suformuluotas ir pareiškėjas, paprašytas raštu, jo nepatikslinka; paklausimas susijęs su informacija ir duomenimis, kurie dar tik kaupiami, rengiami arba yra neapdoroti; paklausimas yra anoniminis; pareiškėjas atsisako mokėti už informacijos teikimo paslaugas. Tvarkos 16 punkte teigiama, kad valstybės ir savivaldybių institucijos taip pat neteikia informacijos apie aplinką, jeigu teikdamos šią informaciją jos pažeistų įstatymus, susijusius su: valstybės paslaptimi ir jos

³¹ Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1524 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=266443, prisijungimo laikas 2006-11-29

apsauga; valstybės paslaptimi ir jos apsauga; komercine ir pramonine paslaptimi ir jos apsauga; kvotos, parengtinio tyrimo, drausminių bylų medžiaga, uždaryjame teismo posėdyje nagrinėjama arba išnagrinėta byla; asmens duomenų teisine apsauga, asmens sveikatos būklės konfidencialumu bei jo privataus gyvenimo apsauga; saugomų rūšių ir bendrijų radviečių išsaugojimo reikalavimais.

Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymo (Nr. VIII-1524) 13 str. 2 punkte teigiama, kad visais informacijos nesuteikimo atvejais turi būti įsitikinta, kad tai yra būtina demokratinėje visuomenėje ir, siekiant apsaugoti interesus dėl kurių ta informacija neteikiama, yra svarbiau už pareiškėjo teisę gauti informaciją. Tvarkos 18 punkte taip pat pabrėžiama, kad būtina užtikrinti informacijos, susijusios su teršalų išmetimu į aplinką arba teršalų kenksmingo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai mažinimu, viešumą. Pagal tvarkos 17 punktą apie tai, kad nebus teikiama informacija, susijusi su išimtimis, pareiškėjui pranešama per 15 darbo dienų nuo paklausimo gavimo dienos, – nurodoma informacijos neteikimo priežastis ir paaiškinama galimybė apskųsti šį sprendimą įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo³² (Nr. I-1418) 6 str. 6 d. visa informacija, sukurta valstybės ir savivaldybių institucijų vykdant tiesiogines funkcijas, specifinius įpareigojimus ar įgaliojimus, finansuojamus iš valstybės ir savivaldybių biudžetų bei fondų, yra nemokama. pareiškėjas turi sumokėti tik už informacijos apie aplinką teikimo paslaugas (kopijavimą, leidybą ir panašiai). Valstybės valdžios, valdymo ir kontrolės institucijų (pagal kompetenciją) pareiga rinkti ir platinti informaciją apie aplinką yra įtvirtinta Aplinkos apsaugos įstatyme³³. 8 straipsnyje teigiama, kad šios institucijos privalo stebėti aplinkos kokybės pokyčius ir informuoti apie tai visuomenę, nustatyti ekologiškai pagrįstus ir techniniu požiūriu įgyvendinamus aplinkos kokybės normatyvus bei standartus; viešai skelbti ūkinės veiklos, galinčios turėti kenksmingo poveikio aplinkai, projektus.

Visuomenės dalyvavimas. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo³⁴ 31 str. 2 d. teigiama, kad fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę susipažinti su parengtais ir patvirtintais teritorijų planavimo dokumentais teritorijų planavimą organizavusioje institucijoje, gauti teritorijų planavimo dokumentų ar jų dalių, brėžinių kopijas. Visuomenės dalyvavimą rengiant planus ir programas Lietuvoje reglamentuoja: Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas³⁵, Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas³⁶, Lietuvos Respublikos vietos

³² Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. I-1418 // http://www.lnb.lt/leidejai/doc/Visuom_inform_istatymas.htm, prisijungimo laikas: 2006-11-29

³³ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992 m. Nr. 5-75 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=232279, prisijungimo laikas: 2006-11-29

³⁴ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120;

³⁵ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120;

³⁶ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas. // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1889;

savivaldos įstatymas³⁷, 2004 m. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 904 patvirtinti „Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatai“³⁸. Remiantis šiais įstatymais, visuomenė gali dalyvauti rengiant ir aptariant: teritorijų planavimo dokumentus (bendruosius, specialiuosius, detaliuosius planus), regioninės plėtros programas ir savivaldybės planus ir programas. Visuomenės dalyvavimas yra sudėtinė teritorijų planavimo proceso dalis rengiant bendruosius, specialiuosius ir detaliuosius teritorijų planus. Planavimą organizuojančios valstybės ir savivaldybių institucijos ar įstaigos viešai paskelbia (skelbimai spaudoje ir interneto tinklalapyje) apie teritorijų planavimo dokumento pradžia, informuoja apie galimybes teikti pasiūlymus, konsultuojasi su suinteresuota visuomene dėl sprendinių; supažindina visuomenę su sprendiniais, surengia viešą ekspoziciją, suregistruoja gautus pasiūlymus, juos išnagrinėja kartu su rengėju, atsižvelgia arba motyvuotai atmets, pranešdami pareiškėjams, aptaria pasiūlymus su suinteresuota visuomene konferencijoje ar atitinkamai viešame surinkime, pagal patvirtintus nuostatus. Atsakymas gal būti apskūstas valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančiai institucijai per mėnesį nuo jo gavimo dienos. Valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekanti institucija per 20 darbo dienų nuo skundo gavimo dienos pateikia motyvuotą atsakymą, kuris gali būti apskūstas teismui. Susipažinimui su parengtais nacionalinio, regiono lygmens teritorijų planavimo dokumentais skiriamas ne trumpesnis kaip dviejų mėnesių laikotarpis, iš jo ne mažiau kaip vienas mėnuo viešai ekspozicijai, susipažinimui su parengtais rajono lygmens bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentais – vieno mėnesio laikotarpis, 15 darbo dienų viešai ekspozicijai, su detaliaisiais planais – 20 darbo dienų, iš jų 10 darbo dienų viešai ekspozicijai, susipažinimui su supaprastinta tvarka parengtais detaliaisiais ir specialiaisiais planais -10 darbo dienų laikotarpis. Vadovaujantis minėtais nuostatais visuomenė informuojama ir apie teritorijų planavimo dokumento patvirtinimą, be to su patvirtinto teritorijų planavimo dokumento sprendiniais galima susipažinti planavimą organizavusioje institucijoje.

Piliečių ir visuomeninių organizacijų dalyvavimą ir informavimą apie priimamus sprendimus dėl planuojamos veiklos reglamentuoja šie Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai: Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas užtikrina teisę gauti informaciją apie aplinką; dalyvauti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese, teikti motyvuotus pasiūlymus dėl poveikio aplinkai vertinimo privalomumo; atlikti visuomeninį poveikio aplinkai vertinimą. Taip pat užtikrina, kad valstybės valdžios, valdymo ir kontrolės institucijos pagal savo kompetenciją privalo tenkinti arba motyvuotai atmesti piliečių, visuomeninių organizacijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų pasiūlymus aplinkos apsaugos

³⁷ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. I-533;

³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimas Nr. 904 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimo Nr. 1079 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=237982, prisijungimo laikas: 2006-11-29;

klausimais; viešai skelbti ūkinės veiklos, galinčios turėti kenksmingo poveikio aplinkai, projektus; atsižvelgti į motyvuotus visuomenės pasiūlymus dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo privalomumo; įvertinti motyvuotus visuomenės pasiūlymus dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ir galimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai; skatinti piliečius, visuomenines organizacijas, kitus juridinius ir fizinius asmenis dalyvauti priimant ir įgyvendinant sprendimus aplinkos apsaugos srityje.

Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme³⁹ įtvirtinta nuostata, kad visuomenė yra poveikio aplinkai vertinimo proceso dalyvė, kuri poveikio aplinkai vertinimo procedūrose dalyvauja ankstyviausioje stadijoje nuo informacijos apie planuojamos ūkinės veiklos privalomą poveikio aplinkai vertinimą paskelbimo arba atrankos išvados paskelbimo. Visuomenė nustatyta tvarka teikia motyvuotus pasiūlymus dėl planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ir šios veiklos galimo poveikio aplinkai. Visuomenė poveikio aplinkai vertinimo proceso metu turi teisę gauti iš kitų planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dalyvių informaciją apie galimą planuojamos ūkinės veiklos poveikį aplinkai. Taip pat yra suteikiama galimybė apskusti teismui šio įstatymo nuostatų taikymą ir atsakingos institucijos priimtus sprendimus. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu patvirtinti 2 sąrašai į kuriuos įrašyta:

1. Planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą (1 priedėlis);
2. Planuojamos ūkinės veiklos, kuriai turi būti atliekama atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo, rūšių sąrašą (2 priedėlis);

Kai planuojama ūkinė veikla įrašyta į Planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis aplinkai privalo būti vertinamas, rūšių sąrašą ar į Planuojamos ūkinės veiklos, kuriai turi būti atliekama atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo, rūšių sąrašą, ir numatomas šios veiklos keitimas ar išplėtimas, įskaitant esamų statinių rekonstravimą, gamybos proceso ir technologinės įrangos modernizavimą ar keitimą, gamybos būdo, produkcijos kiekio (masto) ar rūšies pakeitimą, naujų technologijų įdiegimą ir kitus pakeitimus, galinčius daryti neigiamą poveikį aplinkai, tuomet taikoma atrankos procedūra. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje privalo būti išsamiai išnagrinėti visi programoje numatyti klausimai, pateikta poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjo išnagrinėtų alternatyvų analizė, aplinkos monitoringo planas, informacija apie techninio ar praktinio pobūdžio problemas, kurios planuojamos ūkinės veiklos organizatoriui (užsakovui) ar jo įpareigotam poveikio aplinkai vertinimo dokumentų rengėjui

³⁹ Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas // Valstybės žinios 1996 m. Nr. I-1495 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30545, prisijungimo laikas: 2006-11-29;

kilo atliekant poveikio aplinkai vertinimą, bei visos ataskaitoje nagrinėjamos informacijos santrauka.

Pasiūlymai dėl poveikio aplinkai vertinimo planavimo organizatoriui teikiami raštu per visą planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo laikotarpį iki viešojo susirinkimo ir jo metu. Išsamios visuomenės dalyvavimo procedūros išdėstytos poįstatyminiame teisės akte. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtinta Visuomenės informavimo ir dalyvavimo planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procese tvarka reglamentuoja visuomenės dalyvavimą poveikio aplinkai vertinimo procese.

Užsakovas, prieš pateikdamas programą atsakingai institucijai tvirtinti arba gavęs iš atsakingos institucijos atrankos išvadą, ar privalomas poveikio aplinkai vertinimas, per 10 darbo dienų nuo atrankos išvados gavimo dienos, turi pranešti apie tai visuomenei, paskelbdamas visuomenės susitelkimo vietoje (pvz., savivaldybės skelbimų lentoje), respublikinėje bei miesto (-ų) ar rajono (-ų), kuriame planuojama vykdyti ūkinę veiklą, spaudoje, o esant galimybei - per radiją ir televiziją: kur ir kokia planuojama ūkinė veikla bus vykdoma; kas planuoja ūkinę veiklą (užsakovas); kur ir kada galima susipažinti su informacija apie planuojamą ūkinę veiklą; kam teikti motyvuotus (pagrįstus) pasiūlymus planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo klausimais; atrankos išvadą, ar planuojamai ūkinei veiklai privalomas poveikio aplinkai vertinimas. Visuomenė turi teisę per 10 darbo dienų nuo atrankos išvados paskelbimo dienos teikti atsakingai institucijai motyvuotus (pagrįstus) pasiūlymus persvarstyti atrankos išvadą. Užsakovas, parengęs planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą, ne vėliau kaip prieš 10 darbo dienų iki numatyto susitikimo su visuomene, turi paskelbti atitinkamose visuomenės informavimo priemonėse šią informaciją: kur ir kada įvyks susirinkimas; kur ir kada galima susipažinti su planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita; kam pateikti motyvuotus (pagrįstus) pasiūlymus planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos klausimais. Atsakinga institucija per 10 darbo dienų po sprendimo priėmimo savo interneto tinklapyje, o dėl tam tikrų veiklų - taip pat ir oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“ turi paskelbti sprendimo turinį ir visas su juo susijusias sąlygas; pagrindinius motyvus, kuriais buvo remtasi priimant sprendimą; informaciją apie numatytas priemones, skirtas išvengti, sušvelninti ar kompensuoti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį aplinkai. Užsakovas, gavęs iš atsakingos institucijos sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumo pasirinktoje vietoje, per 10 darbo dienų turi apie tai pranešti visuomenei, paskelbdamas visuomenės informavimo priemonėse trumpą informaciją apie atsakingos institucijos sprendimą planuojamos ūkinės veiklos leistinumo pasirinktoje vietoje klausimu.

Visuomenės prašymu, atsakinga institucija privalo pateikti išsamesnę informaciją apie priimtą sprendimą dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumo pasirinktoje vietoje. Lietuvos

Respublikos statybos įstatymas⁴⁰ užtikrina visuomenės informavimą apie visuomenei svarbių statinių statybos pradžią ir jo padarinius. Statytojas (užsakovas) privalo informuoti visuomenę apie visuomenei svarbių statinių projektavimo pradžią. Šių statinių sąrašai (nurodant statinių paskirtį) ir informavimo tvarką nustatyti aplinkos ministro įsakymu patvirtintame statybos techniniame reglamente. Jei statinio projekto sprendiniai neatitinka patvirtintų teritorijų planavimo dokumentų, fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę kreiptis į apskrities viršininką, kad būtų sustabdytas statinio projektavimas ir nebūtų išduodamas statybos leidimas. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtintas statybos techninis reglamentas STR 1.05.06:2002 „Statinio projektavimas“⁴¹ užtikrina, kad statytojas, prieš pradėdamas projektuoti visuomenei svarbią statinį (statinių sąrašas pateiktas reglamente) arba jį rekonstruoti, keičiant jo paskirtį, ne vėliau kaip prieš savaitę iki statinio projektavimo pradžios turi informuoti visuomenę. Skelbimas apie planuojamą projektuoti statinį patalpinamas seniūnijos informaciniame stende ir skelbiamas vietinėje spaudoje informaciniu pranešimu. Seniūnijos informaciniame stende skelbimas saugomas ne mažiau kaip dvi savaites. Informaciniame pranešime ir skelbime seniūnijos stende turi būti nurodyta: statinio paskirtis; teritorijų planavimo dokumentas ir jo patvirtinimo data; statinio aukštų skaičius ir užstatymo plotas; gatvių, kelių bei aikštelių, aikštelių (naujų ir rekonstruojamų) aprašymas ir eskizas; informacija apie trečiųjų asmenų interesų apsaugos projektinius sprendimus; planuojama statybos pradžia ir pabaiga; statinio projektuotojo pavadinimas ir jo būstinės adresas; kita visuomenę dominanti informacija statytojo nuožiūra. Fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę kreiptis į apskrities viršininką, jei statinio projekto sprendiniai neatitinka patvirtintų teritorijų planavimo dokumentų arba pažeidžiamos kitos Statybos įstatyme ar kituose įstatymuose nustatytos trečiųjų asmenų teisės. Tačiau nėra numatyta jokių sankcijų už visuomenės neinformavimą, taip pat visuomenė niekaip negali įtakoti projektavimo. Šiais klausimais kylančius ginčus nagrinėja teismas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintas Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas⁴² užtikrina, kad bus konsultuojamasi su visuomene, atsižvelgiama į šių konsultacijų ir kitų viešumą užtikrinančių procedūrų rezultatus; visuomenė galės dalyvauti vertinant teritorijų planavimo dokumentų sprendinius bei kitus planus ir programas Apie priimtą sprendimą plano ar programos rengimo organizatorius informuos visuomenę. Jeigu priimamas sprendimas, kad strateginis pasekmių aplinkai vertinimas nebus

⁴⁰ Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996 m. kovo 19 d. Nr. I-1240, (Lietuvos Respublikos 2001 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. IX-583 (nuo 2002 m. liepos 1 d.) (Žin., 2001, Nr. 101-3597) redakcija);

⁴¹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004-12-30 įsakymas Nr. D1-708 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“ patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=248532; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-08-18 nutarimas Nr. 967 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 130-4650;

atliekamas, plano ar programos rengimo organizatorius visuomenei praneša, kur galima susipažinti su motyvais, dėl kurių priimtas toks sprendimas. Plano ar programos rengimo organizatorius konsultuojasi su visuomene ir pateikia jai parengtą ataskaitą ir plano ar programos projektą, o jeigu vertinami teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai – ataskaitą ir plano koncepcijos nustatymo stadijoje parengtus sprendinius. Plano ar programos rengimo organizatorius apie priimtą sprendimą informuoja visuomenę ir nurodo kur galėtų susipažinti su priimtu planu ar programa; numatytomis plano ar programos įgyvendinimo pasekmių monitoringo priemonėmis; aprašymu, kuriame būtų glaustai nurodyta, kaip aplinkos apsaugos klausimai atsispindi plane ar programoje; kaip priimant sprendimą atsižvelgta į vertinimo ataskaitoje pateiktą informaciją, vertinimo subjektų išvadas, visuomenės pasiūlymus; kaip priimant sprendimą atsižvelgta į tarpvalstybinių konsultacijų rezultatus, jeigu jos vyko; kodėl atsižvelgiant į kitas svarstytas alternatyvas pasirinkta priimtoji plano, programos ar teritorijų planavimo dokumento koncepcijos alternatyva.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtintas „Visuomenės dalyvavimo planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo procedūrose bei vertinimo subjektų ir Europos Sąjungos valstybių narių informavimo tvarkos aprašas“⁴³ užtikrina, kad visuomenei bus suteiktos galimybės dalyvauti planų ar programų strateginiame pasekmių aplinkai vertinime, su ja bus konsultuojamasi ir ji galės dalyvauti viešame strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos aptarime ir jai bus suteikta galimybė susipažinti su priimtais sprendimais dėl plano ar programos priėmimo ir (arba) patvirtinimo. Pagal šį aprašą visuomenės dalyvavimo procedūros yra:

- pranešimas apie planų ar programų rengimą,
- viešas supažindinimas su planų ar programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaita bei plano ar programos projektu,
- informavimas apie priimtą sprendimą dėl plano ar programos patvirtinimo.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintame „Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše“ taip yra visuomenės apibrėžimo sąvoka. Visuomenė – tai vienas arba keli fiziniai ar juridiniai asmenys, jų asociacijos, organizacijos ar grupės. Minėtų nuostatų veiksmingą įgyvendinimą apsunkina tai, kad visuomenė nėra aktyvi ankstyvose planavimo ir poveikio aplinkai vertinimo procedūrų stadijose, nes trūksta informacijos, kuri taip pat būna neišsami arba pateikiama galutinėje, o ne pradinėje planavimo stadijoje, nes atliekant planavimo bei poveikio aplinkai vertinimą ankstyvoje stadijoje trūksta duomenų apie konkrečius

⁴³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl visuomenės dalyvavimo planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo procedūrose bei vertinimo subjektų ir Europos Sąjungos valstybių narių informavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004 m. Nr. D1-455 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240949, prisijungimo laikas: 2006-11-29

technologinius ir techninius sprendimus, o su tuo susijęs ir rizikos vertinimas. Daug sunkumų kelia kompensacinių priemonių dėl turto detalizavimas planavimo ir poveikio aplinkai vertinimo stadijoje. Pastaruoju metu visuomenė kelia daugiau klausimų susijusių su aplinkos apsauga ir visuomenės sveikata, kurie tiesiogiai įtakoja turtingais santykius, pvz., dėl nekilnojamo turto nuvertėjimo pablogėjus aplinkos kokybei.

Visuomenės galimybės dalyvauti formuojant aplinkosaugos politiką. Visuomenės galimybės dalyvauti formuojant aplinkosaugos politiką įstatymiškai neregamentuotos. Tačiau pagal Aplinkos apsaugos įstatymo⁴⁴ 8 straipsnį valstybės valdžios, valdymo ir kontrolės institucijos pagal savo kompetenciją privalo skatinti piliečius, visuomenines organizacijas, kitus juridinius ir fizinius asmenis dalyvauti priimant ir įgyvendinant sprendimus aplinkos apsaugos srityje. Visuomenei (fiziniams ir juridiniams asmenims ar jų grupėms, asociacijoms, organizacijoms) sudaromos galimybės dalyvauti teritorijų planavimo procese: ji informuojama apie teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžią, supažindinama su parengtais teritorijų planavimo dokumentais bei gali teikti pasiūlymus dėl sprendinių. Planavimo organizatorius ir rengėjas šiuos pasiūlymus išnagrinėja, atsižvelgia arba atmeta ir atsako raštu pareiškėjams. Informacija apie teritorijų planavimo dokumento rengimo pradžią, o taip pat apie jo patvirtinimą skelbiama atitinkamai pagal teritorijų planavimo lygmenį skelbiama šalies ar vietinėje spaudoje bei planavimą organizavusios institucijos interneto tinklalapyje.

Įgyvendinant minėtas nuostatas, susiduriama su sunkumais. Dėl valdžios institucijų veiksmų ar neveikimo kilusio informacijos trūkumo visuomenė mažai suinteresuota teritorijų planavimo dokumentais planavimo proceso pradžioje, be to ne visada ją pasiekia informacija, paskelbta internete ar šalies spaudoje, o nevyriausybinės organizacijos, bandančios gauti reikiamą informaciją planavimo proceso pradžioje, susiduria su biurokratiniais suvaržymais ir valdžios institucijų priešišku nusiteikimu bei nenoru teikti informaciją. Neretai informacija pateikiama neišsami, pavėluotai, todėl praleidžiami įstatymu nustatyti terminai ir visuomenės teisės neužtikrinamos.

3.2. Teritorijų planavimo dokumentų rengimo procedūros atlikėjai

Vyriausybė formuoja ne tik centrinės vykdomosios valdžios institucijas. Vykdomoji valdžia realizuoja savo funkcijas bei įgaliojimus ir per teritorines struktūras, todėl savarankišką vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmenį sudaro apskričių viršininkų institucijos. Tai bendros kompetencijos teritorinės vykdomosios valdžios institucijos, kurios užtikrina valdymą

⁴⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992 m. Nr. 5-75 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=232279, prisijungimo laikas: 2006-11-29;

aukštesniuose administraciniuose vienetuose – apskrityse. Sutinkamai su Konstitucijos 123 straipsnio ir Vyriausybės įstatymo 35 straipsnio 1 dalimis, “Vyriausybė valdymą apskrityse – Lietuvos Respublikos aukštesniajame administraciniame vienetė – organizuoja per apskrities viršininką, ministerijas bei Vyriausybės įstaigas”. Tokia apskričių viršininkų ir jų pavaduotojų skyrimo tvarka yra ydinga, nes daro neigiamą įtaką šio vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmens funkcionavimui. Siekiant užtikrinti valdymo stabilumą ir harmoniją teritoriniame vykdomosios valdžios institucijų sistemos lygmenyje reikėtų vengti jų vadovų skyrimo politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu.

Valstybės valdymo institucijos pagal savo veiklos pobūdį Lietuvos Respublikos Seimui arba Vyriausybei leidus gali steigti apskrityje sau pavaldžias valdymo įstaigas ir organizacijas. Valstybės valdymo institucijoms pavaldžios valdymo įstaigos ir organizacijos apskrityje veikia pagal šių institucijų patvirtintus nuostatus. Prie apskrities viršininko sudaroma taryba. Į ją pagal pareigas įeina apskrities viršininkas, kuris yra šios tarybos pirmininkas, apskrities viršininko pavaduotojas (pavaduotojai), apskrityje esančių savivaldybių merai⁴⁵. Taryba svarsto apskrities raidos kryptis, apskrities gyventojų sveikatos problemas ir jų sprendimo būdus, socialinės ekonominės raidos ir aplinkos apsaugos bei sveikatos programų, teritorijos bendrojo planavimo dokumentų, sąlygų teritorijos specialiajam planavimui ir apskrities lėšų sąmatos projektus bei kitus klausimus. Yra laikomasi nuomonės, kad vietos valdymas – tai valstybinio valdymo (vykdomosios valdžios) organinė dalis, jo tęsinys teritorijose. Dažnai tai apibūdinama kaip valdžios dekoncentracija, t. y. centrinės valdžios įgaliojimų dalinis perkėlimas į teritorijas – administracinius vienetus⁴⁶. Daugelyje Europos valstybių⁴⁷ vietos valdymas organizuojamas aukštesniuose administraciniuose vienetuose – regionuose, departamentuose, provincijose, prefektūrose ir pan., suteikiant jiems nemažą savarankiškumą. Tokiuose administraciniuose vienetuose centrinei valdžiai atstovauja vyriausybės (o kai kur – valstybės vadovo) skiriami ir jai tiesiogiai atsakingi pareigūnai: prefektai, gubernatoriai, komisarai ir pan. Šie pareigūnai vietose vadovauja daugumai valstybės įstaigų, vykdo koordinavimo ir kontrolės funkcijas. Toks vietos valdymo organizavimas stambiuose administraciniuose vienetuose, ypač kai yra išplečiamas jų savarankiškumas, paprastai vadinamas regionalizmu. Greta su apskričių viršininkų institucijomis apskrityse funkcionuoja centrinių vykdomosios valdžios institucijų teritoriniai padaliniai ir joms pavaldžios valdymo įstaigos, organizacijos, kurios nepavaldžios apskrities viršininkui. Dar 1994 m. steigiant apskritis buvo siekiama decentralizuoti valdymą – ūkio valdymą perduoti apskritims, o ministerijoms pavesti rūpintis patikėtos valdymo srities politika ir strategija. Tačiau

⁴⁵ Janulienė L. Regionų planavimo patirties 1991-1997 m. Lietuvoje analizė;

⁴⁶ Ketursk M., Malancuk P. Šiuolaikinės tarptautinės teisės įvadas. – Vilnius, 2000 // p. 47;

⁴⁷ Jakovlevas-Mateckis K., V. Kmieliauskienė. Kai kurie miesto gatvės dizaino objektų projektavimo principai // p. 117-119;

ministerijos priešinosi funkcijų perdavimui ir šios nuostatos nepavyko įgyvendinti iki pabaigos, todėl šiandien apskrityse egzistuoja daug įvairių centriniams vykdomosios valdžios institucijoms pavaldžių padalinių, įstaigų ir organizacijų. Taip pat iškyla apskričių viršininkų atsakomybės ir atskaitomybės problema.

Problemiškas ir apskričių viršininkų atskaitomybės realizavimo praktinis aspektas. Problemos esmė tame, jog pasikeitus Vyriausybei, paprastai tyliai ir be jokių ataskaitų Vyriausybė iš pareigų atleidžia ir apskričių viršininkus. Atsakomybės už nuveiktus ar nenuveiktus darbus pareikalauti nebėra kam – Vyriausybės, kuri tuos apskričių viršininkus skyrė nebėra, o naujajai rūpi kuo greičiau į savo vietas pasodinti savuosius. Apskrities viršininkas, įgyvendindamas jam priskirtas funkcijas ir vykdydamas Lietuvos Respublikos įstatymus kitus teisės aktus, bendradarbiauja su savivaldos ir valstybės valdymo institucijomis, joms pavaldžiomis valdymo įstaigomis bei organizacijomis apskrityje. Valstybės valdymo institucijos, įsteigtos apskrityje, nėra pavaldžios apskrities viršininkui. Šios įstaigos ir organizacijos privalo pranešti apskrities viršininkui apie savo veiklą apskrityje⁴⁸. Vyriausybės institucijos, skirdamos sau pavaldžių valdymo įstaigų ir organizacijų apskrityje vadovus, išklauso apskrities viršininko nuomonę. Apskrities viršininkas praneša atitinkamai Lietuvos Respublikos Seimui ar Vyriausybei apie valstybės valdymo institucijų padalinių apskrityje veiklą ir sprendimus, jei jie neatitinka Lietuvos Respublikos įstatymų, Vyriausybės nutarimų arba pažeidžia piliečių ar organizacijų teises. Jei ginčijamo sprendimo nepanaikina ar nepakeičia jį priėmęs valstybės valdymo institucijos padalinys ar aukštesnioji valstybės valdymo institucija, galutinį sprendimą priima Vyriausybė. Be to, Apskrities viršininkas inicijuoja regiono plėtros tarybos sudarymą. Regiono plėtros tarybos sudarymo tvarką bei funkcijas nustato Regioninės plėtros įstatymas.

3.3. Teritorijų planavimo dokumentų rengimo tvarkos nustatymas

Ministerijų, Vyriausybės įstaigų ir kitų valstybės valdymo institucijų sprendimai dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžios ir planavimo tikslų skelbiami „Valstybės žiniuose“ bei institucijų interneto tinklalapiuose. Aukštesniųjų administracinių vienetų valdymo institucijų sprendimai dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžios ir planavimo tikslų skelbiami vietinėje spaudoje bei institucijų interneto tinklalapiuose⁴⁹. Savivaldybių ir jų vykdomųjų institucijų priimti sprendimai dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo skelbiami vietinėje spaudoje, savivaldybės interneto tinklalapyje ir seniūnijose, kuriose vyksta teritorijos planavimas. Detaliojo planavimo organizatorius apie žemės sklypo ar grupės žemės sklypų

⁴⁸ Klibavičius A. Urbanizuotų miesto teritorijų zonavimas transporto ir aplinkosauginiu požiūriu;

⁴⁹ Ten pat;

teritorijos planavimo dokumentų rengimo pradžią bei planavimo tikslus raštu informuoja kaimyninių žemės sklypų valdytojus ir naudotojus, taip pat detaliųjų planų rengimo taisyklėse nustatyta tvarka prie planuojamos teritorijos įrengia stendą su šia informacija. Fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę susipažinti su parengtais ir patvirtintais teritorijų planavimo dokumentais teritorijų planavimą organizavusioje institucijoje, gauti teritorijų planavimo dokumentų ar jų dalių, brėžinių kopijas už mokestį, kuris nustatomas apskaičiavus išlaidas, susijusias su šių dokumentų parengimu (kopijavimas, leidyba ir pan.).

Visuomenę su parengtais teritorijų planavimo dokumentais supažindina planavimo organizatorius ar jo įgaliotas asmuo konsultavimosi bei viešojo svarstymo metu⁵⁰:

1. Susipažinti su parengtais nacionalinio, regiono lygmens bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentais skiriamas ne trumpesnis kaip dviejų mėnesių laikotarpis, iš jo ne mažiau kaip vienas mėnuo – viešai ekspozicijai;
2. Susipažinti su parengtais rajono lygmens bendrojo ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentais skiriamas ne trumpesnis kaip vieno mėnesio laikotarpis, iš jo ne mažiau kaip 15 darbo dienų – viešai ekspozicijai;
3. Susipažinti su parengtais detaliaisiais planais skiriamas ne trumpesnis kaip 20 darbo dienų laikotarpis, iš jo ne mažiau kaip 10 darbo dienų – viešai ekspozicijai.

Planavimo organizatoriai apie parengtą teritorijų planavimo dokumentą, susipažinimo su juo, svarstymo tvarką, vietą ir laiką turi paskelbti spaudoje ir sprendimą rengti teritorijų planavimo dokumentą priėmusios valstybės institucijos ar savivaldybės interneto tinklalapyje. Planavimo organizatoriai apie parengtą savivaldybės ar jos dalies teritorijų planavimo dokumentą, susipažinimo su juo, svarstymo tvarką, vietą ir laiką taip pat turi paskelbti seniūnijų, kuriose yra planuojama teritorija, skelbimų lentoje, o žemės sklypo ar grupės žemės sklypų teritorijos detaliojo planavimo atveju – ir prie planuojamos teritorijos įrengtame stende. Tais atvejais, kai pagal detaliojo plano arba savivaldybės lygmens specialiojo plano sprendinius žemės sklypas rezervuojamas svarbiems valstybės, apskrities ar savivaldybės objektams plėtoti arba kai numatoma pakeisti jo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, naudojimo būdą ar pobūdį, planavimo organizatorius apie tai turi raštu pranešti žemės sklypų valdytojams ir naudotojams.

Pasiūlymai⁵¹ dėl teritorijų planavimo dokumentų planavimo organizatoriui teikiami raštu per visą teritorijų planavimo dokumentų rengimo laikotarpį iki viešojo susirinkimo ir jo metu, taip pat konsultavimosi metu. Planavimo organizatorius, išnagrinėjęs visuomenės pateiktus pasiūlymus, parengia priimtų ir motyvuotai atmestų pasiūlymų apibendrinančią medžiagą, kurią

⁵⁰ Staniūnas E. Lietuvos regioninių parkų planavimas Europos šalių kontekste (planavimo objektas ir tikslai);

⁵¹ Žemėlapiai, dokumentai ir tarptautinės sutarys dėl LR valstybės sienų// Žemė – tvarka ir melioracija, 1997, Nr. 1// p. 183;

kartu su parengtais teritorijų planavimo dokumentais teikia teritorijų planavimo dokumentą derinančioms institucijoms. Pasiūlymus pateikusiems asmenims planavimo organizatorius motyvuotai atsako raštu. Atsakymas gali būti apskūstas valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančiai institucijai per mėnesį nuo jo gavimo dienos. Valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekanti institucija per 20 darbo dienų nuo skundo gavimo dienos pateikia motyvuotą atsakymą, kuris įstatymų nustatyta tvarka gali būti apskūstas teismui.

Asmenys, kurie mano, kad patvirtintų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai pažeidžia jų teises ar teisėtus interesus, gali atitinkamus teritorijų planavimo dokumentus apskūsti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančioms institucijoms arba teismui. Asmenys, kurie gali būti priskirti suinteresuotai visuomenei ir mano, kad patvirtintų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai pažeidžia visuomenės ar valstybės teises ar teisėtus interesus, gali dėl tokių sprendinių teisėtumo kreiptis į apskrities viršininko administraciją arba į Vyriausybės ar Aplinkos ministerijos įgaliotą instituciją pagal nustatytą kompetenciją. Apskrities viršininko administracija arba Vyriausybės ar Aplinkos ministerijos įgaliota institucija Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka⁵² išnagrinėja asmens kreipimąsi ir, nustačiusi visuomenės ar valstybės teisių ar teisėtų interesų pažeidimą, inicijuoja atitinkamų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių panaikinimą administracine tvarka, o nesant galimybės teritorijų planavimo dokumentų sprendinius panaikinti administracine tvarka, kreipiasi į teismą.

Asmenys, nesutikdami su apskrities viršininko administracijos sprendimu dėl jų kreipimosi, gali paduoti skundą pagal nustatytą kompetenciją Vyriausybės ar Aplinkos ministerijos įgaliotai institucijai. Vyriausybės ar Aplinkos ministerijos įgaliota institucija Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka išnagrinėja asmens kreipimąsi ir, nustačiusi visuomenės ar valstybės teisių ar teisėtų interesų pažeidimą, inicijuoja atitinkamų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių panaikinimą administracine tvarka, o nesant galimybės teritorijų planavimo dokumentų sprendinius panaikinti administracine tvarka, kreipiasi į teismą. Asmenys, nesutikdami su Vyriausybės ar Aplinkos ministerijos įgaliotos institucijos sprendimu, turi teisę dėl viešojo intereso gynimo kreiptis į teismą. Konsultavimosi, kaip teritorijų planavimo viešumo užtikrinimo procedūros, metu su kompetentingomis suinteresuotomis organizacijomis tariamasi dėl parengtų valstybės ir regiono lygmens teritorijų planavimo dokumentų sprendinių. Viešas susirinkimas, kaip teritorijų planavimo viešumo užtikrinimo procedūra, yra organizuojamas parengus rajonų, vietovės lygmens bendrojo, specialiojo, detaliojo teritorijų planavimo dokumentus, praėjus nustatytam susipažinimo su parengtais teritorijų planavimo dokumentais laikotarpiui. Planavimo organizatoriai nustatyta tvarka turi pateikti parengtą

⁵² Navickienė E. Naujos architektūros Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos istorinėje aplinkoje raidos 1950–2003 m. tendencijos // p. 3;

teritorijų planavimo dokumentą, taip pat kitą sprendinius iliustruojančią medžiagą. Viešo susirinkimo metu planavimo organizatorius ar jo įgaliotas asmuo aptaria pagal pasiūlymus, gautus iki viešo susirinkimo, padarytas pataisas, taip pat galimas naujas pataisas pagal viešo susirinkimo metu gautus pasiūlymus ir paaiškina, kodėl kai kurie pasiūlymai nepriimti.

3.4. Valstybinės teritorijų planavimo priežiūros vaidmuo

Valstybinė teritorijų planavimo priežiūra – tai tikrinimas, ar planavimo sąlygos ir planavimo sąlygų sąvadas atitinka teisės aktų reikalavimus, bendrųjų, specialiųjų ir detaliųjų teritorijų planavimo dokumentų rengimo, svarstymo ir derinimo procedūrų kontrolė, taip pat tikrinimas, ar sprendiniai atitinka teritorijų planavimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus. Valstybinės teritorijų planavimo priežiūros bendrąją tvarką nustato Vyriausybės patvirtinti Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros nuostatai. Valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atlieka:

1. Valstybės, Vyriausybės, Vyriausybės įgaliotos institucijos ir apskrities lygmens bendrojo bei specialiojo teritorijų planavimo (išskyrus žemėtvarkos schemas) bei valstybės sienos, krašto apsaugos ir strateginės reikšmės objektų teritorijų detaliojo planavimo – Aplinkos ministerijos įgaliota institucija;
2. Savivaldybės lygmens bendrojo, specialiojo teritorijų planavimo dokumentų, detaliųjų planų – apskrities viršininko administracija;
3. Žemėtvarkos schemų, planų (projektų) ir žemėvaldų planų (projektų) – Vyriausybės įgaliotos institucijos;
4. Miškų tvarkymo schemų – Aplinkos ministerijos įgaliotos institucijos.

Aplinkos ministerijos įgaliota institucija metodiškai vadovauja valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekantiems apskričių viršininkų administracijų teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentams (skyriams), tikrina jų darbą ir patikrinimo išvadas teikia apskričių viršininkams.

Teritorijų planavimo dokumentas teikiamas tikrinti valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančiai institucijai pasibaigus nustatytam teritorijų planavimo dokumento sprendinių apskundimo terminui. Teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimą pagal kompetenciją kontroliuoja valstybės ir savivaldybės institucijos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekanti institucija pagal kompetenciją atlieka šias funkcijas: tikrina, ar planavimo sąlygos ir planavimo sąlygų sąvadas atitinka teisės aktų reikalavimus, ar teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai atitinka planavimo sąlygas, ar atliktos visos teritorijų planavimo dokumentų rengimo, svarstymo,

derinimo procedūros ir sprendiniai atitinka įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimus; nustačiusi nurodytų reikalavimų pažeidimus; teikia motyvuotas išvadas teritorijų planavimo dokumentą tvirtinančiai institucijai dėl dokumento tvirtinimo tikslingumo; nurodytuose nuostatuose nustatyta tvarka nagrinėja ir sprendžia ginčus dėl teritorijų planavimo procesų ir procedūrų tvarkos pažeidimų; Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka pagal kompetenciją nagrinėja fizinių ir juridinių asmenų prašymus teritorijų planavimo klausimais, kai jie pagal kompetenciją jau buvo išnagrinėti apskrities viršininko, tačiau jo priimtas sprendimas netenkina pareiškėjo.

3.5. Visuomenės teisė kreiptis į teismą teritorijų planavimo klausimais

Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymo⁵³ IV skyrius reglamentuoja institucijų sprendimų dėl informacijos pateikimo apskundimo tvarką. Pagal įstatymo nuostatas asmenys, kreipėsi su prašymu suteikti informaciją apie institucijos veiklą ir jos negavę įstatyme nustatytais terminais ar gavę netikslią, neišsamią informaciją turi teisę Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo⁵⁴ nustatyta tvarka skusti institucijos sprendimą administracinių ginčų komisijai, t.y. tokio pobūdžio skundams nagrinėti nustatyta išankstinė ginčų nagrinėjimo ne per teismą tvarka. Administracinių ginčų komisijos sprendimas, netenkinantis pareiškėjo, LR administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka gali būti skundžiamas administraciniam teismui. Tvarkos 13 punkte įtvirtinta nuostata, kad asmuo, kuris kreipėsi į valstybės ir savivaldybės instituciją prašydamas informacijos ir mano, kad jam pateikta informacija apie aplinką nepakankamai tiksli ar išsami, gali pakartotinai kreiptis į instituciją dėl papildomos informacijos ir jeigu valstybės ar savivaldybės institucija per nurodytą terminą nepateikia papildomos informacijos arba motyvuotai atsisako ją pateikti, asmuo turi teisę institucijos veiksmus apskusti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka, t.y. Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka - administracinių ginčų komisijai. Minėtos Tvarkos 17 punktas taip pat reglamentuoja asmens teisę skusti institucijos sprendimą dėl atsisakymo teikti informaciją, kuri pagal teisės aktų reikalavimus ar dėl kitų pagrįstų motyvų negali būti teikiama (pvz.: privati informacija, valstybės ar tarnybos paslaptį sudaranti informacija, komercinės paslaptys ir pan.). Administracinių ginčų komisijoje asmenų prašymų nagrinėjimo procedūros yra nemokamos. Administracinių ginčų komisijos ginčus dėl informacijos teikimo nagrinėja

⁵³ Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1524 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=266443, prisijungimo laikas 2006-11-29;

⁵⁴ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1927;

vadovaujantis LR administracinių ginčų komisijų įstatymu ir jų priimti sprendimai yra privalomi viešojo administravimo subjektams (15 str.).

Asmenys, tame tarpe ir visuomenės atstovai, kurie mano, kad jų teisės yra pažeistos, vadovaujantis LR administracinių ginčų komisijų įstatymo 11 str., turi teisę kreiptis į Administracinių ginčų komisijas, šių komisijų kompetencijos klausimais. Analogiška nuostata įtvirtinta LR administracinių bylų teisenos įstatymo 5 str., kuris reglamentuoja kiekvieno asmens teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Vadovaudamasis LR administracinių bylų teisenos įstatymo⁵⁵ 71 str. nuostatomis, teismas proceso dalyvių motyvuotu prašymu arba savo iniciatyva gali imtis priemonių reikalavimui užtikrinti, t.y. uždrausti atlikti tam tikrus veiksmus, laikinai sustabdyti ginčijamo akto galiojimą. Aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio 8 punkte taip pat teigiama, kad piliečiai, visuomeninės organizacijos, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys turi teisę Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka paduoti skundą (prašymą) reikalaudami nubausti asmenis, kaltus dėl kenksmingo poveikio aplinkai, ir pareigūnus, kurių priimti sprendimai ar veiksmai (neveikimas) pažeidė piliečių, visuomeninių organizacijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų teises ar įstatymų saugomus interesus. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme⁵⁶, kuriuo vadovaujantis valstybės bei vietos savivaldos institucijos nagrinėja asmenų prašymus bei skundus, įtvirtinta nuostata, kad sprendime dėl pateiktų prašymų turi būti nurodyta sprendimo apskundimo tvarka (8 str.), tokiu būdu informuojant apie asmens teisę apskusti sprendimą, kuris jo netenkina.

Visuomenei kyla daug sunkumų kreipiantis į teismus dėl šios straipsnio 3 d., nustatančio, kad teismas skundą priima pagal prokuroro, administravimo subjektų, valstybės kontrolės pareigūnų, kitų valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų, tarnybų ar fizinių asmenų kreipimąsi įstatymų nustatytais atvejais dėl valstybės ar kitų viešųjų interesų gynimo. Lietuvos Respublikos įstatymai nenustato jokių atvejų, kai visuomenė gali kreiptis į teismą dėl viešųjų interesų gynimo. Teisę kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais visuomenei suteikia tik Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais⁵⁷, tačiau teritorijų planavimas yra žymiai platesnė sritis, apimanti ne tik aplinkosaugos, bet ir kultūros paveldo ir kitus visuomeninius aspektus. Tai reiškia, kad kitose srityse visuomenė negali veiksmingai užginčyti valdžios įstaigų sprendimų, jei mano, kad yra pažeidžiamos jos narių teisės arba viešas interesas.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1927;

⁵⁶ Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. VIII-1234 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257918; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁵⁷ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, 1998 06 25/ratifikuota nuo 2001 07 10; įsigaliojo nuo 2002 04 28 // Valstybės žinios. 2001 Nr. 73-2572 // <http://unece.org/env/pp/documents/cep43li.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

4. TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTŲ SVARSTYMO SU VISUOMENE VEIKSMINGUMO TYRIMAS

Teritorijų planavimo dokumentų svarstymo veiksmingumo tyrimas buvo atliktas apklausiant nevyriausybinės (visuomeninės) organizacijas - Vilniaus miesto rajonų bendruomenes, kurios turi didelę patirtį dalyvaujant teritorijų planavimo dokumentų svarstymuose bei ginant gyventojų interesus atitinkamuose miesto rajonuose. Taip pat buvo išnagrinėtos trys tipiškos konfliktinės situacijos, kurioje gyventojai, padedami visuomeninės organizacijos, siekė apginti savo teisę gyventi sveikoje bei saugioje aplinkoje ir teisę dalyvauti teritorijų planavimo procese.

4.1. Vilniaus miesto rajonų bendruomenių apklausa

Teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene veiksmingumo nagrinėjimo metu buvo apklaustos šios Vilniaus miesto rajonų bendruomenės (visuomeninės organizacijos):

1. Antakalnio bendruomenė (atstovas Viktoras Bolotinas)
2. Karoliniškių bendruomenė (atstovas Kęstutis Turonis)
3. Naujamiesčio bendruomenė (atstovė Regina Katkevičienė)
4. Pilaitės bendruomenė (atstovė Janina Gadliauskienė)
5. Senamiesčio bendruomenė (atstovas Vytautas Ankudavičius)
6. Žvėryno bendruomenė (atstovas Liudvikas Ragauskis)

Bendruomenėms buvo pateikti 9 klausimai:

1. Ar pakankamai užtikrinamas visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus?
2. Ar teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka užtikrina visuomenės teisėtus interesus?
3. Ar svarstymo metu visuomenė gali realiai įtakoti teritorijų planavimo dokumentus?
4. Kokie yra pagrindiniai trukdžiai, apsunkinantys teritorijų planavimo dokumentų svarstymą su visuomene?
5. Ar pakankama teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveikia?
8. Nuo ko priklauso visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus veiksmingumas?
9. Ar pakanka informacijos apie institucijų, nustatančių reikalavimus teritorijų planavimo dokumentams ir prižiūrinčių jų įgyvendinimą, veiklą?

Apklauso rezultatai. Vilniaus miesto rajonų bendruomenės pateikė atsakymus per savo atstovus.

Antakalnio bendruomenės nuomone, visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus nėra pakankamai užtikrinamas, nes informacija apie teritorijų planavimo dokumentus yra skelbiama tik laikraščiuose, nepastatomi stendai su informacija apie planuojamos teritorijos, visuomenė visai neinformuojama apie statinių projektų rengimą. Jo nuomone, teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka menkai užtikrina visuomenės teisėtus interesus, nes visuomenė neretai yra per vėlai informuojama apie teritorijų planavimą, o pateikta informacija nėra pakankamai išsami apie teritorijų planavimo dokumentų turinį. Taip pat reikia ir specialių žinių, kad būtų galima suprasti teritorijų planavimo dokumentų turinį ir prasmę. Visuomenė taip pat neturi realių galių įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendimus, planavimo organizatoriams neprivaloma atsižvelgti į visuomenės pastabas. Kaip pagrindinius trukdžius nurodė nepakankamą visuomenės informavimą, teritorijų planavimą reglamentuojančių teisės aktų painumą, spragas ir neišsamumą, suteikiant didelę sprendimo laisvę teritorijų planavime dalyvaujančioms valdžios įstaigoms, ypač savivaldybėms. Atstovas teigė, kad teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveika vyksta, tačiau galėtų būti geresnė. Neretai sunku gauti informaciją iš valdžios įstaigų apie teritorijų planavimo dokumentus, informacija apie pvz., išduotus statybos leidimus skelbiama pavėluotai arba visai viešai neskelbiama, o apie teritorijų planavimą ir planuojamas statybas visuomenė sužino tik prasidėjus statyboms darbams, kurie galima pažeidžia teisėtus visuomenės interesus, tačiau dažniausiai būna praleistas senaties terminas kreiptis į priežiūros įstaigas arba teismą. Visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus veiksmingumas priklauso nuo savalaikio ir tinkamo visuomenės informavimo, aiškios ir išsamios informacijos pateikimo, bei įstatymuose įtvirtintos galimybės visuomenei realiai, o ne deklaratyviai pasinaudoti teise ginti teisėtus interesus. Informacijos apie institucijų, nustatančių reikalavimus teritorijų planavimo dokumentams ir prižiūrinčių jų įgyvendinimą, veiklą trūksta. Visuomenė nėra informuojama apie šių institucijų rengiamas teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas, projektavimo sąlygas ir pan. Neretai sprendiniai, kurie turėtų būti viešai svarstomi su visuomene, yra nustatomi ne per teritorijų planavimo procesą, o rengiant projektavimo sąlygas, kurių viešai svarstyti neprivaloma.

Karoliniškių bendruomenės nuomone, visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus nepakankamai užtikrinamas, nes labai sudėtinga sekti visus skelbimus įvairiuose laikraščiuose apie rengiamus teritorijų planavimo dokumentus, todėl apie šių dokumentų svarstymą visuomenė sužino per vėlai arba visai nesužino. Padėtų galėtų pagerinti papildomas visuomenės informavimas įrengiant informacinius stendus konkrečioje teritorijoje, kad vietos gyventojai galėtų susipažinti su planuojamais sprendiniais ir dalyvauti svarstyme. Jis

mano, kad teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka menkai užtikrina visuomenės teisėtus interesus, nes ji labai deklaratyviai, o ne realiai užtikrina visuomenės teisę į gyvenimą sveikoje ir saugioje aplinkoje, visuomenei trūksta informacijos. Visuomenė menkai dalyvauja šių dokumentų svarstymuose, nes neturi galių realiai įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendimus, todėl nusivilia, nes mano, kad nieko negali pakeisti, nes visuomenės nuomonė planavimo organizatoriams nėra privaloma. Kaip pagrindinius trukdžius nurodė sudėtingą teisinį reglamentavimą, nepakankamą visuomenės informavimą ir teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas ruošiančių valdininkų ir šiuos dokumentus tvirtinančių politikų nenorą atsižvelgti į visuomenės, o ne verslininkų interesus. Atstovas mano, kad teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveika beveik nevyksta, sunku gauti informaciją, su visuomene per mažai tariamasi, o į gautas pastabas neatsižvelgiama. Visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus veiksmingumas nuo valdžios atstovų kompetencijos ir noro suderinti visų teritorijų planavimo proceso dalyvių ir visuomenės interesus, taip pat būtina laiku ir išsamiai informuoti visuomenę. Informacijos apie institucijų, nustatančių reikalavimus teritorijų planavimo dokumentams ir prižiūrinčių jų įgyvendinimą, veiklą pateikiama daug spaudoje, internete, tačiau trūksta informacijos apie teritorijų planavimo dokumentus ir jų rengimą, sunku susipažinti su pvz., detaliaisiais planais, specialiaisiais planais ir pan. Nepaprastai sunku sužinoti apie šių dokumentų rengimo sąlygas, projektavimo sąlygas ir pan., kurios kartais leidžia daugiau, nei galiojantys teisės aktai ir teritorijų planavimo dokumentai.

Naujamiesčio bendruomenės nuomone, visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus yra užtikrinamas, nes informacija apie teritorijų planavimo dokumentus yra skelbiama spaudoje, o neretai ir internete, seniūnijose. Visuomenės nariai gali susipažinti su teritorijų planavimo dokumentais. Tačiau, jos nuomone, teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka neretai yra deklaratyvi, nes menkai užtikrina visuomenės teisėtus interesus. Apie teritorijų planavimo dokumentus sužinoti tik tie, kurie reikiamu metu perskaito reikiamą laikraščio skelbimą, o likusi visuomenės dalis dažnai visai neinformuojama apie teritorijų planavimo dokumentus. Ji mano, kad visuomenė gali iš dalies įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendinius, jei planavimo organizatoriai geranoriškai sutinka atsižvelgti į visuomenės nuomonę. Kaip pagrindinius trukdžius nurodė sunkiai suderinamus verslo ir visuomenės, ypač vietos gyventojų, interesus bei nepakankamą informavimą. Taip pat mano, kad visuomenė turėtų dalyvauti svarstant net tik parengtus teritorijų planavimo dokumentus, bet ir jų rengimo sąlygas. Atstovė teigė, kad teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveika prasidėjo ir vis labiau intensyvėja, daugiausiai skatinama pačios visuomenės. Deja, ši sąveika nevisa yra teigiama, nes valdžios įstaigos nenoriai dalinasi informacija apie teritorijų planavimą, ypač teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas. Visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų

planavimo dokumentus veiksmingumas priklauso nuo visuomenės sąmoningumo, teisinio išprusimo, taip pat aiškios ir savalaikės informacijos apie rengiamus teritorijų planavimo dokumentus pateikimo. Tačiau čia nemažą vaidmenį galėtų atlikti valdžios įstaigos, net tik skatindamos visuomenės dalyvavimą, bet ir atsakingai rengdamos teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas, vykdydamos teritorijų planavimo proceso priežiūrą ir atsižvelgdamos ne tik į įstatymo raidę, bet ir dvasią, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais. Visuomenė turėtų būti geriau informuojama apie šių institucijų veiklą, kad galėtų įsitikinti jų priimtų sprendimų pagrįstumu ir teisėtumu. Tai ypač aktualu savivaldybių lygmenyje, nes savivaldybių tarybos dažnai per vieną posėdį tvirtina daugybę teritorijų planavimo dokumentų, į kuriuos deputatai nespėja įsigilinti.

Pilaitės bendruomenės nuomone, visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus nėra realiai užtikrinamas, nes didžioji visuomenės dalis taip ir nesužino apie rengiamus teritorijų planavimo dokumentus, nes nespėja perskaityti skelbimų laikraščiuose. Kitų skelbimo būtų teisės aktai nenumato, nors daugelyje Europos šalių ypatingas dėmesys yra skiriamas vietos gyventojų informavimui ne tik per spaudą, bet ir iškabinant skelbimus vietoje ir pan. Jos nuomone, teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka tik iš dalies užtikrina visuomenės teisėtus interesus, tačiau pati tvarka nėra veiksminga, nes visuomenė negali realiai įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendinių, o tik išsakyti savo nuomonę. Visuomenės nariai taip pat iš esmės negali ginti viešojo intereso, išskyrus ribotus atvejus, susijusius su aplinkosauga. Ji mano, kad pati visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus tvarka yra nebloga, nors ir tobulintina, tačiau labiausiai trukdo pačios valdžios nenoras, ypač savivaldybių lygmenyje, kad visuomenė realiai galėtų įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendinius. Taip pat nurodė nepakankamą visuomenės informavimą. Atstovė sakė, kad teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveika vyksta ir intensyvėja. Visi šio proceso dalyviai vis geriau supranta visuomenės dalyvavimo svarbą, patys teritorijų planavimo organizatoriai, verslininkai savo iniciatyva eina kalbėtis su vietos gyventojais, kad vėliau išvengtų varginančių teismo procesų. Tačiau vis dar ganėtinai sunku gauti informaciją iš valdžios įstaigų apie teritorijų planavimo dokumentus, šios neretai nukreipia pas teritorijų planavimo organizatoriaus teises gavusius privačius asmenis, kurie ne visada geranoriškai ir laiku pateikia visą informaciją. Visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus veiksmingumas nuo pačios tvarkos aiškumo, paprastumo. Taip pat būtina laiku ir išsamiai informuoti visuomenę, ypač vietos gyventojus, įrengiant informacinius standus prie numatomos planuoti teritorijos. Informacijos apie institucijų, nustatančių reikalavimus teritorijų planavimo dokumentams ir prižiūrinčių jų įgyvendinimą, veiklą pakanka, tačiau ne visada ji savalaikė. Sunku susipažinti su teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradinės stadijos

dokumentais, kurių svarstymas su visuomene nenumatytas. Taip pat visuomenė nėra apie projektavimo sąlygas ir pan, kurių svarstyti su visuomene neprivaloma, tačiau kurios sukelia daugiausiai problemų vietos gyventojams, nes šios sąlygos neretai keičia arba papildo teritorijų planavimo dokumentus, ypač senesnius.

Senamiesčio bendruomenės nuomone, visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus neužtikrinamas, nes trūksta informacijos apie teritorijų planavimo dokumentus, ypač vietos gyventojams. Informacija skelbiama tik laikraščių skelbimuose, neįrengiami standai su informacija apie planuojamos teritorijos, o apie statinių projektų rengimą visuomenė visai neinformuojama. Todėl teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka menkai užtikrina visuomenės teisėtus interesus, nes nors ši tvarka suteikia teisę dalyvauti ir teikti pastabas, realiai šiomis teisėmis visuomenė ne visada gali pasinaudoti, nes yra per vėlai informuojama apie teritorijų planavimą ir ji negali realiai įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendinių. Kaip pagrindinius trukdžius nurodė iš visuomenės atimtą teisę kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą kitose, nei aplinkosauga, srityse, pvz., kultūros paveldo. Taip pat sudėtinga ir kartais dviprasmiška Lietuvos statybos ir teritorijų planavimo teisė, įstatymų spragos ir neišsamumas. Atstovas mano, kad teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveika vyksta, tačiau trūksta geranoriškumo iš valdininkų pusės, ypač kai susikerta vietos gyventojų ir verslininkų interesai. Taip pat sudėtinga gauti informaciją iš valdžios įstaigų apie teritorijų planavimo dokumentus, informacija apie išduotus statybos leidimus ir pan. Visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus veiksmingumas priklauso aiškaus visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus reglamentavimo, kuris numatytų net tik savalaikį, bet ir tinkamą visuomenės informavimą, bei įstatymuose įtvirtintos galimybės visuomenei realiai, o ne deklaratyviai pasinaudoti teise ginti teisėtus interesus. Ypač tai taikytina ginant ne atskirų visuomenės narių asmeninius interesus, o viešąjį interesą, kurio šiuo metu visuomenė ginti negali, išskyrus atvejuose, susijusiuose su aplinkosauga. Informacijos apie institucijų, nustatančių reikalavimus teritorijų planavimo dokumentams ir prižiūrinčių jų įgyvendinimą, veiklą labai trūksta, ypač apie šių institucijų rengiamas teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas, projektavimo sąlygas ir pan.

Žvėryno bendruomenės nuomone, visuomenės dalyvavimas svarstant teritorijų planavimo dokumentus nėra tinkamai užtikrinamas, nes visuomenė per neretai per vėlai sužino apie rengiamus teritorijų planavimo dokumentus, apie kuriuos skelbiama tik organizatoriaus nuožiūra pasirinktuose laikraščiuose, tvarka nereikalauja, kad būtų įrengta vaizdinė informacija apie planuojamos teritorijos, o apie statinių projektų rengimą visuomenė visai neinformuojama. Jo nuomone, teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarka užtikrina visuomenės teisėtus interesus, tačiau tvarka tobulintina, kad visuomenė galėtų realiai pasinaudoti

savo teisėmis ir ginti teisėtus interesus. Jis mano, kad vietos gyventojams sunku būna suprasti sudėtingus techninius brėžinius bei kitą specialių žinių reikalaujančią informaciją apie teritorijų planavimo dokumentų turinį. Todėl planavimo organizatoriaus teises turintys asmenys turėtų kaip galima paprasčiau vietos gyventojams išaiškinti rengiamą teritorijų planavimo dokumentą. Visuomenė taip pat neturi realių galių įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendinių, nes planavimo organizatoriams neprivaloma atsižvelgti į visuomenės pastabas. Jie tik turi atsakyti į jas. Atstovas pagrindiniais trukdžiais nurodė neišsamų visuomenės informavimą, teritorijų planavimą reglamentuojančių teisės aktų painumą, spragas, kurios palieka dideles galimybes apeiti teisės aktų reikalavimus, tuo pažeidžiant teisėtus visuomenės interesus. Atstovas mano, kad teritorijų planavimo dalyvių ir institucijų sąveika yra nepakankama. Tam pagrįsti, jis nurodė valdžios įstaigų nenorą pateikti informaciją apie rengiamus projektus, planus, ypač jų rengimo stadijoje, prastą konsultavimąsi su visuomene. Visuomenės dalyvavimo svarstant teritorijų planavimo dokumentus veiksmingumas priklauso tinkamo šios proceso reglamentavimo, numatant net tik teisę dalyvauti, bet ir daryti realią įtaką sprendiniams, kad būtų užtikrintas visų teritorijų planavimo dalyvių interesai ir darnus aplinkos vystymasis. Informacijos apie institucijų, nustatančių reikalavimus teritorijų planavimo dokumentams ir prižiūrinčių jų įgyvendinimą, veiklą trūksta. Visuomenė nėra informuojama apie šių institucijų rengiamas teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas, projektavimo sąlygas ir pan. Neretai sprendiniai, kurie turėtų būti viešai svarstomi su visuomene, yra nustatomi ne per teritorijų planavimo procesą, o rengiant projektavimo sąlygas, kurių viešai svarstyti neprivaloma.

Apklauso rezultatai. Apibendrinant Vilniaus miesto rajonų bendruomenių apklausą gauti šie rezultatai. *Pirma.* Nepakankamas visuomenės informavimas apie teritorijų planavimo dokumentus trukdo visuomenei efektyviai dalyvauti šių dokumentų svarstyme ir sukelia konfliktines situacijas tarp gyventojų, vietos valdžios ir statybos bendrovių. Bendruomenių atstovai nurodo, kad būtina visuomenę informuoti net tik spaudoje, bet ir įrengiant informacinius stendus šalia planuojamos teritorijos. *Antra.* Visuomenės dalyvavimą svarstant teritorijų planavimo dokumentus sunkina pačios tvarkos sudėtingumas, dviprasmiškumas, specialių žinių poreikis, taip pat realių visuomenės galių įtakoti sprendinius nebuvimas. *Trečia.* Nepakankama institucijų, atsakingų už teritorijų planavimą, visuomenės ir kitų teritorijų planavimą dalyvių sąveika. Atstovai nurodo tokias bendradarbiavimo stokos priežastis: sunkumus gaunant informaciją iš valdžios įstaigų, neapibrėžtą visuomenės atstovų statusą. Kaip nepakankamos sąveikos padarinys įvardijami vietos gyventojų konfliktai ir teisminiai ginčai su statytojais, apie kurių planus gyventojai sužino tik prasidėjus statyboms. Pasigendama konkrečių visuomenės švietimo teritorijų planavimo klausimais programų bei informacijos apie praktinį teisės aktų taikymą. *Ketvirta.* Dauguma atstovų mano, kad visuomenė turėtų būti informuojama ir apie

teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygas. Taip pat visuomenė turėtų būti informuojama apie rengiamus statinių projektus, jų projektavimo sąlygas, kurios neretai naudojamos vietoje teritorijų planavimo dokumentų - t.y. valdininkai savo nuožiūra nustato trūkstamus sprendinius, tuo iš visuomenės atimdami galimybę juos viešai apsvarstyti. *Penkta.* Apklaustųjų atstovų nuomone, teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarkos įgyvendinimo veiksmingumas priklausys tiek nuo visuomenės sąmoningumo ir supratimo, tiek nuo politikų, ypač savivaldybių, požiūrio darnų vystymąsi ir visos visuomenės interesus, jų teigiamo požiūrio į visuomenės dalyvavimą, nei teisingo, nešališko ir pagrįsto teritorijų planavimo proceso reglamentavimo ir administravimo.

4.2. Konfliktinės situacijos dėl planuojamų statybų Vilniaus Gervių gatvėje analizė

Atvejo analizei buvo pasirinktas viena iš daugelio konfliktinių situacijų, kai visuomenė gynė teisėtus interesus - teisę dalyvauti teritorijų planavime ir gyventi saugioje ir sveikoje aplinkoje. Visuomeninė organizacija „Žvėryno bendruomenė“ ir Paribio gatvės gyventojai jau antri metai valdžios įstaigose ir teismuose siekia apginti šias teises. Teismas sustabdė Vilniaus miesto savivaldybės išduotą statybos leidimą, o byla iki šiol nagrinėjama teisme. Konfliktas kilo dėl visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese pažeidimų ir skaidrumo neužtikrinimo planuojant statybas sklype Gervių 7 ir Gervių gatvėje, Vilniuje. Vilniaus miesto savivaldybė, planuodama statybas šiame sklype ir visoje Gervių gatvėje, tai jos eliminavo teritorijų planavimo procesą ir taip atėmė iš visuomenės ir gretimųjų savininkų bei gyventojų teisę dalyvauti planavimo procese. Gyventojų nuomone šių institucijų pareigūnai pažeidė LR įstatymus ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/35/EB⁵⁸, nustatančią visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas, kad būtų geriau saugoma teisė gyventi aplinkoje, tinkamoje žmonių sveikatai ir gerovei. Kadangi aplinkos pakeitimai yra akivaizdžiai žalingi kvartalo būstų savininkams ir kitiems gyventojams, kyla klausimas, gal Savivaldybė nutarė nevykdyti detaliojo planavimo proceso, tam, kad išvengtų įstatyminės prievolės informuoti visuomenę apie su aplinka susijusius planus ir užkirsti visuomenei kelią dalyvauti priimant tokio pobūdžio?

Sklypas Gervių 7 – tai mažas (1041 m²) individualaus gyvenamo namo sklypas Vilniaus Žvėryno rajono šiaurinėje dalyje, nedideliame kvartale, kur stovi 5 daugiabučiai namai (beveiki 200 butų) ir keliolika sodybinių individualių namų, taigi gyvena per 1000 žmonių, iš jų keli

⁵⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB 2003 m. gegužės 26 d. nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0035:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006-11-28

šimtai – nekilnotojo turto savininkų. Iš dviejų pusių nedidelį kvartalą juosia intensyvaus eismo gatvės – T. Narbuto magistralė, kur tarša ir triukšmo gerokai viršija leistinas normas⁵⁹, ir Paribio g., kur ne tik intensyvus eismas, bet ir statomi visų kvartalo gyventojų (5 daugiabučių, viso beveik 200 butų namų ir kai kurių individualių Gervių g. namų) automobiliai. Gervių gatvelė vingiuoja kvartalo viduje. Tai senas siauras, kai kur nė 3 m pločio nesiekiantis, keliukas, apaugęs senais medžiais (pvz.: 55 cm skersmens beržas, 43 cm skersmens liepa ir akacija, 50 cm skersmens gluosnis, senos pušys ir kt.). Abipus jos – prie Narbuto g. ir daugiabučių namų Paribio 26–30 – driekiasi želdynai, suformuoti prieš 30–40 metų. Gausiai apželdinti ir Gervių gatvelės individualių namų sklypai. Visa ši teritorija – nedidelė žalumos salelė tarp minėtų intensyvaus eismo gatvių – iš seno yra kvartalo rekreacinė ir viešoji (socialinio bendravimo) erdvė ir vienintelis kvartalo kiemas, kuriuo naudojasi mažiausiai 500 šimtai aplinkinių namų, ypač daugiabučių Paribio g. 26, 28 ir 30 gyventojų. Nuo maždaug 1968 metų čia išdėstyta kvartalo vaikų žaidimų aikštelė, kurios įrangą ir suoliukus prieš kelis metus naujai pastatė Žvėryno seniūnija; vaikams čia ypač smagu žiema, nes yra kalniukas važinėti rogutėmis ir slidėmis; kelis dešimtmečius buvo ir krepšinio aikštelė, tačiau prieš kelerius metus stovai dingo neaiškiais aplinkybėmis. Šioje vietoje taip pat ilsisi pagyvenę žmonės, renkasi pabendrauti kvartalo jaunimas ir kiti gyventojai. Vilniaus m. bendrajame plane šios teritorijos yra pažymėtos kaip bendro naudojimo teritorijos. Ši rekreacinio pobūdžio teritorija svarbi ir daugumai Žvėryno šiaurinės dalies gyventojų bei lankytojų, nes per ją driekiasi dvi intensyvaus pėsčiųjų eismo traukos. Dabartinė Gervių gatvelė atsirado vienu vardu pavadinus dvi skirtingas senąsias: Gervių g., kurios didelė dalis buvo sunaikinta tiesiant T.Narbuto magistralę, ir Pėsčiają. Kvartalo želdynai (riboto naudojimo daugiabučių gyvenamųjų namų želdynai abipus Gervių gatvelės, kur auga keliasdešimties metų ir senesni medžiai, taip pat gausiai apželdinti individualių namų sklypai), yra labai svarbūs gyventojų sveikatai ir ekologiniu atžvilgiu: jie apsaugo namus nuo transporto, riedančio T. Narbuto magistrale, triukšmo bei taršos.

Užuot atsižvelgusi į tai, kad teritorija yra iš esmės svarbi visų kvartalo gyventojų sveikatai ir gerovei, reikšminga socialiniu ir ekologiniu požiūriais, Savivaldybės administracija tiesiog atsisakė vykdyti teritorijų planavimo procedūras, tuo pačiu išvengdama ir viešo svarstymo procedūrų. Taip Savivaldybė atėmė iš visuomenės įstatyminę teisę ginti savo interesus ir dalyvauti priimant su aplinka susijusius sprendimus, kurie jai daro įtaką arba gali daryti įtaką sprendimų priėmimų procese.

Viešo intereso aplinkosaugos srityje pažeidimas. Konvencijos „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus

⁵⁹ Vilniaus miesto tarybos 1998-02-04 sprendimas Nr. 127 „Dėl Vilniaus miesto Senamiesčio, Šnipiškių ir Žvėryno seniūnijų želdynų plėtojimo schemų, kaip rekomendacinių, rengiant miesto detaliuosius planus, tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21011882>; prisijungimo laikas 2006-11-28;

aplinkosaugos klausimais“ tikslas yra visuomenei užtikrinti teisę gauti informaciją, visuomenei dalyvauti priimant sprendimus bei teisę kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, kad būtų apsaugota kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisė gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje. Viešas interesas gali būti pažeidžiamas nuo visuomenės nuspėjus informaciją apie aplinką – išduodant statybos leidimą nesurengus atitinkamo detaliojo planavimo proceso.

Tai numato ir Lietuvos Respublikos Teritorijų planavimo įstatymas, kurio 3 str. nustato, kad teritorijų planavimo tikslai yra formuoti sveiką ir harmoningą gyvenamąją, darbo ir poilsio aplinką stengiantis sukurti geresnes ir visoje valstybės teritorijoje visavertes gyvenimo sąlygas (2 p.) ir saugoti, racionaliai naudoti ir atkurti gamtos išteklius, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, tarp jų ir rekreacijos išteklius (4 p.). Šiems tikslams pasiekti įstatymas nustato prievolę rengti detaliuosius planus, kai teritorijoms, kuriose pagal savivaldybių teritorijų ir jų dalių (miestų, miestelių) bendruosius ar specialiuosius planus numatyta plėtoti gyvenamųjų namų, visuomeninės paskirties, rekreacinių ir bendro naudojimo, pramonės ir sandėliavimo, komercinių ir prekybos, inžinerinių tinklų, susisiekimo komunikacijų ir kitų objektų statybą (22 str. 1 d. 1 p.). Detalieji planai yra svarstomi viešai, kad visuomenė būtų informuota apie gyvenamosios aplinkos pokyčius ir būtų užtikrintas visų suinteresuotų asmenų interesų suderinimas (užtikrinant šį viešumą ir interesų derinimą, taip pat draudžiama detaliųjų planų sprendinius keisti projektavimo sąlygų sąvadais ar statybų techniniais projektais – o priešingai reikalaujama, prireikus keisti detaliojo plano sprendinius, atlikti tai irgi detaliuoju planavimu – keičiant ir/ar tikslinant galiojančius detaliuosius planus. Būtina atsižvelgti, kad viešasis interesas gali būti pažeidžiamas ne tik nustačius pažeidimus aplinkosaugos srityje, bet ir atėmus iš visuomenės teisę gauti informaciją apie aplinką ir galimybę dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais – Konvencijos prasme tai yra pažeidimai aplinkosaugos srityje. Vilniaus m. savivaldybės administracija – suteikė leidimus statyboms, kurios neužtikrina aplinkos apsaugos, sveikos ir švarios aplinkos.

Detaliojo planavimo ir viešo svarstymo proceso pažeidimai. Vilniaus savivaldybės administracija išvengė viešo svarstymo apskritai neorganizuodama detaliojo planavimo proceso. Teritorijų planavimo įstatymas nustato, kada turi ar neturi būti rengiami detalūs planai. LR Teritorijų planavimo įstatymas iš tiesų nesuteikia savivaldybei teisės pačiai spręsti, ar reikia rengti detalų planą. Šio įstatymo 22 str. 3 d. nustatytos dvi išlygos, kuomet detalieji planai nerengiami, o būtent „jeigu numatomiems statyti statiniams statybos leidimas yra nereikalingas, taip pat kai statant statinius žemės sklypo tvarkymo ir naudojimo režimas yra nekeičiamas“. Šio įstatymo 23 str. nustato, kad „1. Rengiant detaliuosius planus, nustatomas šis privalomas teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimas: 1) teritorijos (žemės sklypo) naudojimo būdas ir (ar) pobūdis; 2) leistinas pastatų aukštis; 3) leistinas žemės sklypo užstatymo tankumas;

4) leistinas sklypo užstatymo intensyvumas; 5) statinių statybos zona, statybos riba ar linija; 6) komunalinių ar vietinių inžinerinių tinklų ir pastatų šildymo sistemų prijungimo sąlygos; 7) susisiekimo sistemos organizavimas; 8) servitutai“, ir kad „2. tais atvejais, kai planuojamoji teritorija yra svarbi kraštovaizdžio apsaugos, urbanistiniu, architektūriniu ar paveldosaugos požiūriu, privalomas teritorijų tvarkymo ir naudojimo režimas papildomas šiais reikalavimais: 1) urbanistiniais ir architektūriniais; 2) gamtos ir kultūros paveldo vertybių apsaugos; 3) teritorijos (žemės sklypo) apželdinimo (procentais)“. Teritorijų planavimo įstatymo 22 str. išlygos nėra taikytinos, kadangi leidimus statiniams statyti savivaldybė yra išdavusi, o 23 str. nustatyti tvarkymo ir naudojimo režimai (ypač Gervių g. ir kvartalo vidaus erdvių atžvilgiu) – pakeisti ir papildyti taip, kaip nėra nustatyta Žvėryno šiaurinės dalies detalusis planas⁶⁰. Galiojantis Žvėryno ŠDDP iš visų įstatymo reikalaujamų režimų nustato žemės sklypui Gervių 7 vos du: naudojimo būdą ir leistiną pastatų aukštį, visai kvartalo teritorijai – kitokius režimus, o Gervių gatvei – nenustato jokie režimo. Akivaizdu, kad nesant nustatyto režimo, jokia teisėta statyba teritorijoje nėra galima. Vilniaus miesto savivaldybė negalėjo išduoti statybos leidimo, nenustatydama vienokio ar kitokio režimo. Tačiau ji tai padarė ne detaliojant planavimu, bet projektavimo sąlygų sąvadu, ką draudžia įstatymas. Kadangi projektavimo sąlygos negali prieštarauti detaliojo plano sprendiniams, tai tokie sprendiniai, kurių detaliojame plane nėra, o planavimo sąlygose yra, laikytini neteisėtais ir niekiniais. Savivaldybė gyventojams aiškino, kad ji atsisakė vykdyti detalųjį planavimą, nes tokią teisę jai suteikia „Detaliųjų planų rengimo taisyklės“ (patvirtintos LR AM 2004–05–03 d. įsakymu Nr. D1-239), nustatančios, kad „detalieji planai nerengiami, jeigu numatomiems statyti statiniams statybos leidimas yra nereikalingas, taip pat kai statant statinius žemės sklypo tvarkymo ir naudojimo režimas yra nekeičiamas. Kiekvienu konkrečiu atveju savivaldybės institucija, išnaginėjusi turimus teritorijų planavimo ir kitus dokumentus, sprendžia, ar numatyta veiklos programai realizuoti (tęsti) būtinas detalusis planas (jo keitimai), ar gali būti rengiamas statybos ar kitokios veiklos projektas“ (17 p.). Tačiau *Detaliųjų planų rengimo taisyklės* yra poįstatyminis aktas, todėl suteikdamos savivaldybei teisę, kuri nėra nustatyta įstatymu, jos šiuo atžvilgiu neteisėtai išplečia įstatymą. Vadovaujantis bendru teisiniu principu dėl draudimo poįstatyminiais aktais keisti įstatymo nuostatas, ginčą nagrinėjant taikytinas aukštesnio lygmens teisės aktas – Teritorijų planavimo įstatymas, o pačios taisyklės – tik tiek, kiek jam neprieštaruoja. Pažymėtina, kad anksčiau – 2003 m. – Savivaldybės administracija įstatymų laikėsi ir manė, kad detalusis planavimas šiam sklypui yra reikalingas. Todėl, kai tuometinis sklypo Gervių 7 savininkas kreipėsi dėl detalaus planavimo proceso organizavimo, Savivaldybė išdavė visas sąlygas, reikalingas šio sklypo detaliojam planui

⁶⁰ Vilniaus miesto valdybos sprendimas Nr. 246 „Dėl Žvėryno šiaurinės dalies detaliojo plano tvirtinimo“ ir Vilniaus miesto tarybos 1999–07–09 sprendimas Nr. 411 „Dėl detaliųjų planų tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21017975>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

rengti⁶¹. Apie sklypo Gervių 7 detaliojo plano viešą svarstymą iš anksto buvo paskelbta spaudoje („Lietuvos ryte“⁶²), o pats svarstymas įvyko 2003–12–23 d. Savivaldybės Plėtros departamente jo pareigūnams dalyvaujant. Gretimųbių savininkai bei kiti kvartalo gyventojai ir Žvėryno bendruomenė aktyviai dalyvavo viešame svarstyme ir pateikė savo rašytinius siūlymus bei pretenzijas planavimo proceso organizatoriams ir vykdytojams, o kopiją – Savivaldybės atstovams. Deja, atsakymo į šiuos siūlymus iki šiol visuomenės nariai nėra gavę. 2003 m. detaliojo planavimo procesas liko nebaigtas, kadangi tuometinis savininkas, matyt įsitikinęs, jog sklypas yra per mažas ir netinka dideliame gyvenamajam namui statyti, sklypą pardavė.

Pasikeitus savininkui, pasikeitė ir Savivaldybės administracijos nuomonė dėl detaliojo planavimo reikalingumo. Todėl projektavimo sąlygų sąvadą naujajam sklypo savininkui Savivaldybės administracija išdavė, prieš tai neorganizavusi detaliojo planavimo. Atitinkamai nevyko ir viešo svarstymo procesas. Kaip pasekmė, visuomenė apskritai niekaip nebuvo informuota apie būsimus statybų planus. Apie numatomus esminius kvartalo gyvenamosios aplinkos pokyčius gyventojai sužinojo tik pamatę Gervių gatvelėje matininkus. Pasirodo, kad priešingai nei 2003 m., Savivaldybė nutarė neorganizuoti detaliojo planavimo proceso – esą pakanka *Žvėryno šiaurinės dalies detaliojo plano*⁶³ (toliau vadinamas *Žvėryno ŠDDP*). Savivaldybė neatsižvelgė į tai, kad šis planas patvirtintas dar 1998 m. pradžioje, taigi spėjo moraliai ir teisiškai pasenti, nes naujieji LR įstatymai ir įsitvirtinusi ES teisė kur kas daugiau dėmesio skiria žmogaus sveikatai ir gyvenimo kokybei. Nebuvo „pastebėta“ ir tai, kad dėl padidėjusių transporto srautų ir intensyvių statybų Žvėryno ekologinė būklė gerokai pablogėjo palyginti su 1997 m. Taip pat pasirodo, kad Savivaldybė, nežinia kodėl, „neišsaugojo“ ankstesnių sklypo planavimo dokumentų: Gervių g. 7 sklypo byloje nėra jokios informacijos apie 2003 m. organizuotą detaliojo planavimo procesą: nei pirmesniai savininkui 2003 m. išduotų sąlygų detaliam planui rengti, nei skelbimų spaudoje apie viešą svarstymą, nei šio svarstymo protokolų ir tuomet pateiktų kvartalo gyventojų rašytinių siūlymų.

Teritorijų planavimo ir statybų reguliavimo dokumentai, išduodami savivaldybės, yra administracinės teisės aktai. Administracinė teisė, priešingai civilinei, grindžiama nuostata, kad galima tai, kas leidžiama, o kitkas - draudžiama. Pagal teritorijų planavimo teisės aktus Savivaldybė negali nustatyti projektavimo sąlygomis tokių sprendinių, kurių nėra detaliam plane. Todėl tai, ko nenustatė administracinis teisės aktas (bendrasis, specialusis ar detalusis

⁶¹ Kultūros vertybių apsaugos departamento 2003–07–11 sąlygos Nr. 61 bendriesiems, detaliems planams ir specialiojo planavimo dokumentams rengti, Vilniaus savivaldybės administracijos Plėtros departamento 2003–09–29 sąlygos Nr. 681 bendriesiems, detaliems planams ir specialiojo planavimo dokumentams rengti;

⁶² „Lietuvos ryto“ priedas „Sostinė“, 2003–11–29 d.;

⁶³ Vilniaus miesto valdybos sprendimas Nr. 246 „Dėl Žvėryno šiaurinės dalies detaliojo plano tvirtinimo“ ir Vilniaus miesto tarybos 1999–07–09 sprendimas Nr. 411 „Dėl detaliųjų planų tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21017975>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

planas), ir neturėtų būti leidžiama. Kaip minėta, *Žvėryno ŠDDP* nuo 1998 m. pradžios spėjo pasenti – jis neatitinka ne tik Vilniaus bendrojo plano, bet ir dabartinių LR įstatymų, prieštarauja ES direktyvoms. Be to, šis planas itin „lakoniškas“ – nustato vos kelis iš daugelio privalomų veiklą sąlygojančių reglamentų, o nustatytus apibrėžė minimaliai. Jau 1998 m. jis nenustatė to, ko reikalavo tuomet galiojęs Teritorijų planavimo įstatymas, pvz.: nebuvo nustatytas inžinerinių tinklų ir įrenginių išdėstymas, transporto ir pėsčiųjų eismo organizavimas, aplinkosaugos ir paminklosaugos reikalavimai, teritorijos tvarkymo sprendiniai, nepažymėti želdynai ir saugomi želdiniai, vaikų žaidimų aikštelės, rekreacinės teritorijos, nenustatyta kaip bus formuojamos sanitarinės želdynų juostos ir rekreaciniai želdynai, kur bus kompensaciniai želdinimai ir t.t. Jame nėra ir pagal dabartinį Teritorijų planavimo įstatymą privalomų pagrindinių detaliojo plano reglamentų: leistinų sklypo užstatymo tankumo ir intensyvumo, statinių statybos zonų, ribų ar linijų, komunalinių ar vietinių inžinerinių tinklų ir pastatų šildymo sistemų prijungimo sąlygų, susisiekimo sistemos organizavimo, servitutų, teritorijos (žemės sklypo) apželdinimo (procentais) ir kt.⁶⁴ *Žvėryno ŠDDP* nustato tik du reglamentus: „gyvenamoji statyba“ ir „aukštingumas iki 3 aukštų“, tuo tarpu visų kitų atžvilgiu nustatyta tik, kad jie turi „atitikti normas“. Akivaizdu, kad tiek ir tokių reglamentų anaipol nepakanka statyboms plėtoti.

Savivaldybė privalėjo veikti pagal galiojančius teisės aktus ir organizuoti detalų planavimą trūkstamiems reglamentams ir naujiems sprendiniams nustatyti. Tačiau Gervių 7 sklypo savininko atžvilgiu Savivaldybės administracijos pareigūnai pasielgė priešingai – pažeisdami įstatymus nustatė detaliojo planavimo privalomuosius reglamentus statybų projektavimo sąlygų sąvadu arba juos visai nutylėjo. Eliminavusi visuomenės dalyvavimo etapą, Vilniaus savivaldybės administracija išvengė ir visuomenės kontrolės, būdingos detaliojo planavimo procesui.

Užstatymo intensyvumas. Intensyvumas yra vienas iš pagrindinių privalomųjų detaliojo plano reglamentų, nustatomas detaliuoju planavimu, o ne projektavimo sąlygų sąvadu. *Žvėryno ŠDDP* jo nenustatė, tai pagal tą patį planą turi būti taikomi norminiai (t.y. norminių teisės aktų – STR'ų ir pan.) rodikliai. Kadangi numatomos statybos peržengia norminio rodiklio (daugiabučio gyvenamojo pastato sklypo privalomo minimalaus ploto) ribas, todėl turėtų būti mažinamos. Tačiau 2005–02–22 d. savininkui išduotos „Specialiosios projektavimo sąlygos statinio architektūrai formuoti ir statybos sklypui Gervių 7 tvarkyti“ nustato 1,5 užstatymo intensyvumą (visų sklypo pastatų antžeminės dalies bendrojo ploto sumos santykį su sklypo plotu). Nustatydama tokį intensyvumą, Savivaldybės administracija vadovavosi Vilniaus bendrajame plane nustatytu maksimaliu užstatymo intensyvumu daugiaaukščiams (3–5 aukštų)

⁶⁴ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120, 23 str. 1–2 d.;

namams. Tačiau, kaip minėta, šio sklypo pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis, naudojimo būdas ir pobūdis yra „kitos paskirties žemė: gyvenamoji teritorija (mažaaukščiams gyvenamiesiems namams/statiniams statyti ir eksploatuoti)“⁶⁵ Vilniaus bendrajame plane nustatytas maksimalaus užstatymo intensyvumo reglamentas mažaaukščiams namams (2–3 aukštų, su mansarda) yra 0,8 t.y. beveik perpus mažesnis negu pareigūnas vienasmeniškai nustatė *Specialiosiose projektavimo sąlygose*. Dar daugiau, Vilniaus bendrasis planas nustato, kad pirmenybė mažaaukštei statybai skiriama ir kvartaluose prie T. Narbuto gatvės (kur yra šis sklypas); taip pat nustatyta, kad tokios statybos atveju rekomenduojamas vidutinis būsto dydis – apie 180 kv. m⁶⁶. Kyla klausimas, kodėl savivaldybės pareigūnas „nepastebėjo“, kad Gervių 7 ketinama projektuoti daugiau nei dešimtkart didesnę namą? Pagaliau, Vilniaus savivaldybės administracija yra patvirtinusi „Užstatytų Vilniaus teritorijų tankinimo metodiką“⁶⁷, pagal kurią sodybinio ir „miesto vilų“ tipo užstatymo (o būtent toks būdingas šiam sklypui ir aplinkinei teritorijai), rekomenduojamas maksimalus aukštų skaičius turi būti 3, užstatymo tankis 40, intensyvumas 0,8 (jei pastatas yra gyvenamojo pobūdžio kvartaluose, gyvenamuosiuose rajonuose – o Gervių 7 sklypas yra būtent tokiaame kvartale) ir atitinkamai 3/60/1,1 (jei pastatas yra polifunkcinėje miesto dalyje) (10 p.), o maksimalios leidžiamos užstatymo rodiklių reikšmės mažaaukštei gyvenamajai statybai – užstatymo tankis 60, intensyvumas 1,4. Taigi Savivaldybės administracija išduotame projektavimo sąlygų sąvade nustatė intensyvumą, didesnę už maksimalias leistinas normas ir Vilniaus bendrojo plano reglamentus. Ir vėl kyla klausimas, ar tik detaliojo planavimo nebuvo atsisakyta sąmoningai, nes viešo svarstymo metu tokie įstatymų pažeidimai tikrai būtų buvę pastebėti?

Naujos statybos vieta ir aukštingumas - *Žvėryno ŠDDP* sklype Gervių 7 numatytas aukštingumo didinimas, tačiau nauja statyba nenumatyta. Todėl, laikantis įstatymų ir vadovaujantis šiuo detalioju planu (kurio, pasak Savivaldybės administracijos, visiškai pakanka), nauja statyba gali būti leidžiama tik tose sklypo vietose, kur detalusis planas pažymi esant senus pastatus, o ne ten, kur pageidauja dabartinis sklypo savininkas. Be to, neaišku, kurio *Žvėryno ŠDDP* reikalavimo laikytis: *pagrindiniame brėžinyje* nustatytas aukštingumas iki trijų aukštų, tuo tarpu „Šiaurinės dalies pastatų aukštingumo schemoje“⁶⁸ nurodyta, kad aukštingumas

⁶⁵ Vilniaus apskrities viršininko 2004–06–08 įsakymas Nr. 2.3-4395-01

⁶⁶ Vilniaus m. tarybos 1998-12-18 sprendimas Nr. 292 „Dėl Vilniaus bendrojo plano tvirtinimo“, 3.2.3 „Mažaaukštės statybos plėtra“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21015127>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁶⁷ Vilniaus m. valdybos 2001–03–22 sprendimas Nr. 497V „Dėl užstatytų Vilniaus teritorijų tankinimo metodikos tvirtinimo“, 10–11 p.

⁶⁸ Vilniaus miesto valdybos sprendimas Nr. 246 „Dėl Žvėryno šiaurinės dalies detaliojo plano tvirtinimo“ ir Vilniaus miesto tarybos 1999–07–09 sprendimas Nr. 411 „Dėl detaliųjų planų tvirtinimo“; „Šiaurinės dalies pastatų aukštingumo schema, 38 p. // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21017975>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

didinamas tik „naujai planuojamuose sklypuose“. Pastariesiems Gervių 7 sklypas nepriklauso, todėl, Savivaldybė, jei jau laikosi *Žvėryno ŠDDP*, jame turėtų leisti tik vienaukštę statybą. Negali būti planuojamas ir įvažiavimas į kiemą, nes jo vietą privalu nustatyti detaliuoju planavimu, o *Žvėryno ŠDDP* nustatytas tik įvažiavimas į metalinį garažą, stovinti prie gatvės ties sklypo riba.

Želdynai. Vilniaus miesto taryba 1998 m. pradžioje patvirtino Vilniaus miesto Senamiesčio, Šnipiškių ir Žvėryno seniūnijų želdynų plėtojimo schemas, kaip rekomendacines, rengiant miesto detaliuosius planus⁶⁹. Šis sprendimas yra galiojantis, todėl reikalavimai vadovautis šiomis schemomis paprastai nurodomi sąlygose detaliesiems planams rengti. *Žvėryno ŠDDP* apskritai nesprenžia želdynų klausimo. Todėl, vadovaujantis minėtu bendroju administracinės teisės principu („kas nėra leista - draudžiama“), želdinių plotai šioje teritorijoje negali būti mažinami tol, kol tokie pakeitimai nebus nustatyti detaliuoju planavimu, taigi viešai aptarus su visuomene ir sprendiniais užtikrinus gyventojų teisę į kokybišką, saugią ir sveiką aplinką. Gervių g. ir sklypo Gervių 7 atveju Savivaldybės administracija vėlgi pasielgė priešingai, negu reikalauja įstatymai ir reikalavimus želdynams nustatė projektavimo sąlygomis.

Gervių gatvės rekonstrukcija. Vilniaus savivaldybės, išduodama statybos leidimą Gervių gatvei, pažeidė ir LR Statybos įstatymo 32 str. „Visuomenės informavimas apie visuomenei svarbių statinių statybos pradžią ir jo padariniai“, kurio 1 d. nustato, kad „*statytojas (užsakovas) privalo informuoti visuomenę apie visuomenei svarbių statinių projektavimo pradžią. Šių statinių sąrašus (nurodant statinių paskirtį) ir informavimo tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija*“. STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“⁷⁰ IX skyrius „Visuomenei svarbių statinių sąrašas ir informavimo apie šių statinių projektavimo pradžią tvarka“ nustato, kad statytojas, prieš pradėdamas projektuoti visuomenei svarbų statinį, privalo apie tai informuoti visuomenę, ir kad šis reikalavimas taikomas projektuojant naujus ar rekonstruojant esamus statinius, nurodytus Reglamento 4 priede; kad informavimo tikslas – sudaryti sąlygas visuomenei patikrinti, ar rengiant Projektą vykdomi teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai (kurie šių dokumentų rengimo metu buvo aptarti su visuomene), susiję su Projektu, ir kad tuo tikslu statytojas iki statinio projektavimo pradžios privalo patalpinti seniūnijos skelbimų lentoje (stende), vietinėje spaudoje bei savivaldybės ar seniūnijos Interneto puslapyje pranešimą, kad seniūnijos skelbimų lentoje pranešimas turi būti laikomas iki statybos leidimo išdavimo dienos, o fiziniai ir juridiniai asmenys turi teisę kreiptis į apskrities viršininką,

⁶⁹ Vilniaus miesto tarybos 1998–02–04 sprendimas Nr. 127 „Dėl Vilniaus miesto Senamiesčio, Šnipiškių ir Žvėryno seniūnijų želdynų plėtojimo schemų, kaip rekomendacinių, rengiant miesto detaliuosius planus, tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21011882>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁷⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004-12-30 įsakymas Nr. D1-708 „Dėl statybos techninio reglamento str 1.05.06:2005 „statinio projektavimas“ patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=248532; prisijungimo laikas: 2006-11-28

jei Projekto sprendiniai neatitinka patvirtintų teritorijų planavimo dokumentų (65–69 p.). Šio STR 4 priedas „Visuomenei svarbių statinių sąrašas“ nustato, kad tokiems statiniams priklauso ir „susisiekimo komunikacijos – keliai (gatvės): nauji ir rekonstruojami keliai (gatvės) gyvenamuosiuose rajonuose“ (9.2 p.). Kadangi statybos leidimas IT/1052/05-1024 išduotas Gervių gatvei statyti, atsakovė per statytoją (trečiąjį asmenį) arba tiesiogiai turėjo prievolę atlikti visuomenės informavimo procedūras. Tačiau neįvykdžius šio proceso Statytojas to nepadarė, todėl atsakovė neturėjo teisės išduoti statybos leidimą, kol tai nebus įvykdyta. Tačiau atsakovė įstatymą pažeidė – informavimo proceso apskritai nevykdė, o leidimus statybai išdavė.

Vilniaus savivaldybė, neorganizavusi detaliojo planavimo proceso ir taip nuslėpusi savo planus nuo suinteresuotos visuomenės, išdavė susisiekimo komunikacijų technines sąlygas šios gatvės rekonstrukcijai projektuoti ir sudarė su sklypo Gervių 7 savininku – plėtros bendrove UAB „Kapitalo vystymo kompanija“ – dvišalę sutartį dėl šios rekonstrukcijos, kurioje numatyta, kad savininkas savo lėšomis atliks gatvelės rekonstrukcijos projektavimo ir statybos darbus. Šiais veiksmais Savivaldybės administracija pažeidė teisės aktus, įskaitant *Žvėryno ŠDDP*, kuriame nenumatyta rekonstruoti Gervių gatvelę, plane nenumatyta gatvės kategorija, o miesto plėtros planus iliustruojančiame makete ji apskritai nėra pažymėta, nors visos Žvėryno gatvės, įskaitant akligatvius, makete rodomos. Pagal Vilniaus bendrąjį planą ir jo vėlesnius patikslinimus⁷¹ Gervių gatvelė nepatenka į gatvių A, B ir C kategorijas, taigi vadovaujantis STR 2.06.01:1999 „*Miestų, miestelių ir kaimų susisiekimo sistemos*“ jai gali būti priskirta kategorija D (pagalbinės gatvės), E (pagrindinės pėsčiųjų ir dviračių eismo gatvės ar tako) ar F (pagalbinio pėsčiųjų ir dviračių eismo tako) (2 d. „*Gatvių klasifikacija*“). Tuo tarpu kategorija D dar papildomai skirstoma į kategorijas D1 ir D2, o šios į dar kelias⁷², po dvi skirstomos ir E bei F kategorijos. Gatvių kategorijos ir režimai kartais būna priešingi, pvz.: tai pačiai D2 kategorijai priklauso ir pėsčiųjų gatvės, ir gatvės - automobilių aikštelės. Akivaizdu, kad gatvės ar tako neįmanoma suprojektuoti pirma tiksliai nustačius jos kategorijos ir indekso. A, B ir C gatvių kategorijos nustatomos miestų bendraisiais planais, o D ir F kategorijų gatvių reikmė ir techniniai parametrai – detaliaisiais planais⁷³. Deja, *Žvėryno ŠDDP*, kuriuo remiamasi, apie gatvių kategorijas apskritai nekalba, tokių sprendinių nenustato. Todėl detaliojo planavimo proceso metu planas privalėjo būti tikslinamas gatvelės kategorijai nustatyti. Tik po to galėjo būti

⁷¹ Vilniaus miesto tarybos 2003–07–30 d. sprendimas Nr. 01A-41-49 „Dėl Vilniaus miesto gatvių raudonųjų linijų schemos, tikslinančios bendrojo plano sprendinius, tvirtinimo“ ir 2005–02–23 sprendimas Nr. 1-701 013 „Dėl Vilniaus miesto gatvių raudonųjų linijų schemos, tikslinančios bendrojo plano sprendinius, tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21039736>, prisijungimo laikas 2006-11-30;

⁷² D1-1 (viešojo susisiekimo gatvė), D1-2 (ramaus eismo gatvė), D1-3 (parko gatvė ar kelias), D2-1 (pėsčiųjų gatvė), D2-2) (akligatvis), D2-3 (skersgatvis), D2-4 (gatvė - automobilių aikštelė),

⁷³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999-03-02 įsakymas Nr. 61 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.06.01:1999 „*Miestų, miestelių ir kaimų susisiekimo sistemos*“ patvirtinimo“, 2.5 p. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=76481&p_query=&p_tr2, prisijungimo laikas: 2006-11-28

priimti sprendiniai dėl viešosios erdvės ir faktinės pėsčiųjų trasos. Kaip minėta, 2003 m. pabaigoje kvartalo gyventojai ir Žvėryno bendruomenė pateikė rašytinius siūlymus dėl šios teritorijos tvarkymo. Buvo pateikta ir sklypo Gervių 7 aprūpinimo transporto prieiga alternatyva, kuri leistų išsaugoti kiemą su poilsio bei vaikų žaidimų aikštele, želdynus ir pėsčiųjų takus – kad ši viešoji (bendravimo ir poilsio) zona toliau tarnautų visiems kvartalo gyventojams, taip pat ir būsimiems Gervių 7 naujakuriams. Savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmais iš visuomenės buvo atimta teisė dalyvauti teritorijų planavimo procese. Tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos sekretoriaus J. Laicono 2005-09-01 raštas, adresuoto VO „Žvėryno bendruomenė“ dėl statinių Gervių g. 7, Vilniuje, ir Gervių gatvės projektavimo, kuriame teigiama, kad Gervių gatvės projektavimo sąlygos neatitiko ŽŠDDP sprendinių skersinių Gervių gatvės parametrų atžvilgiu, todėl jos negalėjo būti išduotos, nepakeitus ŽŠDDP atitinkamų sprendinių⁷⁴. Seimo kontrolierės atliktame šios konfliktinės situacijos tyrime teigiama, kad 1998 m. patvirtintas ŽŠDDP nenumatė visų teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimo elementų, taip pat tai, kad nuo 1998 metų yra pasikeitę ir teisės aktai, reglamentuojantys gyvenamųjų pastatų privalomuosius reikalavimus, kurie funkcinio, ekonominio, socialinio ir aplinkosauginio požiūriu užtikrina priimtina būsto visumos kokybę bei tai, kad vienas iš teritorijų planavimo proceso tikslų yra suderinti fizinių ir juridinių asmenų ar grupių, visuomenės ir valstybės interesus dėl teritorijos ir žemės sklypų naudojimo, pareiškia nuomonę, kad Vilniaus miesto savivaldybės diskrecinės galios, nagrinėjamu atveju, t.y. galimybė rinktis ir nuspręsti, ar numatomai veiklai plėtoti Gervių g. 7, Vilniuje, žemės sklype būtinas detalusis planas, nebuvo tinkamai panaudotas⁷⁵. Seimo kontrolierė pripažino gyventojų skundą pagrįstu, tačiau Vilniaus m. savivaldybė nustatytų trūkumų nepašalino ir išdavė statybos leidimą.

Savivaldybės trukdymas įgyvendinti visuomenės teisę gauti informaciją. Vilniaus miesto savivaldybės nuolat trukdė gyventojams gauti informaciją apie abu planuojamų statybų objektus. Taip ji neleido visuomenei susipažinti su projektavimo sąlygų sąvadais ir techniniu darbo projektais tiek prieš, tiek po leidimo išdavimo, motyvuodama tuo, kad „šie dokumentai yra autoriniai kūriniai, intelektinė produkcija, saugoma pagal Autorių ir gretutinių teisių įstatymą“⁷⁶. Šių atsikalbinėjimų nepagrįstumą paneigė Lietuvos autorinių teisių gynimo ir apsaugos asociacija, į kurią kreipėsi gyventojai dėl išaiškinimo, tačiau buvo sugaišta daug laiko, gyventojai negalėjo laiku susipažinti su statybų dokumentacija. Dažnai toks vėlavimas užkerta kelią imtis teisinių priemonių, nes praleidžiami senaties terminai.

Atvejo analizės išvados. *Pirma.* Žvėryno ŠDDP buvo patvirtintas anksčiau nei galiojantis Vilniaus m. BP, todėl neatspindi pastarojo įteisintų strateginių miesto raidos

⁷⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos sekretoriaus J. Laicono 2005-09-01 raštas

⁷⁵ Seimo kontrolierės V. Pilipavičienės 2005-12-05 sprendimas Nr. 4D-2005/03-1226

⁷⁶ Vilniaus m. savivaldybės Miesto plėtros departamento 2005-01-10 raštas Nr. A51-486.

sprendinių, ypač tokių, kuriais užtikrinama gyvenimo kokybė, sveika, saugi ir socialiai palanki gyvenimo aplinka, darnus vystymasis. Kadangi Žvėryno ŠDDP neatsispindi daugelis strateginių Vilniaus bendrojo plano sprendinių, šio detaliojo plano taikymas iš esmės yra labai ribotas.

Antra. Teritorijų planavimo įstatymas leidžia nesunkiai pašalinti pasenusių teritorijų planavimo dokumentų spragas ir trūkumus – jie tikslinami ir keičiami detaliuoju planavimu. Teritorijų planavimo procesas ir siūlomų sprendinių viešas svarstymas skirti visų suinteresuotų asmenų interesams derinti. Įstatymai draudžia tokius sprendimus priimami slapta, neaptarus jų su visuomene. Todėl administraciniai pareigūno veiksmai, tenkinantys vieno iš savininkų pageidavimus, nuo visų kitų nuslepiant būsimus teritorijos esminio keitimo planus, laikytini nepagrįstais ir neteisėtais. Pažymėtina ir tai, kad Savivaldybės administracija atsisakė organizuoti detaliojo planavimo procesą neteisėtai t.y. be įstatymu reikalaujamo sprendimo dėl to, kad šią gatvę galima rekonstruoti, neorganizuojant tam detalaus planavimo.

Trečia. Savivaldybei atsisakius organizuoti detaliojo planavimo procesą, visuomenė liko nušalinta nuo dalyvavimo priimant sprendimus, kurie tiesiogiai liečia viešąjį interesą, o sprendimai priimami tik sklypo savininkui ir apskričiai bei savivaldybei „asmeniškai sutarus“ ir keičiami vien pagal sklypo savininko pageidavimus. Kadangi LR įstatymai nenumato visuomenės informavimo ir dalyvavimo projektavimo etape, tai Savivaldybės atsisakymas organizuoti detaliojo planavimo procesą dėl statybų sklypo Gervių 7 bei Gervių gatvės rekonstrukcijos vertintinas kaip mėginimas apeiti suinteresuotą visuomenę ir taip patvirtinti vienašališkus – tik sklypo savininkui palankius – sprendimus. Savivaldybė, priėmusi suinteresuotai visuomenei svarbius sprendinius slapta nuo visuomenės, ypač nuo kvartalo ir jo gretimų gyventojų, iš esmės pažeidė LR įstatymus ir ES direktyvas. Išdėstyto šviesoje manome, kad Savivaldybės bandymas apeiti viešus svarstymus – tuo tikslu atsisakant detaliojo planavimo – yra ne atsitiktinis, o itin simptomiškas ir pavojingas vilniečių gyvenimo kokybei, saugai ir sveikatai. Dėl visų išvardytų pagrindų Savivaldybės motyvas neorganizuoti sklypo Gervių 7 ir Gervių gatvės detaliojo planavimo proceso, nes esą pakanka *Žvėryno ŠDDP*, yra abejotinas teisėtumo ir pagrįstumo atžvilgiu, taip pat skaidrumo ir korupcijos požiūriu.

4.3. Konfliktinės situacijos dėl Žvėryno malūno analizė

Lietuvos valstybė saugo Lietuvos kultūros paveldą ir gamtą kaip Lietuvos nacionalinio saugumo pagrindus⁷⁷, taip pat turi atitinkamus įsipareigojimus Europos Sąjungai, nes yra

⁷⁷ Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, 1 skirsnis // Valstybės žinios. 1996 m. Nr. VIII-49 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34169, prisijungimo laikas: 2006-11-28;

ratifikavusi ES Architektūros paveldo konvenciją⁷⁸, Europos archeologijos paveldo konvenciją⁷⁹ ir Europos kraštovaizdžio konvenciją⁸⁰, pagal kurias privalo paveldą ir gamtinę aplinką saugoti.

Vilniaus miesto Žvėryno seniūnijoje esantis vandens malūnas (Latvių 64) yra nekilnojamoji kultūros vertybė ir saugomas drauge su savo teritorija, kurios pagrindinė vertybė yra hidrografinis tinklas – Neries intakas Šaltuonos upelis ir malūno tvenkinių sistema. Visa vertybės teritorija priklauso nacionalinės reikšmės saugomai gamtinei teritorijai – nacionalinės reikšmės gamtinio karkaso teritorijai – Neries migraciniam koridoriui, įteisintam Vilniaus bendrojo plano⁸¹ (1998) ir Lietuvos bendrojo plano⁸² (1992). Kultūros vertybė ir kartu gamtinė saugoma teritorija, yra unikali, labai reta Lietuvoje, todėl jos sunaikinimas yra didžiulis praradimas net tik Žvėryno gyventojams, bet ir visai Lietuvos visuomenei. Konstitucinis teismas 1999-03-16 nutarime yra išaiškinęs, kad „Konstitucijos norma, kad nuosavybės teises saugo įstatymai, reiškia, jog garantuojama įstatyminė subjektinių nuosavybės teisių apsauga. Subjektinė nuosavybės teisė paprastai apibūdinama kaip įstatymų saugoma savininko galimybė savo nuožiūra ir interesais valdyti jam priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti, bet neperžengiant įstatymų nustatytų ribų, nevaržant kitų asmenų teisių ir laisvių. Pažymėtina, kad kultūros vertybė yra ir nuosavybės teisės objektas, ir kartu - visuomeninė vertybė. Akivaizdu, jog reikalinga tam tikra apsauga, rūpinimasis, kad kultūros vertybė kuo ilgiau išliktų ir tenkintų visuomenės poreikius. Taigi tai yra ypatingas nuosavybės objektas, kuriam būtinas ir savitas teisinis reguliavimas“⁸³. Lietuvos Konstitucinis Teismas 1998 m. birželio 1 d. nutarime konstatavo, kad Konstitucijos 54 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinta: "Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių. Šioje normoje yra suformuluotas vienas iš valstybės veiklos tikslų – užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką. Aplinka paprastai suprantama kaip gamtoje funkcionuojanti visuma tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršius ir gelmės, oras, vanduo, dirvožemis, augalai, gyvūnai, organinės ir neorganinės medžiagos, antropogeniniai komponentai) ir juos vienijančios natūraliosios bei antropogeninės sistemos.

⁷⁸ Architektūros paveldo konvencija, 1985 m. //

http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/architekturos_paveldo.htm, prisijungimo laikas 2006-11-28;

⁷⁹ Europos archeologijos paveldo konvencija, 1992 m. //

http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/acheologijos_paveldo.htm; prisijungimo laikas 2006-11-28;

⁸⁰ Architektūros paveldo konvencija, 1985 m. //

http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/architekturos_paveldo.htm, prisijungimo laikas 2006-11-28;

⁸¹ Vilniaus m. tarybos 1998-12-18 sprendimas Nr. 292 „Dėl Vilniaus bendrojo plano tvirtinimo“, 3.2.3 „Mažaaukštės statybos plėtra“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21015127>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁸² Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 110-4852;

⁸³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999-03-16 nutarimas //

<http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n910316a.htm>; prisijungimo laikas 2006-11-28;

Vilniaus m. savivaldybės taryba 2001 m. spalio 24 d. patvirtino sklypo Latvių g. 64 detalų planą ir, vadovaudamasi šiuo planu, 2003 m. birželio mėn. 30 d. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos miesto plėtros departamentas išdavė leidimą Nr. GN-906/03-0556 (priedas Nr.5) UAB „Moller Real Estate“ rekonstruoti nekilnojamą kultūros vertybę – vandens malūną ir statyti šios vertybės teritorijoje, kuri kartu yra ir saugoma teritorija, naują statinį – 4 aukštų daugiabutį gyvenamąjį namą adresu Latvių g. 64 Vilniuje. Visuomeninė organizacija „Žvėryno bendruomenė“, manydama, kad statybos leidimas išduotas neteisėtai, o planuojamos statybos sunaikins nekilnojamą kultūros vertybę ir pažeidė vilniečių teisėtus interesus bei teisę naudotis ateityje šalia sklypo esančia Neries paupio rekreacine zona, kreipėsi į teismą. Statybos leidimo galiojimas buvo teismo sustabdytas ir prasidėjo beveik dvejus metus trukęs teismų procesas.

Visuomeninė organizacija tvirtino, kad šio sklypo detaliojo plano sprendiniai, leidžiantis sklypo užstatymo didinimą ir naują daugiaaukštę ar kitokią statybą kultūros vertybės teritorijoje ir apsaugos zonoje pažeidžia LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo⁸⁴ 3 straipsnį, pagal kurį statiniai bei jų kompleksai, ansambliai ir vietovės, įregistruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, turi savo teritorijas, kurios saugomos kartu su šiomis vertybėmis. Pagal šio įstatymo 17 str., kai nėra nustatytos individualios apsaugos zonos, „...taikomos laikinosios apsaugos zonos: 1) apsaugos nuo fizinio poveikio - 50 metrų; 2) vizualinės apsaugos - 500 metrų...“. Pagal 18 str. 3 punktą, apsaugos nuo fizinio poveikio zonoje **draudžiama statyti statinius**, kurie nėra skirti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai ar šių vertybių naudojimui garantuoti. VO „Žvėryno bendruomenė“ tvirtino, kad statybos leidimas, išduotas vykdyti Žvėryno malūno rekonstrukciją ir naujo 4 aukštų daugiaaukščio namo statybą, sklypo užstatymą didinant iki 40 proc, yra neteisėtas ir nepagrįstas. Viešojo administravimo įstatymas⁸⁵ numato, kad administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais (4 str.), o individualus administracinis sprendimas turi būti pagrįstas nustatytais faktais ir teisės aktų normomis (9 str.). Tačiau statybos darbai, kuriems duotas statybos leidimas, o būtent *rekonstrukcija ir nauja statyba*, draudžiami nekilnojamosiose kultūros vertybėse pagal LR Nekilnojamųjų vertybių apsaugos įstatymą. Analogiška nuostata pateikiama ir LR Vyriausybės nutarimo 1992-05-12, Nr. 343 „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ XIX sk. 84.1. punkte, kur yra *nustatoma, kad apsaugos nuo fizinio poveikio - 50 metrų, 84.2. yra nustatoma, kad vizualinės apsaugos - 500 metrų, o 87.3. punkte nustatoma, kad draudžiama statyti statinius, kurie nėra skirti nekilnojamosioms kultūros vertybėms apsaugoti ir šių vertybių naudojimui garantuoti*. Aiškinant įstatymo normas

⁸⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. I-733;

⁸⁵ Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. VIII-1234 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257918; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

sistemiškai, yra visiškai aišku, kad jeigu įstatymas neleidžia naujos statybos 50 m. aplink nekilnojamos kultūros vertybės teritoriją, o pačiai vertybei ir jos teritorijai taikomi režimai nenumato naujos statybos ir rekonstrukcijos, tai pačioje kultūros vertybės teritorijoje negali būti vykdomi įstatymo nenumatyti ir aplink ją draudžiami statybos darbai - rekonstrukcija ir nauja statyba.

Žvėryno malūno kompleksas su savo patvirtinta teritorija, kuriame vykdomi darbai, yra *nekilnojamoji kultūros vertybė*, kuri saugoma drauge su savo teritorija ir kuriai tvarkyti ir naudoti taikomas LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, kurio tikslas – *garantuoti Lietuvos kultūros vertybių apsaugą, gausėjimą ir perdavimą ateities kartoms*, o apsaugos tikslas - išsaugoti šias vertybes, kaip *autentiškas Lietuvos ir jos regionų istorijos liudytojas ar meno kūrinius* (2 str. 1,3 d.d.). Įstatymas *statiniais* laiko architektūros, monumentaliosios dailės, technologinės paskirties ir kitus nekilnojamuosius žmogaus kūrinius, jų dalis ar liekanas, taip pat nustato, kad statiniai bei jų kompleksai, ansambliai ir vietovės, įregistruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, turi savo teritorijas, kurios saugomos kartu su šiomis vertybėmis, ir kad funkciškai, kompoziciškai ar istoriškai vientisos nekilnojamosios kultūros vertybės *apsaugos aspektu yra nedalomos* (3 str., 4-5 d.d.). Įstatymas taip pat nustato, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas turi atitikti jų kultūrinę vertę bei autentiškumą ir sudaryti sąlygas šias vertybes tinkamai eksponuoti, ir kad nekilnojamosios kultūros vertybės *saugomos* jas tinkamai prižiūrint, tvarkant bei naudojant, o taikomi *tvarkymo režimai* yra: (1) konservavimo - išsaugantis esamą vertybės *sudėtį ir apimtį*; (2) konservavimo-restauravimo - išsaugantis esamą vertybės sudėtį ir apimtį restauruojant atskirus jos elementus; (3) restauravimo - vertybės restauravimas ir pritaikymas; (4) restauravimo-atkūrimo - vertybės restauravimas ir pritaikymas, prarastų elementų atkūrimas (14 str., 1,2, 4 d. d.). Tuo būdu, net jei dalis kultūros vertybės teritorijos buvo atskirai suformuota kaip registrinė valda, tai anaipol nereiškia, kad ją galima keisti, darant žalą vertybei ir jos teritorijai.

Statybos įstatymas nustato, kad nekilnojamosios kultūros paveldo vertybės - statiniai, reikšmingi visuomenei dėl jų kultūrinės vertės, saugomi Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nustatyta tvarka (2 str. 12 p.), o Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas – kad nekilnojamųjų kultūros vertybių statybos tvarkymo darbai yra *priešavariniai, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo*, atliekami taikant paveldo apsaugos technologijas, o nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo statybos darbai yra statinio ar atskirų jo dalių statybos ar griovimo darbai atliekami statinyje - nekilnojamojoje kultūros vertybėje ar nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje (LR NKVAĮ 21 str. 1 d.).

Taip pat ši nekilnojamoji kultūros vertybė yra kitos nekilnojamosios vertybės – Vilniaus miesto centrinės dalies (NKV UV-70) apsauginėje „A“ zonoje⁸⁶, kurioje privalu saugoti šios urbanistinio kraštovaizdžio vertybės vertingą istorinio užstatymo siluetą bei tankumą, užstatymo raudonosios linijos. Tačiau statybos leidimas suteikia teisę nekilnojamos kultūros vertybės teritorijoje ir apsaugos zonoje, mažesniu nei 50 m. atstumu nuo teritorijos ribos statyti naują 4 aukštų daugiaaukštį pastatą, kuris nėra skirtas nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai ar šių vertybių naudojimui garantuoti. Todėl, statybos leidimas pažeidžia šį įstatymą, nes, pastačius naują statinį, būtų pažeistas minėto įstatymo draudimas statyti statinius kultūros vertybės fizinės apsaugos zonoje, kadangi naujas statinys nėra skirtas šios kultūros vertybės apsaugai ir naudojimui garantuoti. Būtų pažeistas ir minėto įstatymo draudimas statyti statinius, pažeidžiančius 500 metrų dydžio vizualinės apsaugos zoną, nes nauji daugiaaukščiai namai, kurie užgoš kultūros vertybės maksimalų apžvelgimą, o nuo upės pusės ją visiškai užstos, taip pat nėra skirti šios kultūros vertybės apsaugai ir naudojimui garantuoti.

Šiuo atveju taikomas naujos statybos režimas pažeidžia 14 straipsnio reikalavimus, kuriame naujos statybos režimas nėra nei numatytas, nei leidžiamas, dar daugiau, statybos leidimas yra išduotas malūno rekonstrukcijai ir naujai statybai. Naują statybą patvirtina ir naujai statomo statinio naujai parinkta vieta ir dydis, gerokai viršijantis nugriaunamų pastatų dydžius, bei paraiškos techninėms sąlygoms gauti iš UAB „Vilniaus vandenys“ AB „Lietuvos telekomas“, UAB „Magistralė“, UAB „Vilniaus šilumos tinklai“, kuriose statybos objektas apibrėžiamas, kaip nauja statyba (2 aukštų pastatas (vietoje malūno) ir 5 aukštų pastatas (vietoje nugriautų pastatų). Statybos leidimas buvo išduotas rekonstrukcijai ir naujai statybai, nors pagal LR įstatymus privalėjo būti išduotas nekilnojamosios vertybės restauravimo ir tvarkymo darbams.

Visuomeninė organizacija „Žvėryno bendruomenė“ tvirtino, kad statybos leidimas prieštarauja ir sklypo Latvių 64 detaliam planui sprendiniams. Nauji sprendiniai - nauja statyba ir malūno rekonstrukcija - turėjo būti viešai apsvaistytas su visuomene⁸⁷, nes buvo keičiami galiojančio detaliojo plano sprendiniai. Pagal sklypo Latvių 64 detaliojo plano, patvirtinto 2001-10-24 Vilniaus miesto savivaldybės valdybos sprendimu Nr. 430, reikalavimus statybos projektas buvusiam vandens malūno pastatui turi taikyti restauracijos režimą, o esančius pagalbinius pastatus - rekonstruoti. Neatsižvelgus į šį administracinį aktą ir vykdant patvirtintą statybos projektą ir išduotą statybos leidimą buvo pažeista detaliojo plano sąlyga - rekonstruoti pagalbinius pastatus, kadangi pagal statybos leidimą rengiamasi nugriaunant juos ir jų vietoje pastatyti naujus statinius, kurie užims žymiai didesnę žemės plotą negu dabar esantys.

⁸⁶ Paminklotvarkos departamento prie Statybos ir urbanistikos ministerijos 1994-05-10 įsakymas Nr. 28

⁸⁷ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 17 str. 6 d. ir 23 str. 4 d. // Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391; 2005, Nr. 152-5532

Statybos leidimas prieštaravo sklypo Latvių 64 paminklotvarkos sąlygoms Nr. NKV UV-69 (NKV S63 (malūno) teritorija). Jos numatė, kad vandens malūnas turi būti tvarkomas restauraciniais principais su aplinkos tvarkymo elementais. Kitus sklype esančius pastatus galima rekonstruoti pritaikant bendrai sklypo gyvenamajai komercinei funkcijai pagal Žvėryno rajono užstatymo principus. Sklypo užstatymo tankumas iki 30%, aukštingumas – du aukštai su mansarda. Priestatų apie pagrindinį tūrį ir kitų esamų menkaverčių statinių griovimo kompensacijai galimas rekonstruojamų pastatų išplėtimas, nedidinant esamo sklypo užstatymo procento. Rekonstruojami pastatai neturi būti ne aukštesni už esamą pagrindinį pastatą – 2 a. su mansarda. Pastate, esančiame žemoje sklypo dalyje, išnaudojant reljefo perkritimą gali būti įrengtas papildomas aukštas. Apdailos medžiagos tradicinės: geltonos plytos, medis, tinkas. Sklypas turi būti tvarkomas kaip viena valda. Rekomenduojama išlaikyti ir išryškinti tvenkinių bei šaltinio upelio vizualinį landšaftinį ryšį⁸⁸.

Statybos leidimu sankcionuotas projektas numatė šalia sklypo esančio Neries šlaito keitimą, kuris nebuvo suderintas su visuomene. Detalusis planas nurodo, kad su sklypu besiribojantis Neries šlaitas turi būti tvarkomas ir apsaugotas nuo erozijos. Tačiau statybos projekte buvo vykdomas visai kitoks ir su visuomene nesuderintas sprendinys – saugomos teritorijos šlaitas ir jo reljefas yra naujai formuojamas, užpilant šlaitą žemėmis ir jo nuolydį mažinant nuo 70 laipsnių iki maždaug 30 laipsnių, nors reljefo keitimas saugomose teritorijose draudžiamas. Kartu yra kertami medžiai, kuriems kirsti leidimas neduotas, o palikti medžiai užpilami žemėmis, kas neišvengiamai sukels jų žūtį. Už šiuos veiksmus statybos bendrovei buvo skirta administracinė nuobauda, tačiau medžių nebeliko.

Visuomeninei organizacijai nepavyko išsaugoti Žvėryno malūno, nes teismas nusprendė, kad pati visuomenė ir visuomeninės organizacijos gali ginti viešą interesą tik aplinkosaugos srityje, į kurią kultūros paveldas nepatenka. Skundas buvo atmestas, kaip paduotas įgaliojimo neturinčio asmens, o keliama klausimai liko nenagrinėti. Teismas teigė, kad pagal Konvenciją dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais⁸⁹, jos aiškinimo ir taikymo praktiką Lietuvos administraciniuose teismuose pripažįstama, kad visuomeninės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas, veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, turi teisę ginti viešąjį interesą kreipiantis į administracinį teismą srityje, susijusioje su aplinkos elementais: oru, atmosfera, vandeniu, dirvožemiu, žeme, kraštovaizdžiu, gamtos objektais, biologine įvairove, tačiau ginti

⁸⁸ Kultūros vertybių apsaugos departamento paminklotvarkos sąlygos Nr. NKV UV-69;

⁸⁹ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, 1998 06 25/ratifikuota nuo 2001 07 10; įsigaliojo nuo 2002 04 28 // Valstybės žinios. 2001 Nr. 73-2572 // <http://unece.org/env/pp/documents/cep43li.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

viešąjį interesą turi teisę tik šia apimtimi⁹⁰. Pasak teismo, iš Konvencijos 2 straipsnio 3 dalies c punkto teksto matyti, kad kultūros objektai, statiniai (anglų k. *cultural sites and built structures*, prancūzų k. *les sites culturels et les constructions*) Konvencijoje nėra suprantami kaip aplinkos elementai, nes nurodoma, kad jiems gali daryti įtaką aplinkos elementų būklė. Atsižvelgiant į Konvencijos nuostatų tarpusavio ryšius bei į aptartų tarptautinės teisės dokumentų nuostatas, iš kurių matyti, kad aplinkos apsauga pasirašant Konvenciją tarptautinės bendruomenės buvo suprantama visų pirma kaip gamtinių komponentų, gamtos sistemų (biosferos, oro, žemės, vandens telkinių, ekosistemų, faunos, floros, gamtos išteklių ir kt.) apsauga, darytina išvada, kad Konvencija užtikrina nevyriausybinių organizacijų, padedančių spręsti aplinkos apsaugos problemas, teisę kreiptis į teismą ginant visuomenės (jos dalies) fundamentalią teisę gyventi palankioje sveikatai ir gerovei aplinkoje srityje, susijusioje su aplinkos elementais, įskaitant kraštovaizdį, *kaip gamtos dalimi*. todėl visuomeninės organizacijos neturi teisės ginti viešąjį interesą kitose srityse, pvz. kultūros paveldo.

Rezultatai. Visuomeninės organizacijos ginčijami teritorijų planavimo dokumentų ir jų svarstymo su visuomene tvarkos pažeidimai nebuvo išnagrinėti, nes teismas nusprendė, jog visuomeninės organizacijos neturi teisės ginti viešąjį interesą kitose srityse, pvz. kultūros paveldo. Tai yra vienas iš pirmų atvejų, kai visuomenė pasinaudojo teise ginti viešą interesą. Visuomeninės organizacijos pastangomis buvo pasiekta, kad bet kuris asmuo ar asmenų grupė (susivienijimas) galėtų teisme užginčyti ne tik jų asmenines, bet ir visos visuomenės interesus pažeidžiančius valstybės įstaigų sprendimus aplinkosaugos srityje. Jei ne tarptautinės konvencijos, visuomenė iki šiol negalėtų kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, nes Lietuvos teisės aktai tokios teisės nesuteikia, nors tai prieštarauja Europos Sąjungos direktyvos „Dėl poveikio aplinkai įvertinimo“⁹¹ ir „Dėl strateginio aplinkosauginio įvertinimo“⁹², kurios įpareigoja šalis nares nustatyti teisinius pagrindus visuomenės dalyvavimui įvertinant poveikį aplinkai, kurios neatskiriama dalį sudaro kultūros paveldas. Lietuvoje numatytas visuomenės dalyvavimas teritorijų planavimo procese, tačiau šis procesas neapima visų teritorijų planavimo sričių - o būtent statinių ar jų grupių statybos. Taip pat šių teisių pažeidimo atveju ar kultūros paveldui atsidūrus pavojuje, visuomenė neturi realių galių užginčyti nepagrįstus ir neteisėtus sprendimus, tame tarpe teisės kreiptis į teismą ginat viešąjį interesą. Taip nėra jokių teisės aktų,

⁹⁰ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. procesiniai sprendimai administracinėse bylose Nr. A³-11-04; A⁷-720-04; A⁸-988-04;

⁹¹ Council Directive 97/11/EC of 3 March 1997 amending Directive 85/337/EEC on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment // http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31997L0011&model=guichett, prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁹² Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment // http://ec.europa.eu/environment/cia/full-legal-text/0142_en.pdf, prisijungimo laikas: 2006-11-28;

nustatančių patvirtintų teritorijų planavimo teisės aktų tęsinius ir stebėseną. Šiuo konkrečiu atveju patvirtintas detalusis planas turėjo būti peržiūrėtas, pastebėjus prieštaravimus galiojantiems teisės aktams arba jo netinkamumą faktinei padėčiai, siekiant išsaugoti nekildomą kultūros vertybę. Tačiau pagal Lietuvos administracinių teismų suformuotą praktiką, teritorijų planavimo dokumentas (detalusis planas) bei statybos leidimas yra individualūs teisės aktai, kurie pagal galiojančius įstatymus keičiami ar naikinami gali būti tik teismo.

4.4. Konfliktinės situacijos Vilniaus Latvių gatvėje analizė

Vilniaus m. savivaldybė 2005-08-10 išdavė statybos leidimą Nr. GN/996/05-1181, adresu Latvių 53, Vilnius. Visuomeninė organizacija „Žvėryno bendruomenė“, manydama, kad statybos leidimas išduotas neteisėtai, o planuojamos statybos kelia grėsmę želdiniams bei pažeidžia visuomenės teisę dalyvauti teritorijų planavimo procese, LR įstatymus ir ES Direktyvą 2003/35/EB, nustatančią visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas, kad būtų geriau saugoma teisė gyventi aplinkoje, tinkamoje žmonių sveikatai ir gerovei⁹³, kreipėsi į teismą. Teismo procesas vyksta jau antrus metus. Statybos leidimo galiojimas nebuvo sustabdytas, todėl pastatas beveik užbaigtas statyti, o želdiniai sunaikinti. Jei skundas bus patenkintas, sunku prognozuoti pasekmes, nes tada tektų griauti pastatytą daugiabutį namą ir atkurti buvusią padėtį.

Organizacija tvirtino, kad aplinkos pakeitimai sklype Latvių 53, kuriuos galima atlikti skundžiamo statybos leidimo pagrindu, numato daugiaaukštę statybą vietoje šiuo metu numatytos mažaukštės, želdinių mažinimą ir kitus akivaizdžiai žalingus šios vietovės gamtai sprendinius. Vilniaus m. savivaldybė nutarė nerengti šiuo atveju privalomo detaliojo planavimo proceso ir tuo pažeidė visuomenės dalyvauti detaliojo planavimo dokumentų viešame svarstyme, taip pat išvengė įstatyminės prievolės informuoti visuomenę apie su aplinka susijusius planus ir užkirto visuomenei kelią dalyvauti priimant tokio pobūdžio sprendimus, tuo pažeisdama viešąjį interesą. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija konstatavo, jog, namas statomas išilgai Latvių 53 sklypo, taip sunaikinant nemažą dalį žaliosios zonos ir kad namo statyba prieštarauja galiojantiems teisės aktams⁹⁴. Dar 1997 m. „Vilniaus m. Žvėryno seniūnijos želdynų plėtojimo schemeje“⁹⁵ (žr. toliau) buvo konstatuotas šios Žvėryno dalies dirvožemio bei oro užterštumas,

⁹³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB 2003 m. gegužės 26 d. nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0035:LT:HTML>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;

⁹⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2006-06-23 d. raštas Nr. S2-1502

⁹⁵ Vilniaus miesto tarybos 1998-02-04 sprendimas Nr. 127 „Dėl Vilniaus miesto Senamiesčio, Šnipiškių ir Žvėryno seniūnijų želdynų plėtojimo schemų, kaip rekomendacinių, rengiant miesto detaliuosius planus, tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21011882>; prisijungimo laikas 2006-11-28;

taip pat viršnorminis triukšmas; todėl buvo numatyta apsaugoti gyventojų sveikatą intensyviai apželdinant šį rajoną – sodinant tankius, kelių juostų sanitarinius želdynus. 2005 m. vasarą atlikti naujausi taršos mieste tyrimai patvirtino, kad šios magistralės užterštumas gerokai viršija normas, todėl želdynų apsauginis vaidmuo tapo dar svarbesnis. Užtuot atsižvelgusi, kad teritorija yra iš esmės svarbi visų Žvėryno gyventojų sveikatai ir gerovei, reikšminga socialiniu ir ekologiniu požiūriais, Vilniaus savivaldybės administracija leido ją keisti pagal vieno nedidelio sklypo savininko pageidavimus, nors pageidaujami pokyčiai pablogintų šalia žmonių gyvenimo kokybę. Matyt, norėdama, kad gyventojai šiems planams netrukdytų, Savivaldybė atsisakė vykdyti teritorijų planavimo procedūras, tuo pačiu išvengdama ir viešo svarstymo procedūrų, nors Teritorijų planavimo įstatymas nustato, kad „nustatant konkrečių teritorijų planavimo tikslus, būtina atsižvelgti į visuomenės poreikius, planuojamos teritorijos kraštovaizdžio ypatumus, geografinę padėtį, geologines sąlygas, urbanistikos, architektūros, techninius, aplinkosaugos, paveldosaugos, žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkų ir trečiųjų asmenų teises“⁹⁶.

LR Žemės įstatymas nustato, kad „pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis Vyriausybės nustatyta tvarka nustatoma formuojant naujus žemės sklypus. Šiems žemės sklypams nustatyta pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis keičiama žemės savininkų, valstybinės žemės patikėtinių ar įstatymų nustatytais atvejais kitų subjektų prašymu pagal detaliuosius arba specialiuosius teritorijų planavimo dokumentus“⁹⁷. Latvių 53 žemės sklypo paskirtis buvo „kitos paskirties žemė“, o tvarkymo ir naudojimo režimas „individualiems namams/statiniams statyti ir eksploatuoti“, kurie nebuvo pakeisti. Nors Vilniaus m. bendrasis planas šiai teritorijai numato visuomeninę paskirtį, kurioje leidžiama gyvenamoji statyba, tačiau šios statybos pobūdis (arba sklypo tvarkymo ir naudojimo režimas) - mažaaukštė ar daugiaaukštė, jos intensyvumas ir kt. turi būti nustatoma detaliuoju planu, kuris iki šiol nėra parengtas. LR Teritorijų planavimo įstatymo 22 str. numato, kad detalieji planai rengiami, kai keičiamas nustatytas teritorijos (žemės sklypo) tvarkymo ir naudojimo režimas. Todėl norint tikslinti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį, tvarkymo ir naudojimo režimą, reikėjo atitinkamai rengti atskirą sklypo Latvių 53 detalų planą. Tačiau teritorijų planavimo procedūros vykdomos nebuvo. Kaip pasekmė, nebuvo vykdomas ir viešas siūlomų sprendinių svarstymas – taip iš visuomenės ir gretimybių savininkų bei gyventojų buvo atimta teisė dalyvauti jų gyvenamos aplinkos planavimo procese ir ginti savo interesus.

Teritorijų planavimo įstatymas aiškiai nustato, kokiais atvejais reikalinga ar nereikalinga rengti detaliuosius planus. Laikotarpiu apie kurį kalbame, pagrindinei tikslinei žemės naudojimo

⁹⁶ ⁹⁶ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 3 str. 2 d. // Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391; 2005, Nr. 152-5532;

⁹⁷ Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 24 str. 1 d. // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. I-446;

paskirčiai ir tvarkymo bei naudojimo režimui keisti ir statyboms, numatomoms sklype Latvių 53, plėtoti detalusis planavimas buvo ir yra būtinas⁹⁸. Tačiau Vilniaus m. savivaldybė nutarė neorganizuoti detaliojo planavimo proceso, nes esą pakanka „Žvėryno rajono sklypų plano“ (toliau vadinamas Žvėryno RSP)⁹⁹, kuris projektavimo sąlygų sąvade klaidingai vadinamas Žvėryno detaliuoju sklypų planu. Savivaldybė neatsižvelgė į tai, kad šis planas nėra detalusis planas ir kad jis nėra galiojantis. Jis buvo patvirtintas dar 1995 m., jo galiojimo Vilniaus m. Taryba 1999-07-09 sprendimu Nr. 411 nepatvirtino, o pats Žvėryno RSP spėjo pasenti, nes naujieji LR įstatymai ir įsitvirtinusi ES teisė kur kas daugiau dėmesio skiria žmogaus sveikatai ir gyvenimo kokybei. Plano aiškinamajame rašte nurodyta, kad „Žvėryno rajono planas M 1:2000 – tai *pirminis* dokumentas, pagal kurį bus atliekamos sekančios projektavimo stadijos. Jos galutinai apspręs kvartalų užstatymą ir pavienių pastatų likimą. Pateiktoje medžiagoje yra nurodomi „tik bendriausi rajono vystymosi apmatai“. Kadangi pagal Teritorijų planavimo įstatymą, detalusis planas yra *galutinis*, o ne *pirminis* teritorijų planavimo dokumentas, akivaizdu, kad Žvėryno rajono planas, turėjęs tikslą tik bendriausiu pavidalu apibrėžti rajono vystymąsi ir nurodęs, kad užstatymui reglamentuoti reikalingi kiti planai, negali būti laikomas detaliuoju planu.

LR Aplinkos apsaugos departamento Vilniaus regiono agentūros direktoriaus 1993–05–24 d. rašte Nr. 356 dėl minėto plano derinimo (yra „Žvėryno plano 1995“ I tomo byloje), nurodoma „Žvėryno planui iš esmės pritariame. Prieš rengiant *detalius užstatymo projektus* bei skiriant atskirus sklypus objektų statybai /.../ būtina paruošti Žvėryno rajono žaliųjų zonų bei želdinių tvarkymo projektą“. Iš šio rašto taip pat akivaizdžiai matyti, kad Žvėryno planas nebuvo detalus planas, o detalūs planai dar tik turėjo būti rengiami ateityje. Vilniaus m. valdybos Urbanistikos ir architektūros skyriaus 1993–06–11 d. rašte Nr. 6-577 (yra „Žvėryno plano 1995“ I tomo byloje) nurodoma, kad „Žvėryno rajono Vilniuje plano sudėtyje yra parengta „žemės sklypų nužymėjimo schema“, parengta „vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992–10–06 nutarimą Nr. 735“. Kol „nėra suderintas ir aprobuotas žemės sklypų planas, negalima pradėti vykdyti žemės reformą“, todėl prašome skubos tvarka pateikti pastabas arba suderinti projektą“.

Faktą, kad Žvėryno planas buvo patvirtintas minėtam Vyriausybės nutarimui įgyvendinti patvirtina ir Vilniaus m. valdybos Paminklotvarkos skyriaus 1994–02–15 d. raštas Nr. 03-01-63, kuriame nurodoma „suprasdami, kad laiku nesuderintas projektas stabdo žemės privatizavimo procesą, siūlytume Žvėryno sklypų ribų planą derinti atskirai nuo bendro projekto. Be to, tose vietose, kur posesijų struktūra jau šiuo metu aiškiai nustatyta /.../ pagal Vyriausybės 1992–10–06

⁹⁸ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, aktualios redakcijos 22 str. 1 dalies 1, 3, 4, 6 pastr.; aktualios nuo 2004–05–01 iki 2004–09–27 redakcijos 22 str. 1 d. 1, 3, 4, 6 pastr., aktualios nuo 2003–05–01 iki 2004–04–30 redakcijos 17 str. 2 d. 1 ir 5–6 pastr. // Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391; 2005, Nr. 152-5532;

⁹⁹ Vilniaus miesto valdybos 1995 m. potvarkis Nr. 82 V;

d. nutarimą Nr. 735 galėtume sklypų ribas derinti atskiromis teritorijomis (kvartalais), jei tokie planai skyriui būtų pateikti). LRV 1992–10–06 d. nutarimas Nr. 735 „Dėl žemės sklypų respublikinės ir vietinės reikšmės urbanistikos paminklų teritorijose“ turėjo aiškiai apibrėžtą ir konkrečią paskirtį – kad nuosavybės teisių atstatymo, objektų privatizavimo ir žemės reformų procesai būtų vykdomi pagal paminklosaugos reikalavimus. Tuo tikslu Vyriausybė nustatė, kad „gražinamų, skiriamų neatlygintinai, parduodamų ar nuomojamų sklypų ribas /.../ urbanistikos paminklų teritorijose“ nustato miestų valdybos, remdamosi „parengtais ir aprobuotais /.../ urbanistikos paminklų *sklypų išplanavimo projektais*“ (1 d.). Akivaizdu, kad planas, patvirtintas vienai siaurai funkcijai įgyvendinti, pagal savo pobūdį gali būti laikomas tik specialiuoju, bet jokių būdu ne detaliuoju planu. Pagal Teritorijų planavimo įstatymą, detalusis planas – teritorijų planavimo dokumentas, kuriam yra nustatytos žemės sklypų ribos, teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimas (statybos ir kitos veiklos privalomosios sąlygos), detalusis teritorijų planavimas – savivaldybės teritorijos dalių planavimas žemės sklypo riboms nustatyti, naudojimo ir veiklos jame plėtojimo sąlygoms nustatyti, pakeisti arba panaikinti, formuojamas žemės sklypas – žemės sklypas, kurio planuojamoje teritorijoje nustatomos ribos, plotas, pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis bei teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimas (2 str. 3–5 p.). Tuo tarpu, vadinamajame „Žvėryno plane 1995“ sklypui Latvių 53 yra nustatyti tik nedidelė dalis privalomųjų reglamentų, o būtent teritorijos (žemės sklypo) naudojimo būdas (nenustatant pobūdžio), užstatymo tankumas ir užstatymo aukštingumas (plano aiškinamajame rašte nustatant, kad „šiaurinėje“ zonoje /.../ reglamentuojamas gyvenamųjų ir ūkinių pastatų aukštingumas 2–2,5 aukšto. Visuomeninių pastatų aukštingumas turi priklausyti nuo bendro gretimo užstatymo konteksto“. Vien tai, kad „Žvėryno plane 1995“ trūksta daugumos pagal Teritorijų planavimo įstatymą privalomų reglamentų, patvirtina, kad šis planas - nėra detalusis planas. Pagal savo turinį ir paskirtį jis iš tiesų yra *specialusis* planas, rengtas labai konkrečiai paskirčiai – žemės sklypams Žvėryne suformuoti jų privatizavimo tikslais. Iš Vilniaus m. valdybos 1999–01–12 d. potvarkio Nr. 82 V, buvo patvirtintas ne visas planas, o tik atskiros schemos, o būtent (1) „Žvėryno rajono teritorinio zonavimo *schema*“, (2) „Žvėryno rajono funkcinio zonavimo planas su /.../ *schemomis*“ ir (3) „Žvėryno rajono žemės sklypų nužymėjimo *schema* su veiklos sklypuose reglamentavimu“. Taip pat potvarkiu nustatyta, kad turi vykti tolesnis rajono projektavimas ir pridedama tvarka tam projektavimui vykdyti. Pažymėtina, kad pagal Teritorijų planavimo įstatymą *schemos* yra *ne detaliuoju, bet specialiuoju* planavimo dokumentai (Teritorijų planavimo įstatymo 2 str. 15, 23, 44, 51 p., 15 str.). Tuo tarpu statybos leidimas statyboms Latvių 53 buvo išduotas remiantis būtent „Žvėryno rajono žemės sklypų nužymėjimo *schema*“ t.y. ne detaliuoju, o specialiuoju planu, ką draudžia įstatymas. Pagal Teritorijų planavimo įstatymą specialusis teritorijų planavimas – tai *atskiroms veiklos sritims*

reikalingų teritorijų erdvinio organizavimo, tvarkymo, naudojimo, apsaugos priemonių planavimas (2 str. 27 p.), o specialusis planas – teritorijų planavimo dokumentas, kuriame, atsižvelgiant į teritorijų planavimo lygmenis ir tikslus, nustatytos *atskiroms veiklos sritims* reikalingų teritorijų vystymo, infrastruktūros tvarkymo ir (ar) apsaugos kryptys, priemonės ir reikalavimai (2 str. 26 p.). Pažymėtina, kad tuo metu, kai buvo rengiamas ir tvirtinamas „Žvėryno planas 1995“, LR teritorijų planavimą reglamentavo „Lietuvos Respublikos teritorinio planavimo laikinieji nuostatai“ (patvirtinti LRV 1993–03–12 d. nutarimu Nr. 161), nustatę dvi teritorinio planavimo rūšis – bendrąją ir *specialųjį* planavimą (Nuostatai, 4 p. 1 d.). Iš šio nutarimo ir paties „Žvėryno plano 1995“ tikslų bei sudėties akivaizdu, kad jis negalėjo būti niekas kitas, kaip tik specialusis planas. Pažymėtina, kad Vilniaus m. savivaldybės taryba taip pat nelaukė 1995 m. „Žvėryno plano“ atitinkančiu įstatymo reikalavimus detaliajam planavimui. 1999–04–28 d. Vilniaus m. taryba priėmė sprendimą Nr. 356, kuriuo nusprendė „pavesti Vilniaus m. valdybai pateikti Tarybai patvirtinti detaliuosius planus, kurie buvo parengti neatsižvelgiant į tai, kad LR teritorijų planavimo įstatymo 17 str. antrojoje dalyje nurodytos veiklos mastai buvo dideli ir iki šio sprendimo priėmimo buvo tvirtinami Valdybos“ (Nut. 3 d.). 1999–07–09 d. Vilniaus m. Taryba sprendimu Nr. 411 vienu kartu patvirtino tokių anksčiau parengtų ir Valdybos patvirtintų planų sąrašą (131 planą, tarp jų Žvėryno šiaurinės dalies ir Žvėryno pietinės dalies detaliuosius planus, tačiau 1995 m. Žvėryno planas į šį sąrašą įtrauktas nebuvo. Taigi Vilniaus m. Taryba šio plano apskritai nėra patvirtinusi, todėl jis negali būti laikomas galiojančiu detaliuoju planu, ir, vadovaujantis kas išdėstyta, akivaizdžiai įrodo, kad vadinamasis „Žvėryno planas“ turi visus specialiojo plano požymius, tačiau neturi daugumos požymių, kurie pagal Teritorijų planavimo įstatymą privalomi detaliajam planui, todėl pagal Teritorijų planavimo įstatymą jis nėra ir negali būti detalusis planas. Iš tiesų, tai ne kas kita kaip *žemėvaldos planas* – specialiojo teritorijų planavimo dokumentas, nustatantis žemės sklypų formavimą, pertvarkymą, paėmimą, konsolidavimą, taip pat naudojimo sąlygas (tikslinę paskirtį, apribojimus, servitutus ir pan.) (Teritorijų planavimo įstatymo 2 str. 53 p.).

Teritorijų planavimo ir statybų reguliavimo dokumentai, išduodami savivaldybės, yra administracinės teisės aktai. Administracinė teisė, priešingai civilinei, grindžiama nuostata, kad galima tai, kas leista. Pagal teritorijų planavimo teisės aktus Savivaldybė taip pat negali nustatyti projektavimo sąlygomis tokių sprendinių, kurie turi būti priimami detaliuoju planavimu ir viešai apsvarstomi. Todėl tai, ko nenustatė administracinis teisės aktas (bendrasis, specialusis ar detalusis planas), ir neturėtų būti leidžiama projektavimo sąlygomis, kurios yra tik teritorijų planavimo dokumentų sąvadas, o ne teritorijų planavimo dokumentas.

Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kokiais atvejais rengti detaliuosius planus yra privaloma. Teritorijų planavimo įstatymo 23

straipsnio 1 dalį rengiant detaliuosius planus, nustatomas šis privalomas teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimas: 1) teritorijos (žemės sklypo) naudojimo būdas ir (ar) pobūdis; 2) leistinas pastatų aukštis; 3) leistinas žemės sklypo užstatymo tankumas; 4) leistinas sklypo užstatymo intensyvumas; 5) statinių statybos zona, statybos riba ar linija; 6) komunalinių ar vietinių inžinerinių tinklų ir pastatų šildymo sistemų prijungimo sąlygos; 7) susisiekimo sistemos organizavimas; 8) servitutai. Pažymėtina, kad Žvėryno sklypų plane nėra nustatyti visi privalomi sklypo tvarkymo ir naudojimo režimai – nenustatytos naujų statinių statybos zonos, statybos ribos ir linijos – kurios gali būti nustatytos tik detaliuoju planu. Todėl, norint statyti naujus statinius Žvėryno plano galiojimo teritorijoje, visais atvejais turi būti rengiami detalieji planai, kuriuose būtų nustatyti visi privalomi sklypo teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimai. Sklypui Latvių 53 nėra parengtas atskiras detalusis planas, kuriame būtų numatyta namo, kuriam buvo išduotas statybos leidimas, statyba, o pats sklypas nėra pažymėtas Žvėryno sklypų plane. Tokiu būdu nėra nustatytas jo teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimas. Tik šiaurinė sklypo dalis patenka į Žvėryno plane pažymėtą sklypą (Š-3), skirtą gyvenamiesiems pastatams. Kita sklypo dalis patenka į žaliesiems plotams priskirtą teritoriją. Todėl vadovaujantis LR Teritorijų planavimo įstatymo 25 str. 5 d. ir Vilniaus m. vietinės reikšmės urbanistinės paminklo reguliuojamos užstatymo zonos laikinojo režimo 3 p., namo statybai turėjo būti rengiamas detalusis planas, kurios sprendiniai turėjo būti apsvarstyti su visuomene ir suderinti su valdžios įstaigomis. Sąlygų statybos darbams nekilnojamojo kultūros vertybėje (laikino reglamento) (2004-04-28 Reg. Nr. EV-194) 2,5,2 punkte nurodyta, kad sklypo pietinė dalis patenka į esančią aplink tvenkinius (esančius kultūros paveldo objekto – Žvėryno vandens malūno – teritorijoje) žaliają zoną bei surišta su pietine Žvėryno dalimi, todėl naujasis namas turėjo būti išdėstytas sklypo šiaurinėje dalyje. Tačiau pažeidžiant šiuos reikalavimus, namas yra statomas išilgai viso sklypo, taip sunaikinant nemažą dalį žaliosios zonos. Visi šie kvartalo želdynai yra labai svarbūs gyventojų sveikatai ekologiniu atžvilgiu: jie apsaugo namus nuo transporto triukšmo bei taršos.

Rezultatai. *Pirma.* Žvėryno RSP yra specialusis, o ne detalusis planas, priimtas anksčiau nei galiojantis Vilniaus m. BP, todėl neatspindi pastarojo įteisintų strateginių miesto raidos sprendinių, ypač tokių, kuriais užtikrinama gyvenimo kokybė, sveika, saugi ir socialiai palanki gyvenimo aplinka, darnus vystymasis. Todėl šio specialiojo plano taikymas iš esmės yra labai ribotas.

Antra. Statybos leidimui išduoti būtinas detalusis planas, kurios šiuo atveju nėra. Teritorijų planavimo įstatymas leidžia nesunkiai pašalinti pasenusių teritorijų planavimo dokumentų spragas ir trūkumus – jie tikslinami ir keičiami detaliuoju planavimu. Teritorijų planavimo procesas ir siūlomų sprendinių viešas svarstymas skirti visų suinteresuotų asmenų interesams derinti. Įstatymai draudžia tokius sprendimus priimami slapta, neaptarus jų su

visuomene. Todėl savivaldybės pareigūnų veiksmai, nuo visų kitų nuslepiant būsimus teritorijos esminio keitimo planus, laikytini nepagrįstais ir neteisėtais.

Trečia. Savivaldybei nepagrįstai ir neteisėtai atsisakius organizuoti detaliojo planavimo procesą, visuomenė liko nušalinta nuo dalyvavimo priimant sprendimus, kurie tiesiogiai liečia viešąjį interesą, ypač aplinkosaugos srityje. Šis savivaldybės sprendimas labai abejotinas teisėtumo ir pagrįstumo atžvilgiu, taip pat skaidrumo ir korupcijos požiūriu.

III. PABAIGA

Išvados

1. Teritorijų planavimas – tai teritorijų funkcinio ir erdvinio formavimo pagrindas, kuriuo siekiama iš anksto numatyti, kaip visapusiškai, racionaliai ir suderintai plėtoti, palaikyti, saugoti ar keisti žmogaus gyvenamąją aplinką ir gamtines teritorijas. Tai ypatingai svarbus uždavinys šiuolaikiniame pasauliniame kontekste, kur keliami darnaus vystymosi, racionalaus išteklių naudojimo, klimato kaitos, gyvenimo kokybės užtikrinimo ir panašūs uždaviniai. Ypatingas dėmesys teritorijų planavimui skiriamas Europoje: Europos Taryboje ir Europos Sąjungoje. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo norminiai aktai sistemingai harmonizuojami pagal tarptautinę ir Europos Sąjungos teisę.
2. Išskirtinė teritorijų planavimo proceso dalis yra teritorijų planavimo dokumento sprendinių pasekmių vertinimo etapas. Jis reikalingas siūlomų teritorijų planavimo sprendinių galimam poveikiui žmogui, visuomenei, aplinkai, ekonomikai ir pan. visapusiškai įvertinti. Kadangi sprendinių pasekmių vertinimas privalo būti pateiktas visuomenei susipažinti drauge su susijusiais konkrečiais teritorijų planavimo dokumentais, jis yra ypač svarbi priemonė suinteresuotos visuomenės informuotumui didinti, o informuota visuomenė gali lengviau įvertinti planavimo siūlymus ir priimti sprendimus, teisingesnius visų suinteresuotų proceso šalių atžvilgiu. Sprendinių pasekmių vertinimas atliekamas Vyriausybės nustatyta tvarka. Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka atliekamas teritorijų planavimo dokumento sprendinių strateginis pasekmių aplinkai vertinimas.
3. Visuomenės dalyvavimą teritorijų planavimo ir visame teritorijų formavimo procese užtikrina tarptautinės konvencijos ir ES teisė. Pagal Lietuvos Respublikos teisę, harmonizuotą su tarptautine ir ES teise, bendrasis, specialusis ir detalusis teritorijų planavimas yra viešas, o viešumą užtikrinančias procedūras privalo atlikti planavimo organizatorius. Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese tvarka reglamentuojama Vyriausybės.
4. Įstatymai reglamentuoja procedūras, turinčias užtikrinti visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus dėl teritorijų planavimo, kad visuomenė galėtų apginti savo teises savo gyvenamosios aplinkos formavimo ir gyvenimo kokybės (įskaitant saugą, sveikatą, socialinę sanglaudą ir pan.) srityje. Tačiau praktikoje šis procesas vyksta ne itin sklandžiai. Nustatyta, kad taip atsitinka tiek dėl norminių aktų netobulumo (neapibrėžtumo ir nenuoseklumo), tiek dėl netinkamo jų taikymo arba tiesioginių pažeidimų, tiek dėl valstybinę teritorijų planavimo priežiūrą atliekančių institucijų nepakankamai vykdomos šių dokumentų kontrolės (viešojo

intereso užtikrinimo ir atitikimo įstatymams atžvilgiu). Sunkumai ir kliūtys ypač ryškėja šiose srityse:

5.1. Visuomenės informavimas. Visuomenė nėra pakankamai ir tinkamai informuojama apie pradedamus rengti ir parengtus teritorijų planavimo dokumentus: įstatymai nereglamentuoja, kaip ir kuriuose leidiniuose turi būti apie juos paskelbta, todėl praktikoje informacija apie teritorijų planavimą viename konkrečiame mieste skelbiama labai skirtinguose dienraščiuose, todėl realiai visą informaciją gali gauti tik ta gyventojų mažuma, kuri kasdien peržiūri visus nacionalinius ir vietinius laikraščius; skelbimai sprendimą rengti teritorijų planavimo dokumentą priėmusios valstybės institucijos ar savivaldybės interneto tinklalapyje pasirodo anaipol ne visi: vienos savivaldybės skelbia apie visus detaliojo planavimo procesus, nesvarbu planavimo organizatorius, tuo tarpu kitos (pvz., Vilniaus) – tik apie tuos, kurių planavimo organizatoriaus teisių savivaldybė niekam neperdavė; visai nereikalaujama statyti informacinius standus prie objektų (tuo tarpu Vakarų demokratijų teisėje pastarasis reikalavimas paprastai yra privalomas); laikas, kurį įstatymai nustato visuomenei susipažinti (viešajai ekspozicijai) yra iš esmės sutrumpinamas, nes viešajai ekspozicijai paprastai pateikiama ne visa įstatymų nustatytos sudėties medžiaga, o tik vienintelis pagrindinis brėžinys, tuo tarpu kitos sudėtinės dalys, kaip sąlygos planui rengti, plano aiškinamasis raštas ir sprendinių pasekmių bei poveikio aplinkai vertinimai pateikiami tik viešojo svarstymo metu (ir tai ne visuomet, o tik susirinkusiems pareikalavus), taip nepaliekant laiko su jomis susipažinti, apribojant susipažįstančių skaičių (tai sužino tik tie, kurie dalyvauja susirinkime) ir beveik užkertant kelią teikti siūlymus visos informacijos pagrindu.

5.2. Visuomenės galimybės daryti poveikį sprendiniams. Visuomenės galimybę daryti poveikį priimant teritorijų planavimo sprendimus, apsunkina ne tik negalėjimas reikiamu laiku ir reikiamoje vietoje gauti visą informaciją, bet ir pačios tvarkos sudėtingumas, specialių žinių poreikis, taip pat realių visuomenės galių įtakoti sprendinius nebuvimas.

5.3. Nepakankama valstybinių institucijų kontrolė ir pareigūnų neatsakomumas. Teritorijų planavimo proceso kontrolę pagal kompetenciją kontroliuoja valstybės ir savivaldybės institucijos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka; jos privalo tikrinti teritorijų planavimo dokumento ir planavimo proceso procedūrų atitikimą galiojantiems tarptautiniams ir nacionaliniams teisės aktams. Tikrinimas atliekamas pasibaigus nustatytam sprendinių apskundimo terminui. Tačiau kadangi tos pačios institucijos išduoda ir specialias sąlygas planams rengti, tai kontrolės stadijoje institucija paprastai vengia taisyti savo pačios klaidas.

5.4. Nepakankama institucijų, atsakingų už teritorijų planavimą, visuomenės ir kitų teritorijų planavimą dalyvių sąveika. Teritorijų planavimo dokumentų svarstymo su visuomene tvarkos įgyvendinimo veiksmingumas priklauso tiek nuo visuomenės sąmoningumo

ir supratimo, tiek nuo politikų, ypač savivaldybių, požiūrio darnų vystymąsi ir visos visuomenės interesus, jų teigiamo požiūrio į visuomenės dalyvavimą, nei teisingo, nešališko ir pagrįsto teritorijų planavimo proceso reglamentavimo ir administravimo.

5. Kultūros paveldas ir jo objektai yra svarbi darnios aplinkos dalis. Jis atlieka didžiulį socialinį ir ekonominį vaidmenį visuomenės gyvenime, jos vystymesi, rekreacijoje ir turizme. Tai pripažįstama tarptautinėse konvencijose bei Europos Sąjungos direktyvose, reikalaujančiose, kad poveikio aplinkai įvertinimas apimtų kultūros paveldą apjungtą su aplinkosaugos klausimais. Šiame teritorijų planavimo procese būtinas veiksmingas visuomenės dalyvavimas. Tačiau dalyvavimas neįmanomas be realios teisės užginčyti valdžios institucijų sprendimus, o Lietuvos teisės aktai teisės aktai ir teismų praktika nesuteikia visuomenei teisės ginti viešąjį interesą kultūros paveldo ir kitose srityse, kreipiantis į teismus.

Rekomendacijos

1. Siekiant harmonizuoti Lietuvos Respublikos teritorijų planavimą reglamentuojančius aktus su atitinkama Europos Sąjungos teise ir atitinkamomis tarptautinėmis konvencijomis, kurias Lietuvos Respublika yra ratifikavusi, teisės aktuose numatyti visuomenės teisę visapusiškai ginti viešąjį interesą teritorijų planavimo procese, patikslinti atitinkamai patikslinti aplinkos sąvoką, kad ji apimtų ne vien tiesioginio poveikio sveikatai sritis (tokias kaip fizinė, akustinė, cheminė bei radiacinė tarša ir pan.), bet ir kitas aplinkosaugos sritis, užtikrinančias gyvenimo kokybę, socialines ir kultūrinės visuomenės reikmes (tokias kaip saugomos teritorijos, įskaitant kultūros paveldą, kultūrinis kraštovaizdis, socialinė ir fizinė sauga). Siekiant harmonizuoti Lietuvos Respublikos teritorijų planavimą reglamentuojančius aktus su atitinkama Europos teise kultūros paveldo kaip vieno iš Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų, prisijungti prie Europos Tarybos Pagrindinės konvencijos dėl kultūros paveldo vertės visuomenei.

2. Tobulinti teritorijų planavimą ir visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo dokumentų svarstyme tvarką reglamentuojančius teisės aktus, numatant pakankamą, tinkamą ir savalaikį visuomenės informavimą apie teritorijų planavimo dokumentus: *pirma*, tikslinant informavimo spaudoje procedūras (numatyti prievolę tokius skelbimus pateikti tik viename nacionaliniame ir viename vietiniame dienraštyje, kurie parinkus būtų visuomenei paskelbiami iš anksto; taip pat dienraščių išankstinio parinkimo mechanizmą, pvz. paslaugų viešojo pirkimo būdu); *antra*, užtikrinant, kad savivaldybių, apskričių ir kitų atitinkamų institucijų tinklalapiuose būtų skelbiama apie visus be išimties detaliojo planavimo ir skelbtinus projektavimo procesus, nesvarbu, ar planavimo organizatorius yra pati institucija, ar kitas juridinis arba fizinis asmuo;

trečia, nustatant planavimo organizatorių prievolę įrengti informacinius standus šalia planuojamos teritorijos; *ketvirta*, nustatant savivaldybių prievolę informuoti visuomenę apie visų statinių projektų rengimą bei įtraukti visuomenę į teritorijų planavimo procesą pačioje pradžioje, kai rengiamos teritorijų planavimo dokumentų rengimo sąlygos ir statybos projektavimo sąlygos; *penkta*, siekiant, kad visuomenė galėtų operatyviai informaciją teritorijų planavimo ir statybų projektavimo klausimais, ir šalinant dabartinę ydingą susijusių valdžios institucijų praktiką vilkinti atsakymus, nustatyti sutrumpintus terminus atsakymams į gyventojų prašymus leisti susipažinti su teritorijų planavimo bei statybų projektavimo dokumentais bei pateikti patvirtintas jų kopijas.

3. Nustatyti realias visuomenės galias įtakoti teritorijų planavimo dokumentų sprendinius bei statybos projektavimo sąlygų sprendinius ir suteikti suinteresuotoms visuomeninėms organizacijoms bei fiziniams asmenims teisę ikiteismine ir teismine tvarka užginčyti valdžios institucijų sprendimus, ginant viešąjį interesą visose teritorijų planavimo srityse, tarp jų ir viešojo me tarpe ir kultūros paveldo.

4. Aiškiau reglamentuoti teritorijų planavimo procesus ir nustatyti asmeninę valstybės ir savivaldybių tarnautojų atsakomybę už atitinkamus veiksmus ar neveikimą. Teritorijų planavimo organizatoriams, šios proceso priežiūros įstaigoms, ypač savivaldybėms, palaikyti glaudesnius ryšius visuomene, ypač planuojamų teritorijų vietos gyventojais, bei teikti jiems konsultacijas teritorijų planavimo reglamentavimo klausimais.

6. Visuomenės dalyvavimą teritorijų planavimo procese nustatyti pačioje anksčiausioje stadijoje, apimant ir savivaldybių išduodamas statinių projektavimo sąlygas.

7. Numatyti teritorijų planavimo dokumentų tęsinius, tolesnę stebėseną, suteikiant kompetentingoms valdžios įstaigoms koreguoti bei panaikinti neteismine tvarka teritorijų planavimo dokumentų ir statybos leidimų galiojimą, nenustatant įstaigai prievolės kreiptis teismą.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai ir individualūs teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB 2003 m. gegužės 26 d. nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus // [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0035:LT:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0035:LT:HTML;); prisijungimo laikas: 2006-11-28;
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841; prisijungimo laikas 2006-11-28;
3. Council Directive 97/11/EC of 3 March 1997 amending Directive 85/337/EEC on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment // http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31997L0011&model=guichett, prisijungimo laikas: 2006-11-28;
4. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment // http://ec.europa.eu/environment/eia/full-legal-text/0142_en.pdf, prisijungimo laikas: 2006-11-28;
5. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, 1998 06 25/Ratifikuota nuo 2001 07 10; Įsigaliojo nuo 2002 04 28 // Valstybės žinios. 2001 Nr. 73-2572 // <http://unece.org/env/pp/documents/cep43li.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-11-28
6. Architektūros paveldo konvencija, 1985 m. // http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/architekturos_paveldo.htm, prisijungimo laikas 2006-11-28;
7. Europos archeologijos paveldo konvencija, 1992 m. // http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/acheologijos_paveldo.htm; prisijungimo laikas 2006-11-28;
8. Architektūros paveldo konvencija, 1985 m. // http://www.heritage.lt/t_aktai/konvencijos/architekturos_paveldo.htm, prisijungimo laikas 2006-11-28;
9. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1524 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=266443, prisijungimo laikas 2006-11-29;
10. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992 m. Nr. 33-1014 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=237975, prisijungimo laikas: 2006-11-29
11. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. I-1418 // http://www.lnb.lt/leidejai/doc/Visuom_inform_istatymas.htm, prisijungimo laikas: 2006-11-29;
12. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992 m. Nr. 5-75 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=232279, prisijungimo laikas: 2006-11-29;
13. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas. // Valstybės žinios. 2000 m. Nr. VIII-1889;
14. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. I-533;
15. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004 m. rugsėjo 28 d. Nr. IX-2452;

16. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391; 2005, Nr. 152-5532;
17. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 110-4852;
18. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262, Nr. 80-0;
19. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733;
20. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179;
21. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120;
22. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996 m. kovo 19 d. Nr. I-1240, (Lietuvos Respublikos 2001 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. IX-583 (nuo 2002 m. liepos 1 d.) (Žin., 2001, Nr. 101-3597) redakcija);
23. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas // Valstybės žinios. 1993 m. Nr. I-301;
24. Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1996 m. Nr. VIII-49 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=34169, prisijungimo laikas: 2006-11-28;
25. Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. VIII-1234 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=257918; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
26. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas // Valstybės žinios. 1994 m. Nr. I-446;
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-09-25 nutarimas Nr. 1491 „Dėl piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo viešojo administravimo ir kitose institucijose pavyzdinės tvarkos patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=187115, prisijungimo laikas 2006-11-29
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-07-13 nutarimo Nr. 1175 „Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259581, prisijungimo laikas 2006-11-29;
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996-09-18 nutarimas Nr. 1079 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatų patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=31087, prisijungimo laikas: 2006-11-29;
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimas Nr. 904 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimo Nr. 1079 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų projektų svarstymo su visuomene nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=237982, prisijungimo laikas: 2006-11-29
31. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas // Valstybės žinios 1996 m. Nr. I-1495 // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=30545, prisijungimo laikas: 2006-11-29;
32. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004-12-30 įsakymas Nr. D1-708 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“ patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=248532; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-08-18 nutarimas Nr. 967 „Dėl Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 130-4650;
34. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl visuomenės dalyvavimo planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo procedūrose bei vertinimo subjektų ir

- Europos Sąjungos valstybių narių informavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004 m. Nr. D1-455
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240949, prisijungimo laikas: 2006-11-29;
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-08-25 nutarimas Nr. 1496 „Dėl Vilniaus istorinio geto būdingų fragmentų atkūrimo programos ir Vilniaus istorinio geto būdingų fragmentų atkūrimo programos I etapo įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/02_1496.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-05-19 nutarimas Nr. 612 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių paskelbimo kultūros paminklais“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/98_612.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-07-11 nutarimas Nr. 1111 „Dėl Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato nuostatų patvirtinimo“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/02_1111.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-12-09 nutarimas Nr. 1572 „Dėl licencijų prekiauti antikvariniais daiktais išdavimo taisyklių patvirtinimo“ // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/03_1572.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
39. Government of Lithuania 2004-08-31 Resolution No. 1107 “On the procedure of return of cultural objects unlawfully removed from the territory of a member state of the European Union” // http://www.heritage.lt/t_aktai/lrv/04_1107_engl.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimas Nr. 920 „Dėl teritorijų planavimo dokumentų sprendinių poveikio vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=238080, prisijungimo laikas: 2006-11-28;
41. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimas Nr. 904 „Dėl visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo“ // <http://www.am.lt/VI/files/0.830125001107522048.doc>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
42. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004-12-30 įsakymas Nr. D1-708 „Dėl statybos techninio reglamento str 1.05.06:2005 „statinio projektavimas“ patvirtinimo“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=248532; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
43. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999-03-02 įsakymas Nr. 61 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.06.01:1999 „Miestų, miestelių ir kaimų susisiekimo sistemos“ patvirtinimo“, 2.5 p. // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=76481&p_query=&p_tr2, prisijungimo laikas: 2006-11-28;
44. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos sekretoriaus J. Laicono 2005-09-01 raštas;
45. Kultūros vertybių apsaugos departamento 2003–07–11 sąlygos Nr. 61 bendriesiems, detaliems planams ir specialiojo planavimo dokumentams rengti, Vilniaus savivaldybės administracijos Plėtros departamento 2003–09–29 sąlygos Nr. 681 bendriesiems, detaliems planams ir specialiojo planavimo dokumentams rengti;
46. Paminklotvarkos departamento prie Statybos ir urbanistikos ministerijos 1994-05-10 įsakymas Nr. 28;
47. Kultūros vertybių apsaugos departamento paminklotvarkos sąlygos Nr. NKV UV-69;
48. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2006-06-23 d. raštas Nr. S2-1502;
49. Vilniaus miesto tarybos 2003–07–30 d. sprendimas Nr. 01A-41-49 „Dėl Vilniaus miesto gatvių raudonųjų linijų schemos, tikslinančios bendrojo plano sprendinius, tvirtinimo“ ir 2005–02–23 sprendimas Nr. 1-701 013 „Dėl Vilniaus miesto gatvių raudonųjų linijų schemos, tikslinančios bendrojo plano sprendinius, tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21039736>, prisijungimo laikas 2006-11-28;

50. Vilniaus miesto tarybos 1998-02-04 sprendimas Nr. 127 „Dėl Vilniaus miesto Senamiesčio, Šnipiškių ir Žvėryno seniūnijų želdynų plėtojimo schemų, kaip rekomendacinių, rengiant miesto detaliuosius planus, tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21011882>; prisijungimo laikas 2006-11-28;
51. Vilniaus miesto valdybos sprendimas Nr. 246 „Dėl Žvėryno šiaurinės dalies detaliojo plano tvirtinimo“ ir Vilniaus miesto tarybos 1999-07-09 sprendimas Nr. 411 „Dėl detaliųjų planų tvirtinimo“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21017975>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
52. Vilniaus apskrities viršininko 2004-06-08 įsakymas Nr. 2.3-4395-01
53. Vilniaus m. tarybos 1998-12-18 sprendimas Nr. 292 „Dėl Vilniaus bendrojo plano tvirtinimo“, 3.2.3 „Mažaaukštės statybos plėtra“ // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21015127>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
54. Vilniaus m. valdybos 2001-03-22 sprendimas Nr. 497V „Dėl užstatytų Vilniaus teritorijų tankinimo metodikos tvirtinimo“, 10-11 p.
55. Vilniaus miesto valdybos sprendimas Nr. 246 „Dėl Žvėryno šiaurinės dalies detaliojo plano tvirtinimo“ ir Vilniaus miesto tarybos 1999-07-09 sprendimas Nr. 411 „Dėl detaliųjų planų tvirtinimo“; Šiaurinės dalies pastatų aukštingumo schema, 38 p. // <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?item=find&dokid=21017975>; prisijungimo laikas: 2006-11-28;
56. Vilniaus m. savivaldybės Miesto plėtros departamento 2005-01-10 raštas Nr. A51-486.
57. Vilniaus miesto valdybos 1995 m. potvarkis Nr. 82 V;
58. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Energetikos ir ūkio departamento 2004-10-08 „Daugiabučio gyvenamojo namo Gervių 7 susisiekimo komunikacijų projektavimo sąlygos Nr. 908“;
59. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Energetikos ir ūkio departamento ir sklypo Gervių 7 savininko UAB „Kapitalo vystymo kompanija“ sutartis dėl Gervių gatvės rekonstrukcijos projektavimo ir statybos darbų, sudaranti priedą prie „Daugiabučio gyvenamojo namo Gervių 7 susisiekimo komunikacijų projektavimo sąlygų Nr. 908“;
60. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Energetikos ir ūkio departamento 2005-03-16 d. „Susisiekimo komunikacijų technines sąlygos Nr. 1323“ (Gervių g. nuo Paribio g.);
61. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamento 2005-02-22 d. „Specialiosios projektavimo sąlygos statinio architektūrai formuoti ir statybos sklypui tvarkyti“ (Reg. Nr. RPS 1935);
62. Kultūros vertybių apsaugos departamento 2003-07-11 sąlygos Nr. 61 bendriesiems, detaliems planams ir specialiojo planavimo dokumentams rengti;
63. Vilniaus m. savivaldybės administracijos Plėtros departamento 2003-09-29 sąlygos Nr. 681 bendriesiems, detaliems planams ir specialiojo planavimo dokumentams rengti;
64. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999-03-16 nutarimas // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1999/n910316a.htm>; prisijungimo laikas 2006-11-28;
65. Seimo kontrolierės V. Pilipavičienės 2005-12-05 sprendimas Nr. 4D-2005/03-1226
66. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2004 m. procesiniai sprendimai administracinėse bylose Nr. A³-11-04; A⁷-720-04; A⁸-988-04;

Literatūra: specialioji literatūra, straipsniai

67. **Aleknavičius A.** Žemės teisė. - Vilnius, 2005;
68. **Buivydas R.** Struktūralistinė architektūra: Esmės ir sąveikos;
69. **Buivydas R.** XX a. Reprezentacinė architektūra: pro ir contra;
70. **Daniulaitis G.J.** Miestovaizdis ir jo projektavimas;

71. **Daunora Z.** Vilniaus miesto centrinės dalies vizualinio identiteto apsaugos prioritetai;
72. **Daunora Z.** Lukiškių aikštės ir jos aplinkos urbanistinės sąlygos ir plėtojimo galimybės;
73. **Dijokienė D.** Vilniaus istoriniai priemiesčiai trijuose senamiesčio regeneracijos projektuose;
74. **Dimindavičiūtė D., Liucijus Dringelis.** Miesto žalioji aplinka rengiant bendruosius planus;
75. **Drėmaitė M.** Fabrikas kaip modernizmo architektūros simbolis;
76. **Čiočys P.** Pasienio pagrindai. - Vilnius, 1998;
77. **Gliažas A.** Lietuvos Konstitucijos apie valstybės teritoriją ir jos sienas//Voruta, 1995, Nr. 17, p. 25-26;
78. **Grunskis T., L. Nekrošius.** Istorinės-sociokultūrinės krantinių raidos sąlygos Lietuvos miestuose iki XX a.;
79. **Jakaitis J.** Neformalaus veikimo veiksmų įtaka urbanistinei raidai;
80. **Jakovlevas-Mateckis K., S. Gasperavičienė.** Vilniaus jėzuitų vienuolyno sodo Vingyje tyrimų analizė ir atkūrimo projektiniai bei paveldosauginiai siūlymai;
81. **Jakovlevas-Mateckis K., V. Kmieliauskienė.** Kai kurie miesto gatvės dizaino objektų projektavimo principai;
82. **Janulienė L.** Regionų planavimo patirties 1991-1997 m. Lietuvoje analizė;
83. **Jurevičienė J.** Paveldosauginis kaimo gyvenvietės vertinimas. Tradicija ir tendencijos.
84. **Kamičaitytė-Virbašienė J.** Architektūrinis reglamentavimas valstybiniuose parkuose siekiant kraštovaizdžio vizualinės kokybės;
85. **Ketursk M., Malancuk P.** Šiuolaikinės tarptautinės teisės įvadas. – Vilnius, 2000;
86. **Kitkauskas N.** Vilniaus žemutinės pilies senieji pastatai ir jų datavimo kriterijai;
87. **Kirvaitienė S.** Centro aplinkos įvaizdžio svertinė vertė miesto urbanistinės teritorijos kontekste;
88. **Klibavičius A.** Urbanizuotų miesto teritorijų zonavimas transporto ir aplinkosauginiu požiūriu;
89. „Lietuvos ryto“ priedas „Sostinė“, 2003–11–29 d.;
90. **Lupeikis K.** Minimalistinės formos savitumo aspektai;
91. **Lupeikis V.** Minimalizmo raiškos šiuolaikinėje architektūroje kilmės priežastingumo analizė;
92. **Mačiulis A.** Architektas Jonas Kovalskis-Kova Lietuvoje ir emigracijoje;
93. **Monkevičius E.** Žemės teisė. Vilnius, 2000;
94. **Navickienė E.** Naujos architektūros Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos istorinėje aplinkoje raidos 1950–2003 m. tendencijos;
95. **Petrušonis V.** Vietovės kultūrinio tapatumo aprašymo teorinės prielaidos;
96. **Rubavičius V.** Architektūra postmetafiziniame diskurse;
97. **Samalavičius A.** Architektūros ir garso sąsajos Renesanse;
98. **Staniūnas E.** Lietuvos regioninių parkų planavimas Europos šalių kontekste (planavimo objektas ir tikslai);
99. **Staniūnas E.K.** Darbo pasidalijimas formuojant erdvę. Postkomunistinės ir išsivysčiusios Europos valstybės tūkstantmečių sandūroje (Lietuvoje ir Vokietijoje);
100. **Steponaitytė N.** Kauno tvirtovė: projektavimas ir statyba;
101. **Tutlytė J.** Sociologinis aspektas tiriant sovietmečio rekreacinės architektūros kokybę;
102. **Teller, J. and Bond, A.** Review of present European environmental policies and legislation involving cultural heritage *Environmental Impact Assessment Review*, 2002;
103. **Vadapalas V.** Tarptautinė teisė. – Vilnius, 1998;
104. Žemėlapiai, dokumentai ir tarptautinės sutarys dėl LR valstybės sienų// Žemė – tvarka ir melioracija, 1997, Nr. 1, p. 183.

SANTRAUKA

Teritorijų planavimo dokumentų aptarimo su visuomene tvarkos veiksmingumas. Pagrindinės sąvokos:

Teritorijų planavimas – teisės aktų nustatyta procedūra teritorijos vystymo bendrajai erdvinei koncepcijai, žemės naudojimo prioritetams, aplinkosaugos, paminklosaugos ir kitoms sąlygoms nustatyti, žemės, miško ir vandens naudmenų, gyventojų užimtumui reguliuoti, fizinių ir juridinių asmenų veiklos plėtojimo teisėms teritorijoje nustatyti. **Suinteresuota visuomenė** – visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką rengiamo teritorijų planavimo dokumento sprendiniai ar kuri yra suinteresuota tų sprendinių įgyvendinimu; pagal šį apibrėžimą nevyriausybinių organizacijų, padedančios spręsti kraštotvarkos problemas ir veikiančios pagal Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis. **Viešas svarstymas** – teritorijų planavimo viešumą užtikrinanti procedūra, kurios metu visuomenė nustatyta tvarka supažindinama su parengtu teritorijų planavimo dokumentu, organizuojamas viešas susirinkimas teritorijų planavimo dokumento sprendiniams, jų alternatyvoms bei pateiktiems pasiūlymams aptarti.

Teritorijų planavimo įstatymu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teritorijos, apskričių teritorijų, savivaldybių teritorijų bendrieji planai yra privalomieji teritorijų planavimo dokumentai, užtikrinantys sistemingą konkrečių teritorijų darnų vystymąsi bei racionalų teritorijų, lėšų ir kitų išteklių panaudojimą, atsižvelgiant į šių teritorijų plėtros ilgalaikius poreikius. LR teritorijos bendrasis planas yra pagrindinis planavimo dokumentas, reglamentuojantis šalies teritorijos naudojimo ir tvarkymo ilgalaikę strategiją. Bendrojo plano kompleksiskumas ir privalomumas užtikrina darnų vystymąsi, visų veiklos rūšių plėtros tvarumą ir pusiausvyrą teritorijoje. Bendrasis, specialusis ir detalusis teritorijų planavimas yra viešas. Teritorijų planavimo viešumą užtikrinančias procedūras (sprendimo dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo pradžios ir planavimo tikslų skelbimas, konsultavimasis, viešas svarstymas, informacijos teikimas ir kt.) atlieka planavimo organizatorius. Visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese tvarką nustato tarptautinės konvencijos, Europos Sąjungos direktyvos ir Lietuvos teisės aktai. Tačiau nustatytos visuomenės dalyvavimo teritorijų planavime tvarka neveiksminga ir turi būti tobulinama. Lietuvoje vis dažniau susidaro konfliktinės situacijos, kuriose visuomenės nariai bando apginti viešąjį interesą ar savo teises gyventi sveikoje ir saugioje aplinkoje. Teritorijų planavimo procesas turi būti subalansuotas, darbus ir suderintas su ES ir tarptautine teise bei atitikti visuomenės interesus. Tam pasiekti tobulinti ar reikia priimti reikiamus teisės aktus, užtikrinančius realų ir veiksmingą, o ne deklaratyvų visuomenės dalyvavimą teritorijų planavimo procese. Taip pat valdžios institucijos turi keisti požiūrį į visuomenę ir jai tarnauti, kartu siekdamas darnaus vystymosi ir veiksmingos tarpusavio sąveikos.

SUMMARY

Effectiveness of public consultation procedures for spatial planning documents

Key words:

Spatial planning means be procedures provided for by law to determine the general spatial concept of area development, identify land-use priorities, establish environmental, heritage protection and other provisions; shape land, forest and water bodies as well as their infrastructure, ensure sustainable development of individual and corporate activities. **Public concerned** means the public affected or likely to be affected by, or having an interest in, the environmental decision-making; for the purposes of this definition, non-governmental organizations promoting environmental protection and meeting any requirements under national law shall be deemed to have an interest. **Public consultation** means procedures provided for by law to endure the familiarization of the public with developed spatial planning documents by arranging public hearings to receive and discuss alternate proposals.

The Law on Spatial Planning sets forth that general plans of the Republic of Lithuania, its districts and municipalities are legally binding spatial planning documents, ensuring sustainable development of specific areas as well as rational use of funds and other resources, taking into account the long-term development needs of the areas. The General Plan of the Republic of Lithuania is the primary planning document, regulating the long-term strategy for the use and management of the national territory. The inclusiveness and mandatory nature of the general plan provides for sustainable development and balance in this domain. The general, special and detailed special planning is public by law. The organizer of spatial planning is required to follow legal procedures set forth to ensure public participation and consultations in spatial planning, including announcement, publication, information, consultations and disputes. International conventions, European Union directives and Lithuanian legislation provide for public participation process in spatial planning. Unfortunately, the procedures set forth for public consultations in spatial planning are not effective and require major improvement. In Lithuania there has been an increase in conflict situations with the civil society attempting to defend its rights or public interest to live in a safe and healthy environment. Spatial planning processes should be balanced, sustainable and harmonized with EU and international law as well as with the interests of the entire society. This requires amending the existing legislation or passing new one, to ensure real and effective, rather than symbolic, public consultations in the special planning process. Government institutions should change their attitude and serve the public, jointly striving for sustainable development and effective interaction in spatial planning.